

 Lochem Gemeente **Begroting 2027**

INHOUDSOPGAVE

Begroting 2027	1
Inhoudsopgave	3
Aanbiedingsbrief	4
Financiële positie	6
Programmaplan	9
0. Bestuur en ondersteuning	11
1. Veiligheid	13
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	16
3. Economie	21
4. Onderwijs	25
5. Sport, cultuur en recreatie	28
6. Sociaal Domein	34
7. Volksgezondheid en milieu	43
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	48
Algemene dekkingsmiddelen	52
Overig	54
Paragrafen	59
Lokale heffingen	60
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	64
Onderhoud kapitaalgoederen	80
Bedrijfsvoering	84
Financiering	88
Verbonden partijen	91
Grondbeleid	105
Openbaarheidsparagraaf	123
Beslispunten	124
Bijlagen	126
Bijlage 1: Begrotingsrichtlijnen	127
Bijlage 2: Intensiveringslijst	130
Bijlage 3: Overzicht baten en lasten per programma en taakveld	137
Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten	141
Bijlage 5: Meerjarig overzicht reserves	144
Bijlage 6: Kostenonderbouwing lokale heffingen	146
Bijlage 7: EMU-saldo	149
Bijlage 8: Geprognosticeerde balans	151
Bijlage 9: Beleidsindicatoren	152

AANBIEDINGSBRIEF

Vooruitkijken en verantwoordelijkheid nemen

Voor u ligt de Begroting 2027. Met deze begroting zetten wij samen een volgende stap in de ontwikkeling van onze gemeente. We investeren in de kracht van onze samenleving, pakken actuele uitdagingen voortvarend aan en leggen tegelijkertijd een stevig fundament voor de toekomst. Met het opstellen van het collegeprogramma en met de ontwikkeling van een strategisch toekomstbeeld bouwen wij verder aan een leefbare, toekomstbestendige, duurzame en veilige gemeente Lochem.

Een fundament voor de toekomst

Onze samenleving verandert in hoog tempo. Ontwikkelingen zoals de woningnood, netcongestie, stikstof, vergrijzing en geopolitieke spanningen stellen ons voor complexe vraagstukken en vragen om duidelijke keuzes. Met de begroting 2027 zetten wij vandaag al de eerste gerichte stappen en investeren wij in de belangrijkste opgaven die bijdragen aan een sterk fundament voor Lochem. Maar we willen en moeten verder vooruitkijken. Om onze ambities voor de langere termijn waar te maken en richting te geven aan de keuzes van morgen, starten wij in 2027 met de ontwikkeling van een strategisch toekomstbeeld voor onze gemeente. Zo verbinden we de opgaven van vandaag met een stevig toekomstperspectief.

De basis van het fundament

Slagvaardig en daadkrachtig gaan wij in 2027 aan de slag met thema's die er voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners toe doen. Een goede samenwerking in de regio en met de provincie Gelderland is daarvoor een belangrijke voorwaarde.

- We investeren in een veilige leef- en werkomgeving door de capaciteit van de boa's uit te breiden en de privacy- en informatiebeveiliging verder te versterken.
- We houden onze kernen leefbaar en aantrekkelijk. In 2027 ontwikkelen we een sportvisie en zetten een belangrijke stap in de ontwikkeling van Diekink met de uitgifte van kavels.
- We investeren in voldoende capaciteit om de woningbouwopgave voortvarend uit te voeren en realiseren passende woningen voor verschillende doelgroepen.
- We versterken welzijn en preventie voor jong en oud. Met de agenda wonen, welzijn en zorg spelen we in op de vergrijzing en de groeiende behoefte aan passende woningen, ondersteuning en zorg. Daarnaast maken we minimaregelingen eenvoudiger en toegankelijker.
- We werken aan een duurzame en klimaatbestendige leefomgeving door uitvoering te geven aan het soortenmanagementplan, een omgevingsprogramma Groen te ontwikkelen en middelen beschikbaar te stellen voor de aanpak van energiearmoede en het verduurzamen van slecht geïsoleerde woningen.

Verantwoord investeren voor maatschappelijke meerwaarde

Om voortgang te behouden op de uitvoering van belangrijke maatschappelijke opgaven, stellen wij voor om gericht gebruik te maken van de algemene reserve. Daarmee creëren wij ruimte om noodzakelijke investeringen te doen en kansen te benutten die bijdragen aan de leefbaarheid en kwaliteit van onze gemeente. Daarbij stellen wij vooralsnog geen verhoging van de onroerendezaakbelasting voor.

Vooruitkijken naar 2028 en verder

De financiële uitdagingen waarmee gemeenten de komende jaren worden geconfronteerd vragen om tijdige en weloverwogen keuzes. Het college ziet het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van raad en college om te werken aan een solide en toekomstbestendig financieel perspectief.

In het collegeprogramma en de daaruit volgende kaderstelling richting u als raad concretiseren wij onze bestuurlijke keuzes en prioriteiten. Op basis daarvan bezien wij welke maatregelen nodig zijn om te komen tot een structureel sluitende meerjarenbegroting, inclusief de afweging of aanvullende inkomstenmaatregelen noodzakelijk zijn. Tegelijkertijd blijven wij actief inzetten op het benutten van subsidies en andere externe financieringsmogelijkheden. De vertaling van dit alles ziet u terug in de kadernota 2028. In 2027 start de uitwerking van het strategisch toekomstbeeld. De kadernota 2029 wordt hiermee aangescherpt.

Samen werken aan doel- en effectgericht sturen

De komende periode zetten wij stappen richting doel- en effectgerichte sturing. Daarmee ontstaat beter inzicht in de maatschappelijke resultaten die we willen bereiken en de bijdrage die onze inzet daaraan levert. In het verlengde daarvan werken wij samen met u als raad aan een verdere doorontwikkeling van de P&C-cyclus, zodat deze beter aansluit bij de gewenste wijze van sturen en verantwoorden. Om deze reden ziet u de drie thema's (klimaat en energie; gezond en vitaal leven; leefbare kernen) niet terug in de opbouw van deze begroting.

Met vertrouwen vooruit

Wij zien veel kracht, betrokkenheid en veerkracht binnen onze gemeente. Met een gezamenlijke focus, duidelijke keuzes en gedeelde verantwoordelijkheid hebben wij er vertrouwen in dat wij kunnen blijven investeren in een leefbare, toekomstbestendige, duurzame en veilige gemeente Lochem.

Wij bieden u de Begroting 2027 ter vaststelling aan en zien uit naar de behandeling daarvan in uw raad.

Het college van burgemeester en wethouders van Lochem

FINANCIËLE POSITIE

Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een actueel financieel beeld op basis van de voorstellen die wij als college in de Begroting 2027 opnemen. De focus ligt hierbij op de activiteiten die we voorzien voor 2027. Het meerjarenbeeld werken we verder uit in het collegeprogramma. Vervolgens vindt in de jaarlijkse P&C cyclus verdere concretisering plaats. Voor het eerst in de Kadernota 2028.

De Begroting 2027 wordt sluitend met de inzet van de Algemene Reserve

In deze begroting zijn activiteiten opgenomen die geld kosten in 2027. Daarbij gaat het ook om bijvoorbeeld investeringen of uitgaven waarvan de lasten doorlopen in de daaropvolgende jaren. Overall betekent dit dat de jaren 2027 tot en met 2030 een begrotingstekort laten zien. Wettelijk gezien moet minimaal het tekort in 2027 zijn opgelost. Dit doen we door de inzet van de algemene reserve. Onderstaande tabel laat zien wat de bedragen zijn.

bedragen x €

- = nadeel

	2027	2028	2029	2030
Saldo inclusief bestuursrapportage 2026	416.000	-614.000	-454.500	649.000
A. Financiële bijstelling	404.000	404.000	1.101.000	404.000
B. Nieuwe activiteiten - Begroting 2027	-4.342.000	-3.411.000	-3.176.000	-2.973.000
Inzet algemene reserve voor incidentele lasten "nieuwe activiteiten"	2.046.000			
C. Inzet algemene reserve voor structureel en incidenteel begrotingstekort				
- incidenteel begrotingstekort	632.000			
- structureel begrotingstekort	844.000			
Saldo	0	-3.621.000	-2.529.500	-1.920.000

Waarvan:

Incidenteel begrotingssaldo	0	-1.736.000	-366.000	-188.000
Structureel begrotingssaldo	0	-1.885.000	-2.163.500	-1.732.000

De komende periode werken wij aan het collegeprogramma en bereiden we de Kadernota 2028 voor. Vanuit deze processen gaan we in samenwerking met de raad aan de slag om te komen tot een duurzaam financieel perspectief.

Hierna volgt een toelichting op de bedragen in bovenstaande tabel:

A. Financiële bijstellingen in de Begroting 2027

In de periode tussen het opstellen van de Bestuursrapportage 2026 en de Begroting 2027 deden zich een aantal wijzigingen voor met financiële gevolgen. Voor de juistheid van de gepresenteerde cijfers verwerken wij deze wijzigingen in de voorliggende begroting. Dit zijn:

1. Indexatie belasting- en legesopbrengsten

Standaard houden we rekening met een indexatie van 2% per jaar van deze opbrengsten. Jaarlijks passen we dit aan naar het meest actuele percentage op basis van gegevens van het Rijk. Voor 2027 is het inflatiepercentage 3,4%. Dit betekent dat we rekening houden met 1,4% extra aan opbrengsten.

2. Onderzoek kostendekkendheid leges omgevingswet

Er vond een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van de leges die vallen onder de omgevingswet. We houden op basis daarvan rekening met hogere legesopbrengsten. De nieuwe tarieven komen terug bij het aanbieden van de legesverordening aan de raad (december 2026).

3. MFA Gorssel

Het project van de 'multifunctionele accommodatie (mfa) Gorssel' sluiten we naar verwachting af in 2029. Hierdoor gaan de daarmee gepaard gaande kapitaallasten in 2030 van start. Dit geeft een eenmalig voordeel van € 697.000 in 2029.

Bovenstaande wijzigingen hebben het volgende financieel effect:

bedragen x €

- = nadeel

	2027	2028	2029	2030
Financiële bijstelling:				
Indexatie belasting- en legesopbrengsten	137.000	137.000	137.000	137.000
Kostendekkendheid leges omgevingswet	267.000	267.000	267.000	267.000
Multifunctionele accommodatie (mfa) Gorssel			697.000	
Saldo financiële bijstelling	404.000	404.000	1.101.000	404.000

B. Nieuwe activiteiten Begroting 2027

Naast de activiteiten uit de Kaderbrief 2027, nemen we aanvullende activiteiten op. De activiteiten lichten wij per activiteit toe in het onderdeel Programmaplan. We stellen voor om de lasten 2027 van de eenmalige activiteiten te dekken uit de algemene reserve. Dit betreft een onttrekking aan de algemene reserve van € 2.046.000. In bijlage 2 'Intensiveringslijst' vindt u een volledig overzicht van alle activiteiten. Dit zijn activiteiten uit eerdere begrotingen, de Kaderbrief 2027 en nieuwe activiteiten die we nu opnemen in de Begroting 2027.

C. Inzet algemene reserve

Het is wettelijk toegestaan om een beperkt deel van de algemene reserve in te zetten als dekking bij een structureel begrotingstekort. Hiervoor zijn onderstaande kaders vastgesteld:

- Alleen het deel waar geen bestemming aan is gegeven kan worden ingezet.
- Het deel dat nodig is voor het afdekken van risico's (weerstandscapaciteit) kan niet worden ingezet.
- Van het deel waar geen bestemming aan is gegeven en dat niet dient ter dekking van risico's, kan jaarlijks maximaal 10% ingezet worden ter dekking van structurele exploitatielasten.
- De solvabiliteit (verhouding eigen vermogen/totaal vermogen) dient groter of gelijk aan 20% te blijven.
- Het weerstandsvermogen dient naar het oordeel van de toezichthouder voldoende te zijn (de weerstandsratio moet minimaal 1,0 zijn). Dit houdt in dat er een adequate risico-inventarisatie moet zijn.

Ons financieel beleid is om de inzet van de algemene reserve voor het afdekken van structurele begrotingstekorten te beperken. De algemene reserve is beschikbaar om incidentele tegenvallers in de begroting op te vangen. Dit geeft in de regel de tijd om tekorten in de begroting met structurele maatregelen op te vangen. Vanuit de reservepositie zijn er opties om te investeren en tijdelijk (incidentele of structurele) begrotingstekorten te dekken. Dekking vanuit de algemene reserve is echter geen structurele oplossing om begrotingstekorten te dekken.

We stellen in deze begroting een bedrag van € 844.000 in te zetten voor het structureel begrotingstekort in 2027.

Naast het structureel begrotingstekort resteert er ook nog een incidenteel begrotingstekort van € 632.000. Ook voor dit tekort stellen we voor de algemene reserve in te zetten.

De inzet van de algemene reserve in 2027 past binnen de financiële wettelijke kaders.

Sluitende Begroting 2027 maar onzekerheid blijft

Met inzet van onze algemene reserve is er een sluitende begroting 2027. Voor de jaren 2028 en verder is er sprake van een begrotingstekort. De VNG en andere medeoverheden blijven in gesprek over 'een evenwichtige verdeling van ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht'. We zijn als gemeente voor het grootste deel van ons geld afhankelijk van het Rijk. Dit blijft een onzekere factor.

Met de septembercirculaire die verscheen na Prinsjesdag ontvingen wij een nieuwe opgave van het Rijk over hoeveel geld wij de komende jaren kunnen verwachten. Wij informeren de raad over de uitkomsten zodra wij deze in beeld hebben. Vervolgens is dit het financieel perspectief dat wij hanteren als vertrekpunt voor het opstellen van de Kadernota 2028.

Instellen nieuwe bestemmingsreserve Betaalbare Woningbouw

Onderdeel van het vaststellen van de Begroting 2027 is het instellen van de 'Bestemmingsreserve Betaalbare Woningbouw'. Dit is als afzonderlijk beslispunt opgenomen in de begroting. Het instellingsbesluit is als bijlage bij deze begroting gevoegd. Deze reserve wordt gevoed met ontvangsten uit de Realisatiestimulans.

De Rijksoverheid heeft de Realisatiestimulans ingevoerd in 2025 om gemeenten financieel te ondersteunen bij het realiseren van betaalbare woningen. Gemeenten ontvangen een uitkering van € 7.000 per betaalbare woning waarvan de bouw start in de periode 2025 tot en met 2029. Het voorstel is om de ontvangen Realisatiestimulans gericht in te zetten voor het versnellen van de realisatie van betaalbare woningbouw, inclusief het verminderen van de publieke tekorten en het wegnemen van belemmeringen in woningbouwprojecten. Het voorstel is om daarbij het college bevoegd te maken om binnen de door de raad vastgestelde kaders (artikel 4 en 5 van het instellingsbesluit) uitgaven ten laste van de bestemmingsreserve te brengen en daartoe onttrekkingen aan de reserve te doen. Over de daadwerkelijke inzet van de middelen legt het college aan de raad jaarlijks via de reguliere planning- en control cyclus verantwoording af en de mutaties worden verwerkt in de begroting en jaarrekening.

Door het college de bevoegdheid te geven om binnen het door de raad vastgestelde kaders onttrekkingen aan de bestemmingsreserve te doen (artikel 6 van het instellingsbesluit), kunnen middelen snel worden ingezet wanneer zich concrete kansen of knelpunten bij woningbouwprojecten voordoen. Hiermee wordt voorkomen dat voor iedere afzonderlijke inzet van middelen opnieuw besluitvorming door de raad nodig is. De raad behoudt daarbij zijn kaderstellende rol doordat hij vooraf het doel en de voorwaarden voor besteding van de reserve vaststelt.

Over het jaar 2025 ontvingen we € 427.000 aan Realisatiestimulans, en over het jaar 2026 naar verwachting € 623.000. Voor het jaar 2027 is nog geen inschatting te maken. Na het vaststellen van deze nieuwe reserve door de raad, stellen we bij de resultaatbestemming Jaarrekening 2026 voor de eerste bedragen toe te voegen aan deze reserve.

PROGRAMMAPLAN

Inleiding

Het programmaplan kent negen inhoudelijke programma's. Ook staat er informatie over algemene dekkingsmiddelen en overhead in. De thema's die we voorheen opnamen staan niet meer in de begroting. Dit is vooruitlopend op de doorontwikkeling van de P&C-cyclus, zodat deze beter aansluit bij de gewenste wijze van sturen en verantwoorden.

In elk programma geven we antwoord op de drie W-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

Informatie over o.a. onze verbonden partijen, weerstandsvermogen, grondbeleid en lokale heffingen staat in afzonderlijke paragrafen. De paragrafen gaan dieper in op het betreffende onderwerp.

Wat willen we bereiken

De beschrijving van 'Wat we willen bereiken' maakt onderdeel uit van de kaderstellende rol van de raad. In de Begroting 2027 houden we deze doelen gelijk aan die in de Begroting van 2026, omdat we nog bezig gaan met een nieuw collegeprogramma.

Wat gaan we daarvoor doen

Bij 'Wat gaan we daarvoor doen?' beschrijven we onze activiteiten. In de Kaderbrief 2027 namen we alleen de onvermijdelijke en wettelijke activiteiten op. Over deze activiteiten heeft de raad besloten. In de Begroting 2027 vullen we deze aan met de activiteiten die ook van belang zijn, omdat ze onvermijdelijk of wettelijk zijn. Niet alles wat we doen staat beschreven bij de programma's. De beschreven activiteiten richten zich op nieuwe of extra inspanningen binnen het betreffende beleidsterrein. Reguliere activiteiten beschrijven wij niet tenzij het om politieke redenen van belang is. Uiteraard betekent dit niet dat er geen inzet plaatsvindt. Ook binnen de reguliere activiteiten voeren wij verbeteringen door en worden resultaten behaald.

Wat mag het kosten

Elk programma bevat een financieel overzicht 'Wat mag het kosten'. Het komt voor dat over de jaren heen er verschillen zijn in de bedragen die begroot worden. Om hier op voorhand inzicht in te geven, nemen wij bij deze overzichten een toelichting op. De toelichting verklaart het verschil tussen de budgetten voor het jaar 2027 ten opzichte van 2026. De toelichting op de eventuele afwijkingen in de loonkosten en kapitaallasten volgen na de programma's. Deze toelichting is op het totaal van alle programma's.

De begrotingsrichtlijnen

Elk jaar stellen we de begrotingsrichtlijnen op. Dit zijn de uitgangspunten die wij gebruiken bij onder meer het opstellen van de begroting. In bijlage 1 staan de begrotingsrichtlijnen voor 2027 ter vaststelling.

Wij nemen 'zwarte blokjes' op in de intensiveringslijst om budget beschikbaar te stellen

Een aantal activiteiten in de intensiveringslijst (bijlage 2) heeft een zwart blokje. Met dit zwarte blokje stelt de gemeenteraad het betreffende budget of investeringskrediet direct beschikbaar. Dit besluit kent een afzonderlijk beslispunt. Op deze manier voorkomen wij onnodige besluitvormingsprocedures om op een later tijdstip budget beschikbaar te stellen. Met het vaststellen van deze begroting geeft de gemeenteraad voor die activiteiten invulling aan het budgetrecht. Het gaat hier om activiteiten waarbij:

- de politieke afweging al plaatsvond voor de behandeling van de begroting;
- bestuurlijke afspraken zijn gemaakt;
- het voorbereidingsbudget betreft;
- uitvoering wordt gegeven aan ingezet beleid;
- het formatie betreft.

Na instemmen met de zwarte blokjes door de raad kan het college over gaan tot uitvoering in 2027. Bij activiteiten waar we nu geen zwart blokje aangeven loopt de budgetvraag via een afzonderlijk raadsvoorstel. De intensiveringslijst bestaat uit de nieuwe activiteiten uit de Kaderbrief 2027 en de Begroting 2027. Maar ook uit de activiteiten uit de begrotingen van voorgaande jaren, waarvan de budgetten of het krediet nog niet door de raad beschikbaar zijn gesteld.

We geven inzicht in de indicatoren

Elk jaar nemen we een vaste set beleidsindicatoren en kengetallen op in de begroting en jaarstukken. Het merendeel is wettelijk verplicht. De beleidsindicatoren en kengetallen presenteren we in bijlage 9. De cijfers bestaan uit de verplichte set beleidsindicatoren BBV (Regeling beleidsindicatoren gemeenten), inwoneroppeiling en overige beleidsindicatoren. De beleidsindicatoren BBV zijn terug te vinden op de website www.waarstaatjegemeente.nl. Met de uitwerking van de aangenomen motie bij de Kaderbrief 2027 "Van ambitie naar meetbaar resultaat" (raad 7-7-2026) gaan we de doorontwikkeling van de P&C-cyclus richting doel- en effectgerichte sturing verder invullen. Hierbij kijken we ook naar de te gebruiken beleidsindicatoren en kengetallen.

0. BESTUUR EN ONDERSTEUNING

0.1 Bestuur

Wat willen we bereiken?

Wij willen een krachtige en betrokken samenleving.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen strategisch toekomstbeeld

De gemeente Lochem staat voor grote maatschappelijke, ruimtelijke en financiële ontwikkelingen. Ontwikkelingen zoals de woningnood, netcongestie, stikstof, vergrijzing, digitalisering en geopolitieke spanningen hebben directe gevolgen voor de toekomst van de gemeente.

Tegelijkertijd neemt de druk op beschikbare middelen en uitvoeringskracht toe. Om richting te geven aan bestuurlijke keuzes werken we aan de ontwikkeling van een strategisch toekomstbeeld voor de gemeente Lochem. Een helder toekomstbeeld helpt koers te houden in deze en komende bestuursperiodes en laat zien welke gemeente wij willen zijn voor huidige en toekomstige generaties.

In 2027 ontwikkelen we samen met de gemeenteraad een strategisch toekomstbeeld voor de gemeente Lochem. De uitvoering hiervan kost incidenteel in 2027 € 50.000

0.2 Burgerzaken

Wat willen we bereiken?

Wij willen een klantgerichte en dienstverlenende organisatie zijn. Voor inwoners, bedrijven en instellingen zijn we de toegang naar de overheid. Zij merken dat wij klantgericht werken en goed toegankelijk zijn, zowel fysiek als digitaal. We hebben kennis van zaken en werken doeltreffend.

Als gemeente zijn we voor iedereen duidelijk herkenbaar. We werken verder aan een organisatie die snel handelt en die dicht bij de inwoners staat.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Wat willen we bereiken?

Binnen de portefeuille 'Overige gronden en gebouwen' bevinden zich activa die we vaak vanuit strategische overwegingen in eigendom houden. Als het eigendom niet langer nodig is, onderzoeken we of we ze kunnen verkopen. We onderhouden onze eigendommen en verhuren of verpachten deze. Zo houden ze hun waarde. Dat is gunstig als we ze later toch verkopen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

- [Beleidslijn Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur \(Bibob 2013\)](#)
- [Nota Meerjaren Onderhoudsplan \(MOP 2023-2027\)](#)
- [Participatieverordening gemeente Lochem 2026](#)
- [Samenwerken aan Lochem | Lokale wet- en regelgeving](#)
- [Nota verbonden partijen \(2018\)](#)
- [Visie op dienstverlening \(2019\)](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Bestuur en ondersteuning		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		852	755	535	543	550	559
0.1	Bestuur		1	1	1	1	1
0.2	Burgerzaken	768	689	489	497	504	513
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	84	65	45	45	45	45
Lasten		5.109	4.188	3.486	3.474	3.510	3.510
0.1	Bestuur	2.269	1.183	717	705	741	741
0.2	Burgerzaken	657	539	315	315	315	315
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	69	55	35	35	35	35
	Kapitaallasten		74	82	82	82	82
	Loonkosten	2.114	2.338	2.338	2.338	2.338	2.338
Totaal programma Bestuur en ondersteuning		-4.257	-3.433	-2.952	-2.932	-2.960	-2.951

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026

0.2 In 2026 namen we € 220.000 meer op voor leges reisdocumenten.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026

0.1 In 2026 namen we incidenteel € 435.000 meer op voor de hogere verplichting aan wachtgeld.

0.2 In 2026 namen we incidenteel € 120.000 meer op voor afdracht leges reisdocumenten aan het Rijk.

0.2 In 2026 namen we incidenteel € 84.000 op voor het beleid digitale agenda.

1. VEILIGHEID

1.1 Crisisbeheersing en brandweer

Wat willen we bereiken?

Een veilige woon- en leefomgeving.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

1.2 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

Wij willen een zo veilig mogelijke leef- en werkomgeving voor inwoners en bedrijven. Veiligheid is een relatief en moeilijk begrip. Relatief, omdat iemand een onveilig gevoel kan hebben terwijl het wel veilig is, of omgekeerd. Moeilijk, omdat er veel zaken zijn die een veilige omgeving en een veilig gevoel kunnen beïnvloeden.

Om een zo veilig mogelijke gemeente te kunnen zijn, werken we samen.

Vaste partners zijn Politie, Openbaar ministerie, buurgemeenten, Veiligheidshuis, Veilig Thuis, Halt, Welzijn Lochem, 't Baken, Viverion, IJsseldal Wonen, Habion, GGD en de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG).

Met de VNOG werken we vooral samen op het gebied van de fysieke veiligheid en crisisbeheersing.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Integrale veiligheid

De werkzaamheden binnen Integrale Veiligheid nemen toe door complexere veiligheidsvraagstukken en nieuwe wettelijke taken.

Wij stellen voor om de formatie uit te breiden. Hiermee borgen we de continuïteit, kwaliteit en tijdige uitvoering van de veiligheidsopgaven.

De kosten bedragen € 113.000 op jaarbasis.

Vergroten weerbaarheid en veerkracht

Om uitvoering te kunnen geven aan het bij het Programmaplan Weerbaarheid en Veerkracht behorende uitvoeringsplan zijn middelen nodig.

Middelen voor onder andere communicatie, informatiemateriaal, bijeenkomsten, inrichten noodsteunpunten, participatie, netwerkbijeenkomsten (met professionals) en oefening en training. Het Programma Weerbaarheid en Veerkracht 2026-2030 wordt de raad in het 4e kwartaal van 2026 aangeboden ter vaststelling.

In 2027: € 326.000

In 2028: € 122.000

In 2029: € 122.000

In 2030: € 144.000

Door toenemende geopolitieke spanningen, digitale dreigingen, klimaatverandering en mogelijke verstoringen van vitale voorzieningen is het belangrijk dat onze samenleving weerbaar en veerkrachtig is. Gemeenten hebben hierin, samen met het Rijk en de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG), een belangrijke rol. Zij ondersteunen inwoners, organisaties en netwerken bij de voorbereiding op mogelijke crises.

Om deze opgave uit te voeren is het Programma Weerbaarheid en Veerkracht 2026-2030 opgesteld. Met dit programma investeren we in een samenleving die beter voorbereid is op langdurige verstoringen, zoals stroomuitval, cyberincidenten, uitval van drinkwater en andere maatschappelijke crises. Het programma geeft richting aan de gemeentelijke inzet voor de komende jaren.

Voor de uitvoering van dit programma is dekking voor de formatie nodig.

- 2027: € 128.000
- Vanaf 2028 tot en met 2030: € 71.000

Uitbreiding formatie BOA's

Er is een toenemende vraag naar toezicht en handhaving binnen de gemeente Lochem. Het aantal meldingen neemt toe, het takenpakket wordt uitgebreid en de verwachtingen van inwoners, ondernemers en het bestuur op het gebied van zichtbaarheid en handhaving in de openbare ruimte groeien. De beschikbare capaciteit is momenteel vooral gericht op het afhandelen van reguliere werkzaamheden en meldingen. Hierdoor is er weinig ruimte voor preventief toezicht, zichtbare aanwezigheid in wijken en het uitvoeren van gerichte handhavingsacties. Dit vergroot de werkdruk en beperkt de mogelijkheden om in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen en bestuurlijke prioriteiten.

Een uitbreiding van de BOA-capaciteit sluit aan bij de ambities uit het coalitieakkoord, waarin wordt ingezet op een veilige, leefbare en goed beheerde openbare ruimte.

Voor 2027 wordt 1 fte uitbreiding voorgesteld. Voor 2028 en verder wordt richting de kadernota 2028 bezien wat er aanvullend nodig is op het gebied van BOA's en bijbehorende juridische ondersteuning.

Structurele kosten: € 98.000 per jaar

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

- [Notitie inzake permanente bewoning recreatieverblijven \(1994\)](#)
- [Vervolgnote inzake permanente bewoning van recreatieverblijven \(1997\) deel 1](#)
- [Vervolgnote inzake permanente bewoning van recreatieverblijven \(1997\) deel 2](#)
- [Voortgangsnota bestrijding permanente bewoning recreatieverblijven \(2002\)](#)
- [Uitvoerings- en Handhaving Strategie](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Veiligheid		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		427	33	33	33	33	34
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	419	22	22	22	22	22
1.2	Openbare orde en veiligheid	8	11	11	11	11	12
Lasten		3.432	3.421	3.692	3.820	3.822	3.843
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.758	2.739	3.019	3.090	3.092	3.113
1.2	Openbare orde en veiligheid	227	209	193	193	193	193
	Kapitaallasten	74	84	92	149	149	149
	Loonkosten	373	388	388	388	388	388
Totaal programma Veiligheid		-3.006	-3.387	-3.659	-3.787	-3.789	-3.809

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
1.1	In 2027 namen we structureel € 280.000 meer op voor de bijdrage aan de Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland.

2. VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT

2.1 Verkeer en vervoer

Wat willen we bereiken?

In 2027 vallen door verkeersveiligheidsmaatregelen minder verkeersslachtoffers. Het onnodig gebruik van auto's dringen we terug. Fietsverkeer (zowel woon-werk als recreatief) stimuleren we.

Weggebruikers voelen zich veilig en/of zijn zich bewust van een onveilige situatie. Dat doen we door een goede weginrichting die past bij de functie van de weg.

Er is een goede afwikkeling van lokaal en regionaal verkeer op gemeentelijke en provinciale wegen, met minimale belemmeringen. We hebben verkeersveilige wegen, met bruggen, tunnels en viaducten. Het onderhoud past bij de intensiteit van het weggebruik en de snelheden die gereden mogen worden. De openbare verlichting voldoet aan het digitale beleidsplan 'Licht in de openbare ruimte'.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan 2027- 2030

In 2027 voeren we als onderdeel van het nieuwe uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan 2027-2030 een aantal onderzoeken uit. Het betreft onder andere onderzoeken naar de positie van de fiets in het voetgangersgebied van het centrum, parkeren in het centrum van Lochem en de mogelijkheden voor uitbreiding van de parkeercapaciteit. Daarnaast stimuleren we met diverse activiteiten (zoals de inzet van OV-ambassadeurs) het gebruik van het openbaar vervoer.

De kosten voor deze onderzoeken en voorbereidende werkzaamheden bedragen incidenteel in 2027 € 115.000.

Uitvoering mobiliteitsplan (o.a. verkeersveiligheidsmaatregelen)

De gemeente ontvangt regelmatig verzoeken van inwoners, dorpsraden en buurtinitiatieven om de verkeersveiligheid te verbeteren. Deze participatie levert waardevolle input voor de uitvoering van het mobiliteitsplan. Met een jaarlijks budget kunnen we inspelen op deze wensen en verkeersveiligheidsknelpunten aanpakken met maatregelen zoals plateaus, wegversmallingen en andere snelheidsbeperkende voorzieningen. Hiermee verbeteren we de verkeersveiligheid en houden we ruimte om gedurende de looptijd van het mobiliteitsplan maatwerkoplossingen uit te voeren. Voor de uitvoering van het mobiliteitsplan, waaronder verkeersveiligheidsmaatregelen, is er structureel € 125.000 per jaar nodig.

Fietsverbinding Olthoflaan

Uit de uitgevoerde netwerkstudie Epse blijkt dat de Olthoflaan een belangrijke fietsverbinding vormt tussen Epse, Deventer, het A1 Bedrijvenpark en de regionale fietsroute F348. De route wordt al door fietsers gebruikt, maar de huidige kwaliteit en verharding sluiten onvoldoende aan op deze functie. Door de Olthoflaan op te waarderen naar een comfortabele fietsverbinding verbeteren we de bereikbaarheid en versterken we de aansluiting op het fietsnetwerk. Dit doen we in samenspraak met omwonenden, met als uitgangspunt behoud van het landschappelijk karakter van de weg en omgeving.

Voor de voorbereiding en uitvoering van deze fietsverbinding is in 2027 een investeringskrediet van € 300.000 nodig met een kapitaallast vanaf 2028 € 10.000.

Fietsveilig inrichten en opwaarderen Onderlangs

Met het fietsveilig inrichten en opwaarderen van het Onderlangs in Lochem verbeteren we de bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor fietsers richting de uit te breiden sportvoorzieningen. Door de route beter in te richten ontstaat een veilige en comfortabele fietsverbinding die aansluit bij de ambitie om fietsgebruik binnen de gemeente te stimuleren. Dit doen we in samenspraak met omwonenden en belangrijke stakeholders.

Voor de uitvoering van deze maatregel is in 2027 een investeringskrediet van € 325.000 nodig met een kapitaallast vanaf 2028 € 11.000.

Herinrichting Hoofdstraat Gorssel

We richten het noordelijke en zuidelijke deel van de Hoofdstraat in Gorssel in volgens de richtlijnen van een 30 km/h weg. Met de herinrichting verbeteren we de verkeersveiligheid, leefbaarheid en kwaliteit van de openbare ruimte. Tegelijkertijd wordt werk met werk gemaakt door de maatregelen af te stemmen op de geplande vervanging van riolering en wegverharding. Hiermee ontstaat een toekomstbestendige inrichting. Over de inrichting van de weg heeft al participatie met de omgeving plaatsgevonden.

De totale kosten van de herinrichting bedragen € 1.660.000. Hiervoor zijn al middelen beschikbaar vanuit riolering (€ 600.000), wegen (€ 260.000) en diverse subsidies (€ 300.000). Om het project volledig te kunnen realiseren is aanvullend een investeringskrediet van € 500.000 nodig in 2027 met een kapitaallast vanaf 2028 € 17.000.

Provinciaal project N826/ kruising Rossweg - Harfsenseweg

De provincie Gelderland voert in 2027 groot onderhoud uit aan de N826. Onderdeel van dit groot onderhoud is herinrichting van de kruising Rossweg – Harfsenseweg om de verkeersveiligheid en de doorstroming op deze locatie te verbeteren. De aansluitende wegen (Rossweg en Harfsenseweg) zijn in beheer en eigendom van de gemeente Lochem. De gemeente Lochem heeft met de provincie afgesproken de projectkosten gezamenlijk te dragen. Op basis van het uitgewerkte ontwerp en de kostenraming levert de gemeente een eenmalige financiële bijdrage aan de uitvoering van het project. De provincie draagt zorg voor de verdere uitvoering en neemt de projectrisico's voor haar rekening. Participatie met de omgeving wordt uitgevoerd door de provincie Gelderland.

De reservering van kosten voor de gemeentelijke bijdrage aan dit project bedraagt incidenteel € 433.000.

Beheerder civiele werken

De gemeente staat de komende jaren voor een toenemende beheer- en vervangingsopgave van wegen en verhardingen. Daarnaast vragen woningbouwontwikkelingen, klimaatadaptatie, verkeersveiligheid en de energietransitie om extra inzet op het beheer van de openbare ruimte. Hierdoor nemen de omvang en complexiteit van de werkzaamheden toe.

Om de kwaliteit, veiligheid en bereikbaarheid van het gemeentelijke wegennet op peil te houden, is uitbreiding van de beheercapaciteit noodzakelijk. Een extra wegbeheerder draagt zorg voor een actueel en planmatig beheer van het areaal, de voorbereiding van onderhoudsmaatregelen en de afstemming met projecten van andere disciplines. Hierdoor kan tijdig worden gestuurd op onderhoud, kunnen middelen doelmatig worden ingezet en wordt kapitaalvernietiging voorkomen.

Voor deze structurele taak zijn de benodigde middelen € 118.000 per jaar.

Coördinator/Toezichthouder Kabels en Leidingen

De energietransitie, netverzwaring, woningbouwontwikkelingen en de verdere uitrol van digitale infrastructuur leiden de komende jaren tot een aanzienlijke toename van werkzaamheden aan kabels en leidingen in de openbare ruimte. Hierdoor neemt de druk op de ondergrond toe en worden afstemming en regie steeds belangrijker.

Een coördinator/toezichthouder Kabels en Leidingen is noodzakelijk om werkzaamheden van netwerkbeheerders en andere partijen zorgvuldig te coördineren en te begeleiden. De functie draagt bij aan een efficiënte planning, bewaakt de kwaliteit van de uitvoering en zorgt voor een goede afstemming met gemeentelijke projecten. Hiermee worden overlast voor inwoners, risico's op schade en onnodige maatschappelijke kosten beperkt.

Met deze functie houdt de gemeente regie op het gebruik van de ondergrond en kan tijdig worden gestuurd op samenloop van werkzaamheden en kansen voor integrale uitvoering. Daarmee wordt de gemeente beter voorbereid op de toenemende opgaven in de openbare ruimte. Concrete werkzaamheden in 2027 zijn onder meer de aanleg van de ringleiding in Laren en Harfsen en de realisatie van circa 100 transformatorhuisjes.

Voor deze structurele taak zijn de benodigde middelen € 118.000 per jaar.

2.2 Parkeren

Wat willen we bereiken?

Vooraf in oudere woonwijken en winkelgebieden komen parkeerproblemen voor. Als meer dan 90% van de parkeerplaatsen in gebruik is, is de parkeerdruk hoog. Wij houden regelmatig parkeeronderzoeken. Hiermee stellen we de parkeerdruk vast en sturen we bij om genoeg bereikbare parkeerplaatsen te houden. Verder stellen wij parkeereisen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Zo komen er geen nieuwe parkeerproblemen.

Wij zetten in op het bevorderen van elektrische en deelauto's. We bouwen aan een dekkend netwerk voor laadinfrastructuur.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

2.3 Recreatieve havens

Wat willen we bereiken?

Wij zorgen voor goede voorzieningen voor recreanten in de passantenhaven van Lochem. Zodat we meer overnachtingen en bezoekers krijgen. We benutten het Twentekanaal dan ook goed voor passanten.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

2.4 Economische havens en waterwegen

Wat willen we bereiken?

Wij zijn goed bereikbaar over water. De haven aan het Twentekanaal wordt vaak gebruikt. Dit is goed voor de economische ontwikkeling, de werkgelegenheid en de leefbaarheid.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

2.5 Openbaar vervoer

Wat willen we bereiken?

Wij stemmen lokaal en regionaal de verschillende manieren van openbaar vervoer goed op elkaar af. We zetten ons in voor goede voorzieningen voor op- en overstappen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

Nota's van de provincie:

- [Omgevingsvisie Gaaf Gelderland](#)

Nota's van de regio Stedendriehoek:

- [Fietsvisie Stedendriehoek 2024 - 2040 \(2025\)](#)
- [Mobiliteitsagenda Regio Stedendriehoek 2023-2027](#)

Nota's Havenbedrijf:

- [Binnenhavenvisie Twentekanal 2017-2030](#)
- [Bedrijfsplan 2022-2025](#)

Nota's van de gemeente:

- [Geluidsnota Lochem](#)
- [Beleid Hogere grenswaardeprocedure](#)
- [IBOR plan Gemeente Lochem \(2019\)](#)
- [Beheer Civiele Kunstwerken \(2024\)](#)
- [Beheerplan Wegen \(2024\)](#)
- [Beleidsplan Licht in de openbare ruimte \(2020\)](#)
- [Nota parkeernormen gemeente Lochem \(2020\)](#)
- [Nota mobiliteit \(2022\)](#)
- [Fietsplan Lochem 2024-2035 \(2025\)](#)
- [Omgevingsvisie 2040 \(2024\)](#)
- [Nota MOP Gebouwen 2023-2027 \(2023\)](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Verkeer, vervoer en waterstaat		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		865	620	634	642	648	656
2.1	Verkeer en vervoer	691	394	404	410	415	421
2.3	Recreatieve havens	13	1	1	1	1	1
2.4	Economische havens en waterwegen	161	162	165	167	168	170
2.5	Openbaar vervoer	0	64	64	64	64	64
Lasten		10.874	9.975	8.653	8.430	8.445	8.529
2.1	Verkeer en vervoer	9.051	7.851	6.120	5.835	5.770	5.812
2.2	Parkeren	31	42	30	30	30	30
2.3	Recreatieve havens	7	1	1	1	1	1
2.4	Economische havens en waterwegen	175	176	161	161	161	161
2.5	Openbaar vervoer	152	183	183	183	183	183
	Kapitaallasten	706	909	1.345	1.407	1.487	1.529
	Loonkosten	753	813	813	813	813	813
Totaal programma Verkeer, vervoer en waterstaat		-10.009	-9.355	-8.019	-7.789	-7.797	-7.873

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 410.000 op voor gladheidsbestrijding.
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 782.000 op voor de aanleg van fietsroute F348
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 30.000 op voor de VRI Goorseyweg
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 25.000 op voor de uitvoering van een netwerkstudie met betrekking tot de F348
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 213.000 op voor de vervanging van de VRI N348 Hoofdstraat
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 63.000 op voor de vervanging van de VRI N348 Mettrayweg
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 26.000 op voor het voorkeursontwerp Goorseyweg
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 35.000 op voor het versterken van de looproutes in het centrum van Lochem
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 30.000 voor het actualiseren van de wegenlegger
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 51.000 op voor het bermenbeheer in het buitengebied
2.1	In 2026 namen we incidenteel € 62.000 op voor het stimuleren van fietsen

3. ECONOMIE

3.1 Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We streven naar tevreden ondernemers en een goed ondernemersklimaat. Met een groeiend aantal arbeidsplaatsen en mensen die mee kunnen doen. Dit doen we door het uitvoeren van de 'Economische agenda' en het ondersteunen van innovaties. Daarin besteden we ook aandacht aan een specifieke groep ondernemers: de agrarische ondernemers en directe verwante ondernemingen. Ze staan op dit moment sterk onder druk vanuit verschillende dossiers zoals stikstof, natuur en landschap. De landbouw is van belang voor Lochem als plattelandsgemeente en speelt een belangrijke rol in het landschap. Daarom besteden we meer aandacht en geld aan deze sector en de ondernemers.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage regionale inzet economie

Binnen de Stedendriehoek werken gemeenten samen aan een toekomstbestendige economie. De inzet richt zich op het versterken van ondernemerschap, innovatie, arbeidsmarkt, circulaire economie en duurzame bedrijventerreinen. Daarnaast worden 2 regionale projecten verder doorontwikkeld en uitgevoerd die bijdragen aan een sterke economische positie van de regio.

Krachtig MKB; Versterken van ondernemersnetwerken en regionale samenwerking door het organiseren van vraagactivatie, ontmoetingen, kennisdeling en gezamenlijke initiatieven. Daarmee vergroten we de slagkracht van ondernemers en ondersteunen we de economische ontwikkeling van de regio.

Toekomst Bestendige Bedrijven Terreinen (TBBT); Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen door verduurzaming, herstructurering, revitalisering, veiligheid en een hogere betrokkenheid van ondernemers te ondersteunen.

Voor beide programma's samen wordt een jaarlijkse bijdrage gevraagd van € 25.000 voor zowel 2027 als 2028.

Centrumaanpakken Lochem, Gorssel en Laren

De centrumaanpakken van Lochem, Gorssel en Laren maken dat er incidentele inzet nodig is om dit te coördineren. De huidige capaciteit op het gebied van Economische ontwikkeling wordt volledig ingezet op dienstverlening en uitvoering van de economische agenda en is niet toereikend om te sturen en in te zetten op vitale en levendige centra. Met extra capaciteit zetten we in op het behoud van ondernemers en voorzieningen, voor levendige kernen.

Om dit goed uit te voeren is in 2027 en 2028 jaarlijks € 64.000 nodig voor extra capaciteit.

3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Wat willen we bereiken?

We willen lokale en regionale bedrijven optimaal faciliteren in hun economische ontwikkeling. Dit doen we door het bieden van ruimte, zodat zij bij groei de kans hebben om in Lochem actief te blijven.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Stadshuus

Het Stadshuus is een belangrijke sociaal-culturele ontmoetingsplek in het centrum van Lochem. Voor de komende jaren is groot onderhoud aan het pand noodzakelijk. Daarom werken we verschillende scenario's uit voor de toekomst van het gebouw. Daarbij kijken we nadrukkelijk naar de samenhang met ontwikkelingen in het centrum, waaronder de centrumvisie.

De financiële gevolgen worden uitgewerkt en aan de raad voorgelegd.

3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen

Wat willen we bereiken?

Het zo goed en makkelijk mogelijk helpen van ondernemers door:

- Vaste aanspreekpunten binnen onze organisatie;
- Het doelgericht ondersteunen;
- Hulp te bieden bij het zoeken naar nuttige regelingen voor het bedrijf (subsidies, fondsen, regelgeving, e.d.).

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

3.4 Economische promotie

Wat willen we bereiken?

We willen een uitstekend voorbeeld zijn voor recreatie en toerisme in Nederland. Meer overnachtingen, evenementen, naamsbekendheid en het bevorderen van het goede gevoel moeten hiervoor zorgen. Dit doen we door het promoten van de gemeente Lochem op het gebied van economie, recreatie en toerisme. We werken daarvoor nauw samen met de andere gemeenten in de Achterhoek.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualisatie Visie Recreatie en Toerisme

De huidige visie op recreatie en toerisme vormt een passend uitgangspunt voor het beleid. Ondertussen vragen ontwikkelingen om een actualisatie van de visie en uitvoeringsagenda. Het toenemende aantal toeristische overnachtingen vraagt om kaders voor de inzet van de opbrengsten uit de toeristenbelasting. We evalueren de huidige systematiek van de toeristenbelasting om te bepalen of deze nog doelmatig en evenwichtig is.

De vitaliteit van vakantieparken vraagt om een gerichte aanpak die bijdraagt aan het behoud en de versterking van het toeristisch aanbod. En borduurt voort op het verwachte handelingskader permanente bewoning. Er is behoefte aan heldere beleidskaders voor kleinschalige verblijfsrecreatie. Met de herijking van de visie brengen we kansen, opgaven en beleidskeuzes voor de komende jaren in beeld. Daarbij betrekken we recreatieve ondernemers, aanbieders van kleinschalige verblijfsrecreatie, brancheorganisaties, dorpsraden en ondernemersverenigingen, zodat de visie en uitvoeringsagenda aansluiten bij de praktijk en de kansen en uitdagingen van vandaag. De uitvoering hiervan kost incidenteel in 2027 € 25.000.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

Nota's van het Rijk:

- [Nationale Omgevingsvisie \(NOVI\)](#)

Nota's van de provincie:

- [Omgevingsverordening Gelderland \(2023\)](#)
- [Omgevingsvisie Gaaf Gelderland](#)

Nota's van de regio:

- [Regionale Economische Visie](#)
- [Regionale Planning Bedrijventerreinen](#)
- [Vrijetijdsagenda Recreatie en Toerisme \(2025\)](#)
- [Regionaal Programma werklocaties 2025-2028](#)

Gemeentelijke nota's:

- [Landschapsontwikkelingsplan \(2009\)](#)
- [Masterplan Etalage naar de Toekomst \(2009\)](#)
- [Beleidskader Functieverandering Lochem \(2011\)](#)
- [Bestemmingsplannen kernen en buitengebied](#)
- [Integrale ruimtelijke structuurvisie \(2013\)](#)
- [Visie recreatie en toerisme \(2019\)](#)
- [Herijkte visie en uitvoeringsprogramma recreatie en toerisme \(2024\)](#)
- [Economische Agenda \(2023\)](#)
- [Nota grondbeleid \(2023\)](#)
- [Omgevingsvisie 2040](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Economie		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		2.929	2.968	2.707	2.756	2.797	2.822
3.1	Economische ontwikkeling	138	9	10	10	11	11
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.189	1.507	923	933	933	925
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	92	95	96	97	98	99
3.4	Economische promotie	1.509	1.357	1.678	1.716	1.755	1.787
Lasten		1.452	2.133	1.852	1.770	1.775	1.767
3.1	Economische ontwikkeling	168	178	178	105	105	105
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	534	789	782	775	783	775
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	69	140	140	140	140	140
3.4	Economische promotie	297	335	335	335	335	335
	Kapitaallasten	51	313	39	39	39	39
	Loonkosten	332	379	379	377	374	374
Totaal programma Economie		1.476	835	855	986	1.021	1.054

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
3.2	In 2026 namen we incidenteel € 423.000 op voor de verkoop van Hanzeweg 14M Lochem.
3.2	In 2026 namen we incidenteel € 163.000 op voor de actualisatie van de grondexploitatie Aalsvoort West en Diekink.
3.4	In 2027 nemen we structureel € 186.000 meer op voor de Toeristenbelasting.
3.4	In 2027 nemen we structureel € 136.000 meer op voor de Forensenbelasting.

4. ONDERWIJS

4.1 Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken?

Dat de Lochemse Jeugd gezond en veilig kan opgroeien. Zo ontwikkelt de jeugd zich zo goed mogelijk. We willen een passend onderwijsaanbod voor leerlingen op verschillende niveaus.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

4.2 Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken?

We willen dat er goede onderwijsvoorzieningen in de directe omgeving beschikbaar zijn voor de jeugd in de gemeente.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Integraal Huisvestingsplan (IHP) Onderwijs

Met het op 9 juni 2026, inclusief de amendementen over inclusie en circulariteit, vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2026-2041 (IHP) werken we de komende jaren samen met de schoolbesturen aan toekomstbestendige onderwijshuisvesting. We realiseren de komende periode de vernieuwbouw van De Rank & De Vennegötte, de nieuwbouw van De Bargeweide, de kwaliteitsverbetering van de Joppeschool en de vergroening van schoolpleinen.

Voor de voorbereiding en uitvoering van de nieuwbouwprojecten uit het IHP zijn de volgende investeringen en bijbehorende jaarlijkse kapitaallasten opgenomen:

Investeringen	2027	2028	2029	2030
IHP Onderwijs	13.698.000	225.000	4.011.000	75.000
Inclusief onderwijs	496.000	0	251.000	0
Circulair bouwen	2.043.000	0	1.031.000	0
Totaal investeringen	16.237.000	225.000	5.293.000	75.000
Structurele kapitaallasten	2027	2028	2029	2030
IHP Onderwijs	0	88.000	502.000	517.000
Inclusief onderwijs	0	0	12.000	12.000
Circulair bouwen	0	0	51.000	51.000
Totaal kapitaallasten	0	88.000	565.000	580.000

Vanaf 2032 bedragen de totale structurele kapitaallasten € 613.000 per jaar.

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken?

Dat de Lochemse jeugd gezond en veilig opgroeit, zodat zij zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen. Er is een passend onderwijsaanbod voor leerlingen op verschillende niveaus. Verder is er minder ongeoorloofd verzuim en meer jongeren hebben een startkwalificatie (een diploma op havo/vwo of mbo-niveau 2 of hoger). Meer jongeren zoeken werk. We willen dat meer mensen kunnen lezen en schrijven. Het leerlingenvervoer voldoet aan de vastgestelde eisen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Jongerenwerk op school

We zetten jongerenwerk op school in om voortijdig schoolverlaten te voorkomen en problemen bij jongeren vroegtijdig te signaleren. Jongerenwerkers zijn aanwezig op school om jongeren laagdrempelig te ondersteunen, problemen vroegtijdig te signaleren en voortijdig schoolverlaten te helpen voorkomen. Dit is belangrijk omdat 819 jongeren uit de gemeente Lochem onderwijs volgen op scholen in Zutphen. Door de aanwezigheid van jongerenwerkers kunnen jongeren sneller passende hulp en begeleiding krijgen.

We werken samen met de scholen in Zutphen, gemeenten in de regio, het Samenwerkingsverband Regio Zutphen en de regio-organisatie voor het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. Met een gemeentelijke bijdrage en cofinanciering vanuit de regio wordt jongerenwerk op deze scholen mogelijk gemaakt. Hiermee versterken we de ondersteuning van jongeren en dragen we bij aan hun kansrijke ontwikkeling.

Voor deze inzet is een structureel budget van € 16.000 per jaar nodig.

Preventieve inzet leerplicht

In 2025 heeft de gemeenteraad het leerplichtbeleid vastgesteld. Daarbij is gekozen voor een bredere inzet op schoolaanwezigheid, preventie en samenwerking met scholen. Met ruim 4.000 leerlingen vraagt deze aanpak om actieve ondersteuning van scholen, leerlingen en ouders, zodat problemen vroegtijdig worden signaleerd en aangepakt.

De huidige capaciteit is voldoende voor de uitvoering van de wettelijke taken, zoals het opvolgen van verzuimmeldingen. Er is echter onvoldoende ruimte voor preventieve inzet en de begeleiding van nieuwe doelgroepen. Met een uitbreiding van de formatie zetten we verder in op de preventieve aanpak, versterken we de samenwerking met scholen en voorkomen we schooluitval.

Voor een extra leerplichtconsulent is structureel € 52.000 nodig. Hiertegenover staan beschikbare middelen van € 14.000 voor de uitvoering van de kwalificatieplicht. De aanvullende structurele lasten bedragen daarmee € 38.000 per jaar.

Uitvoering leerlingenvervoer

Jaarlijks maken ongeveer 190 kinderen in de gemeente Lochem gebruik van leerlingenvervoer via PlusOV. De gemeente beoordeelt aanvragen, voert gesprekken met ouders en begeleidt het aanmeldproces. Daarnaast stimuleren we, waar mogelijk, dat kinderen zelfstandig reizen met de fiets, het openbaar vervoer of een andere passende vervoersvorm.

Voor deze taken is momenteel onvoldoende capaciteit beschikbaar. Door uitbreiding van de formatie kunnen aanvragen tijdig worden afgehandeld, ontvangen ouders passende ondersteuning en kunnen we zelfstandig reizen beter stimuleren. Hierdoor vergroten we de zelfredzaamheid en participatie van kinderen en beperken we waar mogelijk de inzet van aangepast vervoer. De kosten voor deze formatie-uitbreiding bedragen structureel € 66.000 per jaar.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

- [Onderwijs Achterstanden Beleid 2006-2010](#)
- [Overlegregeling Lokale Educatieve Agenda gemeente Lochem 2020](#)
- [Beleidsnota Leerplicht 2025 \(2025\)](#)
- [Visie op de brede school ontwikkeling in de gemeente Lochem \(2011\)](#)
- [Algemene subsidieverordening Lochem \(2025\)](#)
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs \(2017\)](#)
- [Integraal Huisvestingsplan 2026-2041 \(2026\)](#)
- [Beleidsregel bekostiging gymnastiekonderwijs 2017](#)
- [Beleidsregels toezicht en handhaving kinderopvang gemeente Lochem 2026](#)
- [Regionaal programma VSV 2020-2024](#)
- [Omgekeerde Verordening Sociaal Domein 2026](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling PlusOV 2025](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Onderwijs		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		636	474	401	401	401	401
4.1	Openbaar basisonderwijs	4	6	6	6	6	6
4.2	Onderwijshuisvesting	14	23	0	0	0	0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	618	445	395	395	395	395
Lasten		3.843	3.868	4.214	4.244	4.285	4.330
4.1	Openbaar basisonderwijs	153	156	156	156	156	156
4.2	Onderwijshuisvesting	358	350	275	275	275	270
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.684	1.547	1.615	1.662	1.709	1.762
	Kapitaallasten	804	940	1.300	1.297	1.310	1.307
	Loonkosten	844	875	867	853	834	834
Totaal programma Onderwijs		-3.208	-3.394	-3.813	-3.843	-3.885	-3.929

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
4.3	Voor het jaar 2026 is een € 34.000 hogere rijksbijdrage opgenomen voor het onderwijsachterstandenbeleid en voor de voor- en vroegschoolse educatie.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
4.2	Voor het jaar 2026 is € 40.000 opgenomen voor de instandhouding van de school Bargeweide.
4.2	In 2026 namen we € 40.000 op voor de huur van de Bartimeusschool.
4.3	Vanaf 2027 is de bijdrage aan PlusOV voor het leerlingenvervoer gebaseerd op de begroting 2027 van PlusOV. De bijdrage is hierdoor € 100.000 hoger dan in 2026.
4.3	In 2026 namen we € 34.000 meer op voor voor- en vroegschoolse educatie.

5. SPORT, CULTUUR EN RECREATIE

5.1 Sportbeleid en activering

Wat willen we bereiken?

Het aanmoedigen van een leven lang plezierig sporten en bewegen voor iedereen. We doen dit met een aantrekkelijke openbare ruimte en toekomstbestendige sportverenigingen. Hierdoor stimuleren we de ontmoeting tussen bewoners. Sport zetten we in om probleemgedrag en gezondheidsproblemen te voorkomen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

5.2 Sportaccommodaties

Wat willen we bereiken?

De sportaccommodaties zijn een onderdeel van het maatschappelijk vastgoed. De spelregels van het accommodatiebeleid gelden ook voor de sportaccommodaties. Dat betekent dat wij alleen verantwoordelijk zijn voor de instandhouding van accommodaties voor bewegingsonderwijs (gymzalen).

We zien een landelijke ontwikkeling waarin accommodaties ontstaan met een breed palet aan voorzieningen (sporthallen, dorps-/kulturhus, etc.). Het initiatief daarvoor ligt bij het maatschappelijk veld. Om die reden moedigen wij betrokkenen in alle kernen (o.a. accommodatiebesturen en dorpsraden) aan om toekomstbestendige accommodatieplannen te ontwikkelen. We willen zorgen dat het voorzieningenniveau minimaal gelijk blijft, tegen lagere exploitatiekosten. Door de exploitatiekosten te verminderen, kunnen wij gemeentelijke subsidies verder afbouwen. Het duurzamer maken van gebouwen helpt in dit proces. Het verduurzamen van gebouwen is in dit proces een belangrijk hulpmiddel waarin wij faciliteren of regisseren.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Gymzaal Curieplein

De gymzaal aan het Curieplein wordt vernieuwd en naar nieuwbouwkwaliteit gebracht, dit heet vernieuwbouw. Deze vernieuwbouw wordt gecombineerd uitgevoerd met de aangrenzende scholen De Rank & De Vennegötte. De voorbereidingen zijn gestart in 2026. Naar verwachting wordt het project in 2029 opgeleverd.

Voor de vernieuwbouw van de gymzaal is in 2027 een bedrag van € 2.340.000 geraamd met een kapitaallast vanaf 2030 van € 58.000.

Aanvullen bestemmingsreserve sportvoorziening

We ondersteunen sportverenigingen met een eigen accommodatie bij de aanpassing, uitbreiding en vernieuwing van sportvoorzieningen. Door het grote aantal aanvragen is de bestemmingsreserve sneller uitgeput dan verwacht. In afwachting van het nieuwe accommodatiebeleid vullen we de bestemmingsreserve vanaf 2027 incidenteel aan met € 125.000, zodat subsidiëring van noodzakelijke investeringen mogelijk blijft.

Achterhoek in Beweging

Sinds 2024 maakt gemeente Lochem onderdeel uit van het regionaal samenwerkingsverband Achterhoek in Beweging (AiB). Samen met negen andere gemeenten stimuleren we sport, bewegen en een gezonde leefstijl. Een van de onderdelen is de maatschappelijke waarde van topsport. In 2027 richten de tien gemeenten gezamenlijk een evenementenfonds op voor sportevenementen in de Achterhoek. Deze evenementen vergroten de zichtbaarheid en toegankelijkheid van sport en dragen bij aan maatschappelijke doelen, zoals gezondheid en ontmoeting.

De kosten hiervoor bedragen structureel € 10.000.

Uitvoeringsplan sport

In 2027 zetten we in op sport en bewegen. Met een uitvoeringsagenda sport werken we samen met sportverenigingen en maatschappelijk/culturele partners aan thema's die bijdragen aan een gezonde, actieve en betrokken samenleving en aansluiten bij onze lokale en regionale ambities

Voor acties uit de uitvoeringsagenda vragen we voor de jaren 2027 en 2028 € 50.000.

Accommodatiebeleid uitvoeringsagenda

In 2027 werken we aan nieuw accommodatiebeleid. Samen met dorpsraden, sportverenigingen en culturele organisaties ontwikkelen we het beleid. Op basis hiervan stellen we een uitvoeringsplan op.

Voor de verdere uitwerking van het project vragen we een (incidenteel) budget van € 50.000.

5.3 Cultuurprestaties

Wat willen we bereiken?

We dragen bij aan een levendige samenleving met een sterk, afwisselend, toegankelijk cultureel aanbod van hoge kwaliteit. De uitgangspunten staan in de Lochemse cultuurvisie 'Kijk op Cultuur' en het bijbehorend uitvoeringsplan. Door cultuur stimuleren we de persoonlijke ontwikkeling en de vitaliteit van onze inwoners. Behalve Schouwburg Lochem, Bibliotheek Berkel & IJssel (BIJ de Bieb) en Muzehof Centrum voor de Kunsten zijn er tal van culturele instellingen en initiatieven die deel uitmaken van -en samenwerken in het rijke culturele veld.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

5.4 Musea

Wat willen we bereiken?

We betrekken inwoners bij kunst en cultuur en daarmee bevorderen we het bewustzijn van ons cultureel erfgoed. Ook zorgen onze musea ervoor dat mensen in hun vrije tijd graag naar onze gemeente komen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

5.5 Cultureel erfgoed

Wat willen we bereiken?

Cultureel erfgoed maakt onze gemeente aantrekkelijk om te wonen, te leven en te recreëren.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren archeologische en cultuurhistorische waardenkaart

De archeologische waardenkaart uit 2012 en de cultuurhistorische waardenkaart uit 2018 zijn verouderd. Actualisatie is nodig voor het Omgevingsplan en een zorgvuldig erfgoedbeleid. Met actuele kaarten kunnen we archeologische en cultuurhistorische waarden beter beschermen en sneller en efficiënter afwegen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast ontstaat één samenhangend en actueel erfgoedkader dat ook inzetbaar is voor educatie, recreatie en toerisme.

Voor de actualisatie is een incidenteel budget van € 50.000 nodig.

Adviseur Erfgoed

Lochem heeft waardevol erfgoed dat bijdraagt aan de identiteit en aantrekkelijkheid van de gemeente.

Om de ambities uit de Omgevingsvisie Lochem 2040 waar te maken, is het belangrijk erfgoed vroegtijdig mee te nemen bij ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw, verduurzaming en initiatieven in het buitengebied. Een adviseur erfgoed zorgt voor deskundig advies, versterkt het erfgoedbeleid en ondersteunt bij ruimtelijke plannen. Zo behouden en benutten we ons erfgoed en dragen we bij aan een aantrekkelijke en herkenbare leefomgeving.

Voor deze taken is structurele uitbreiding van de formatie van € 48.000 per jaar nodig.

5.6 Media

Wat willen we bereiken?

We hechten belang aan mediawijsheid van burgers en instellingen in onze gemeente. Dit om een bewuste, kritische en actieve houding te bevorderen in een samenleving waarin media volop aanwezig is.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterken bibliotheekwerk

Vanaf 2027 zijn gemeenten wettelijk verplicht om een basisniveau aan bibliotheekvoorzieningen aan te bieden. In Lochem hebben we dit basisniveau aan bibliotheekvoorzieningen ingericht. BIJ de Bieb is fysiek aanwezig in Lochem en Gorssel. Ook inwoners van de kleinere kernen kunnen gebruikmaken van bibliotheekvoorzieningen. Samen met BIJ de Bieb bouwen we voort op de ingezette koers, met aandacht voor laagdrempelige toegang, leesvaardigheid, ontwikkeling en participatie. Hiermee versterken we de toegankelijkheid en kwaliteit van de bibliotheekvoorzieningen voor onze inwoners en voldoen we aan de wettelijke kaders.

Voor de uitvoering stellen we voor de volgende jaren € 105.000 beschikbaar.

2027: € 105.000

2028: € 105.000

2029: € 105.000

5.7 Openbaar groen en openlucht recreatie

Wat willen we bereiken?

We behouden en versterken de kwaliteit van de natuur en het landschap. Een aantrekkelijk en veilig landschap, met goed onderhouden laanbomen in diverse soorten, leeftijden en structuren. Wij werken aan een basisniveau van onderhoud en onderhouden openbaar groen zodat geen onveilige situaties ontstaan. De openbare ruimte blijft aantrekkelijk om te verblijven.

Dit geldt ook voor de speelruimten en trapvelden waar kinderen spelen. Via speeltuinverenigingen stimuleren we het beheer en onderhoud van deze speelruimten en versterken de contacten in de buurt.

Bovendien willen we actief de biodiversiteit binnen de gemeente behouden en vergroten. Belangrijke basisvoorwaarden zijn daarbij het duurzaam behouden van groene landschapselementen in ons buitengebied. Maar ook het lokaal terugvorderen en weer zelf in beheer nemen van onze eigendommen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2027 gaan we o.a. aan de slag met de herijking van Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) en met het Omgevingsprogramma Groen.

Monitoring vleermuis(kasten)

Samen met vrijwilligers van de vleermuiswerkgroep hingen we de afgelopen jaren 660 vleermuis(kasten) op in gemeentelijke laanbomen. Dit gebeurde op basis van het soortmanagementplan vleermuizen voor het beheer van de laanbomen. Voorwaarden van dit plan en de provinciale vergunning zijn, dat we het gebruik van de kasten monitoren en de kasten in stand houden. Vanaf 2027 voeren we deze monitoring en het onderhoud structureel uit.

Structurele lasten vanaf 2027: € 24.000 per jaar.

Opstellen gedragscode soortbescherming

In 2027 voeren we de gedragscode soortenbescherming in, voor het beheer en onderhoud van het openbaar groen. We werken deze samen met Circulus Buitenruimte uit tot een ecologisch werkvoorschrift. De gedragscode helpt om zorgvuldig en volgens de wet om te gaan met beschermde planten en dieren. Ook maakt de gedragscode natuurvriendelijk werken efficiënter en inzichtelijker.

Lasten: € 30.000 incidenteel in 2027.

Duurzaam faunabeheer

Met duurzaam faunabeheer zetten we in op het beheer van de roeken- en ganzenpopulatie. Daarbij pakken we de overlast gericht aan. Het bestaande roekenbeheer zetten we voort volgens het roekenbeschermingsplan en de daaraan gekoppelde vergunning van de provincie Gelderland. De gemiddelde jaarlijkse kosten voor het roekenbeheer zijn € 16.000 hoger dan begroot. Daarnaast starten we vanaf 2027 met diervriendelijk ganzenbeheer aan de Noorderbleek, waar al jaren veel overlast is. De wijk heeft ingestemd met dit beheer. De jaarlijkse kosten hiervan zijn € 6.000. Structurele lasten vanaf 2027: € 22.000 per jaar.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

- [Notitie afstoten snippergroen \(2006\)](#)
- [Subsidieregeling incidentele culturele activiteiten](#)
- [Groenvisie \(2006\)](#)
- [Renovatieplan groen \(2007\)](#)
- [Landschapsontwikkelingsplan \(2009\)](#)
- [Accommodatieplan per kern \(2014\)](#)
- [Strategische visie beheer en onderhoud openbare ruimte gemeente Lochem \(2012\)](#)
- [Herijking Erfgoedbeleid Gemeente Lochem \(2016\)](#)
- [Evaluatie speelruimtebeleid \(2016\)](#)
- [Subsidieregeling Speelruimtebeleid 2016 - 2020 \(2016\)](#)
- [Organisatie- en bedrijfsplan 2e fase BuitenRuimte \(2016\)](#)
- [Integraal beheer openbare ruimte \(IBOR\) \(2019\)](#)
- [Cultuurhistorische waardenkaart \(2019\)](#)
- [Erfgoedvisie Gemeente Lochem 2020 – 2030; Erfgoed in verbinding \(2020\)](#)
- [Sport- en beweegakkoord Lochem \(2020\)](#)
- [Subsidieregeling Sportvoorziening 2022](#)
- [Biodiversiteitsplan Lochem Natuurlijk \(2021\)](#)
- [Beleidsplan Beheer laanbomen buitengebied \(2021\)](#)
- ["Kijk op Cultuur" - cultuurvisie \(2016\)](#)
- ["Kijk op Cultuur" - Uitvoeringsplan 2023 en verder \(2023\)](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Sport, Cultuur en Recreatie		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		971	844	707	629	629	629
5.1	Sportbeleid en activering	181	182	17	0	0	0
5.2	Sportaccommodaties	541	567	594	533	533	533
5.5	Cultureel erfgoed	4	18	18	18	18	18
5.6	Media	227	73	73	73	73	73
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	17	5	5	5	5	5
Lasten		9.363	10.847	9.589	9.434	9.371	9.377
5.1	Sportbeleid en activering	570	645	596	579	579	579
5.2	Sportaccommodaties	1.488	2.207	1.374	1.216	1.211	1.211
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	987	1.025	1.025	1.010	1.010	1.010
5.4	Musea	115	123	123	123	123	123
5.5	Cultureel erfgoed	88	256	116	101	99	100
5.6	Media	1.033	1.012	909	853	851	851
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.557	3.996	3.820	3.820	3.820	3.820
	Kapitaallasten	294	300	344	465	427	432
	Loonkosten	1.231	1.283	1.282	1.268	1.250	1.250
Totaal programma Sport, Cultuur en Recreatie		-8.392	-10.004	-8.882	-8.805	-8.742	-8.748

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
5.1	In 2026 is voor het laatste jaar € 149.000 aan inkomsten opgenomen voor de Brede SPUK Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) van het Rijk voor combinatiefuncties.
5.2	In 2027 namen we voor de zwembaden incidenteel € 61.000 een vrijval van de voorziening groot onderhoud op.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
5.1	In 2026 namen we € 50.000 op voor het ondersteunen van initiatieven van inwoners en organisaties die een bijdrage leveren aan het stimuleren van sport en bewegen van onze inwoners. In de Begroting 2027 nemen we deze activiteit op voor 2027 en 2028.
5.2	In 2026 is de bezuinigingsopdracht voor de zwembaden € 60.000 incidenteel naar beneden bijgesteld.
5.2	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 696.000 op voor sportvoorzieningen.
5.2	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 60.000 op voor klein onderhoud voor de buitenzwembaden.
5.2	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 30.000 op voor het begeleiden van accommodatieplannen. In de Begroting 2027 nemen we € 50.000 op voor Accommodatiebeleid uitvoeringsagenda.
5.5	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 159.000 op de bijdrage restauratie Zwiapse Molen.
5.6	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 103.000 op voor de versterking bibliotheekwerk. In de Begroting 2027 nemen we deze activiteit op voor 2027 tot en met 2029.
5.7	In 2026 namen we incidenteel een bedrag van € 25.000 op voor de evaluatie Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).

6. SOCIAAL DOMEIN

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Wat willen we bereiken?

Inwoners helpen zichzelf en elkaar, iedereen doet mee, kan veilig leven en zich ontwikkelen. Mensen voelen zich nuttig en gewaardeerd en nemen zoveel mogelijk deel aan de samenleving. Voorzieningen sluiten aan bij de behoefte van de samenleving en stellen mensen in staat om deel te nemen aan de samenleving, elkaar te ontmoeten en elkaar te helpen. Inwoners doen dit samen, als het kan. We hebben al een krachtige samenleving, maar we versterken meedoen in de samenleving. Inwoners nemen samen verantwoordelijkheid voor hun omgeving, hun buurt en de mensen om zich heen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Visie Nieuwkomers

De gemeenteraad heeft in 2024 de visie *‘Een thuis in de gemeente Lochem voor nieuwkomers’* vastgesteld. De uitvoering van deze visie bestaat uit een combinatie van wettelijke taken, bestaande activiteiten en nieuwe maatregelen.

De gemeente voert wettelijke taken uit op het gebied van opvang, huisvesting en begeleiding van Oekraïense ontheemden, statushouders en asielzoekers. Daarnaast zetten we lopende activiteiten voort die bijdragen aan participatie en integratie van nieuwkomers, zoals Buddy to Buddy, de Meedoen-balie en de samenwerking met Welzijn Lochem. De kosten van deze wettelijke taken en lopende activiteiten bedragen in 2027 € 2.989.000. Deze uitgaven maken onderdeel uit van de reguliere uitvoering van vastgesteld beleid en bestaande verplichtingen.

Naast deze inzet bevat de visie ook ambities en maatregelen die nog nadere uitwerking vragen. Hiervoor wordt een afzonderlijk raadsvoorstel voorbereid, waarin de inhoudelijke keuzes, maatschappelijke effecten, uitvoeringsaspecten en financiële consequenties worden uitgewerkt. Pas na besluitvorming door de raad zijn de middelen hiervoor beschikbaar.

Voor 2027 bedraagt het totale voorlopig geraamde budget € 4.197.000. Hiervan wordt € 3.100.000 gedekt via vergoedingen van het COA en het Rijk. Het restant wordt gedekt uit de reserve ontheemden. Het deel van de middelen dat betrekking heeft op nieuwe maatregelen uit de visie wordt pas ingezet nadat de raad hierover een afzonderlijk besluit heeft genomen.

2028: € 4.840.000 (waarvan € 2.994.000 gedekt via vergoedingen van COA en Rijk, restant via reserve ontheemden)

2029: € 3.766.000 (waarvan € 2.892.000 gedekt via vergoedingen van COA en Rijk, restant via reserve ontheemden)

2030: € 3.699.000 (waarvan € 2.892.000 gedekt via vergoedingen van COA en Rijk, restant via reserve ontheemden)

Onderzoeken derde locatie opvang ontheemden

De vraag naar woonruimte voor doelgroepen, waaronder Oekraïense ontheemden en statushouders blijft onverminderd groot. Daarom werken we aan raadsvoorstel voor een locatie voor passende (flex)woningen. De ontwikkeling van een locatie voor doelgroepenwoningen vraagt om intensieve afstemming met inwoners, omwonenden, partners, ontwikkelaars en betrokken overheden. Ook zijn voorbereiding, aanbesteding, vergunningverlening en realisatie complexe trajecten die om professionele begeleiding vragen. Om de ontwikkeling, besluitvorming en uitvoering in goede banen te leiden, is ondersteuning nodig.

Hiervoor is in 2027 incidenteel € 107.000 nodig voor projectbegeleiding. Deze kosten worden gedekt uit de reserve ontheemden.

Regisseur Uitvoeringsagenda Wonen, Welzijn en Zorg

Door de vergrijzing en stijgende zorgvraag neemt de vraag naar passende woningen, ondersteuning en zorg verder toe. Samen met partners werken we aan de uitvoering van de agenda Wonen, Welzijn en Zorg. Om de samenwerking te coördineren, de voortgang te bewaken en nieuwe ontwikkelingen tijdig op te pakken, is structurele regie nodig.

Hiervoor is vanaf 2027 structureel € 111.000 nodig voor een Regisseur Wonen, Welzijn en Zorg.

Uitvoeren wettelijke opgave stevige lokale teams (zorg & veiligheid)

De Hervormingsagenda Jeugd en het landelijk programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming richten zich op betere en beter toegankelijke zorg voor kinderen, jongeren en gezinnen. Dit gebeurt door wachttijden te verkorten, het voorliggend veld te versterken en hulp toegankelijker te maken. Een belangrijk onderdeel is de doorontwikkeling van 't Baken tot een sterk lokaal team dat inwoners van alle leeftijden ondersteunt in hun eigen leefomgeving.

Bij complexe situaties waarin zorg en veiligheid samenkomen, is goede regie en samenwerking nodig. Hiervoor ontbreekt momenteel een passende aanpak. Daarom stellen we voor de AVE-methodiek (Aanpak ter Voorkoming van Escalatie) in te voeren en een procesregisseur Zorg en Veiligheid aan te stellen. Deze functionaris versterkt de regie, afstemming en samenwerking tussen betrokken partijen. De structurele kosten voor deze functie bedragen € 57.000 voor 2027 en € 114.000 voor de jaren 2028 en verder.

Begeleiding en participatie Nieuwkomers

Sinds 2022 vangen we Oekraïense nieuwkomers op in onze gemeente. Omdat de Richtlijn Tijdelijke Bescherming is verlengd tot en met 4 maart 2028 blijft de gemeente verantwoordelijk voor opvang, begeleiding en ondersteuning bij participatie. We ondersteunen Oekraïense ontheemden bij taalontwikkeling, werk, onderwijs, gezondheid en zelfredzaamheid. Hiervoor is structurele inzet van een consulent nodig die de begeleiding coördineert en de verbinding legt met maatschappelijke partners en werkgevers.

Om deze ondersteuning te continueren is vanaf 2027 en volgende jaren € 105.000 structureel nodig voor personele inzet en begeleiding van deze doelgroep.

Uitvoeren participatiebeleid

Participatie is een vast onderdeel van gemeentelijke processen en besluitvorming. In 2027 implementeren we het door de gemeenteraad vastgestelde participatiebeleid. Hiermee borgen we participatie als vast onderdeel van beleid, projecten en besluitvorming. We vragen voor 2027 € 28.000 incidenteel budget voor de implementatie van het participatiebeleid. Vanaf 2028 vragen we structureel budget ter hoogte van € 13.000 per jaar voor borging, monitoring, deskundigheidsbevordering en ondersteuning bij participatietrajecten.

6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen

Wat willen we bereiken?

We willen dat iedere inwoner van Lochem tijdig, dichtbij en passend wordt ondersteund. Door een sterke toegang en krachtige eerstelijnsvoorzieningen helpen we inwoners hun zelfredzaamheid te behouden, problemen vroegtijdig aan te pakken en volwaardig mee te doen in de samenleving.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Mantelzorg

Vanaf 2027 zetten we de extra ondersteuning van mantelzorgers structureel voort. Door de groei van het aantal mantelzorgers blijft deze ondersteuning nodig. Samen met Welzijn Lochem versterken we de ondersteuning. Ook vernieuwen we de mantelzorgwaardering.

Hiervoor stellen we vanaf 2027 structureel € 20.000 per jaar beschikbaar.

Welzijnscoördinator Epse

Epse gaat in 2027 als zevende kern binnen de gemeente Lochem starten met een Welzijnscoördinator. Een welzijnscoördinator biedt een luisterend oor voor alle inwoners op het gebied van zorg en welzijn en helpt bij het vinden van de juiste zorg, hulp en ondersteuning. We voeren deze activiteit uit samen met de Dorpsraad Epse-Joppe en Welzijn Lochem.

We vragen structurele middelen van € 50.000 per jaar.

Veilig Thuis

Veilig Thuis is het advies- en meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Inwoners en professionals kunnen hier terecht voor advies, ondersteuning en het melden van zorgen over de veiligheid van kinderen en volwassenen.

Het aantal meldingen en hulpvragen bij Veilig Thuis neemt toe. Hierdoor is extra inzet nodig om inwoners tijdig ondersteuning te bieden en de veiligheid van kinderen en volwassenen te waarborgen. De bijdrage van de gemeente Lochem aan Veilig Thuis stijgt in 2027 van € 180.000 naar € 290.000. Met deze investering zorgen we ervoor dat meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling tijdig kunnen worden opgepakt en passende hulp beschikbaar blijft. Voor deze ontwikkeling stellen we structureel € 110.000 per jaar extra beschikbaar.

Wmo-consulent

Vanaf 2027 breiden we het Team Wmo structureel uit met één medewerker (1 fte). Steeds meer inwoners doen een beroep op de Wmo en hulpvragen worden complexer. Dit komt onder andere door vergrijzing, langer zelfstandig wonen en een toename van psychische problemen. Vanwege de noodzakelijkheid van de extra capaciteit is deze nu al ingezet vanuit tijdelijke middelen. Wanneer de tijdelijke capaciteit niet structureel wordt voortgezet, lopen de wachttijden op en ontvangen inwoners later de ondersteuning die zij nodig hebben. Ook komt het halen van wettelijke termijnen onder druk te staan. Hierdoor kunnen problemen verergeren en is het risico dat er zwaardere en duurdere ondersteuning nodig is.

Hiervoor is vanaf 2027 jaarlijks € 118.000 nodig voor een Wmo-consulent

6.3 Inkomensregelingen

Wat willen we bereiken?

De meeste inwoners kunnen zelfstandig meedoen in de samenleving door betaald werk en in andere vormen. Een deel van onze inwoners kan dat niet. Wij ondersteunen hen (tijdelijk) met een inkomensregeling. Daarmee kunnen ze de stap naar meedoen maken.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Vereenvoudiging (aanvraag)proces minimaregelingen

We ontwikkelen één digitaal loket voor alle minimaregelingen. Hierdoor worden regelingen beter vindbaar, toegankelijker en eenvoudiger aan te vragen. Met dit loket ondersteunen we inwoners sneller en beter bij het benutten van regelingen waar zij recht op hebben. Ook draagt het bij aan het verminderen van niet-gebruik en het versterken van bestaanszekerheid en participatie. Voor de ontwikkeling van het loket is in 2027 een eenmalig budget van € 100.000 nodig. Na invoering verwachten we een structurele besparing van € 10.000 per jaar op overheadkosten.

6.4 WSW en beschut werk

Wat willen we bereiken?

We willen dat elke Lochemse inwoner zich nuttig en gewaardeerd voelt.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

6.5 Arbeidsparticipatie

Wat willen we bereiken?

Werk is de beste sociale zekerheid. Daarom willen we zoveel mogelijk inwoners (duurzaam) aan het werk helpen op de reguliere arbeidsmarkt. We ondersteunen de inwoner om de hoogst haalbare trede op de participatie ladder van het sociaal domein te bereiken.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2027 werken we aan een nieuw beleidsplan bestaanszekerheid. Hiermee versterken we onze inzet op armoede, schulden, werk en participatie en meer mee kunnen doen in de samenleving.

6.6 Hulpmiddelen en diensten (WMO)

Wat willen we bereiken?

Inwoners van Lochem kunnen hun woning normaal gebruiken en zich in de woning of directe omgeving verplaatsen. Hierdoor blijven zij zelfredzaam en kunnen meedoen in de samenleving. Er zijn voldoende hulpmiddelen voor degene die ze nodig hebben. Deze hulpmiddelen zijn van goede kwaliteit. En passen bij de vraag en ondersteuningsbehoefte. De inwoner is tevreden over de aanpassingen, levering en service van de hulpmiddelen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

6.71 Maatwerk dienstverlening 18+

Wat willen we bereiken?

Mensen in een kwetsbare situatie kunnen zich zoveel mogelijk zelf redden en meedoen aan onze samenleving. Zij krijgen op tijd passende ondersteuning. Zoveel mogelijk in hun eigen leefomgeving en aansluitend op hun eigen behoefte. De Lochemse jeugd groeit gezond en veilig op. Zo kunnen jongeren zich optimaal ontwikkelen. Als inwoners hulp op maat nodig hebben, krijgen zij die hulp vanuit hun perspectief en eigen kracht. Dichtbij de inwoner, goed op elkaar afgestemd en met zichtbare resultaten voor zowel de inwoner als de samenleving. Er is een samenhangend en toegankelijk netwerk van voorzieningen voor alle inwoners, professionals en andere betrokkenen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

6.72 Maatwerk dienstverlening 18-

Wat willen we bereiken?

Mensen in een kwetsbare situatie zijn zoveel mogelijk zelfredzaam en kunnen deelnemen aan onze samenleving. Lochemse jeugd groeit gezond en veilig op, zodat zij zich zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen. Er is een samenhangend en toegankelijk netwerk van voorzieningen voor alle inwoners, professionals en andere betrokkenen. Als zij hulp op maat nodig hebben krijgen zij deze vanuit hun perspectief en eigen kracht, dichtbij, goed op elkaar afgestemd en met zichtbare resultaten voor zowel de inwoner als de samenleving.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Jeugdhulp lokaal beleid

De gemeente Lochem investeert in preventieve en vrij toegankelijke ondersteuning voor jeugdigen en gezinnen, zoals jongerenwerk, opvoedondersteuning, thuisbegeleiding en het Ouder Kind Café. Hierdoor worden problemen eerder gesignaleerd en aangepakt en neemt de vraag naar gespecialiseerde jeugdhulp af. Om dit aanbod en de benodigde capaciteit op peil te houden na afloop van een tijdelijke investering in 2026, is € 50.000 structureel nodig.

Kinderopvang pleegouders

We compenseren pleegouders voor de eigen bijdrage die zij betalen voor kinderopvang en buitenschoolse opvang van pleegkinderen. De uitvoering organiseren we regionaal, in samenwerking met pleegzorgorganisaties. Hiermee ondersteunen we pleegouders en verlagen we financiële drempels voor de opvang van pleegkinderen.

Voor de compensatie over de periode 2025 tot en met 2027 stellen we in 2027 een incidenteel budget van € 15.000 beschikbaar.

6.81. Geëscaleerde zorg 18+

Wat willen we bereiken?

Soms is hulp op maat niet voldoende. Er is dan tijdelijk een vangnet nodig voor de meest kwetsbare inwoners. Daarbij werken we vooral regionaal samen. Dit kan zijn op het gebied van financiën of een andere woonsituatie. Een vangnet organiseren wij vanuit het perspectief van de inwoner en eigen kracht. Dichtbij, goed op elkaar afgestemd en met effectiviteit voor individu en samenleving. Soms met een dwingend karakter.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

6.82. Geëscaleerde zorg 18-

Wat willen we bereiken?

Soms is hulp op maat niet voldoende voor de meest kwetsbare inwoners. Er is dan tijdelijk een vangnet nodig. Daarbij werken we meestal regionaal samen. Financiële hulp kan nodig zijn of hulp bij een andere woonsituatie of het ouderlijk gezag. Een vangnet organiseren wij vanuit het perspectief van de inwoner en eigen kracht. Dichtbij, goed op elkaar afgestemd en met effectiviteit voor individu en samenleving. Soms met een dwingend karakter.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma ligt onder andere vast in de beleidsnota's:

Nota's van het Rijk/provincie

-

Nota's van de regio:

- [Regiovisie beschermd wonen en maatschappelijk opvang 2024 - 2026 regio Midden IJssel 'Kracht in kwetsbaarheid'](#)
- [Regiovisie Samen tegen huiselijk geweld 2024-2028 \(2024\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Samen tegen huiselijk geweld 2024-2028 \(2024\)](#)

Nota's van de gemeente:

- ["Dichtbij zijn en voorkomen" visie op preventie gemeente Lochem \(2020\)](#)
- [Algemeen beleidskader sociaal domein \(2020\)](#)
- ["Met de samenleving werken naar een toereikend geheel aan ontmoetingsinitiatieven", visie op ontmoetingsinitiatieven in de gemeente Lochem \(2018\)](#)
- [Nota Verbonden Partijen \(2019\)](#)
- [Verordening Sociaal Domein 2026](#)
- [Beleidskader Schuldhulpverlening 2023-2026](#)
- [Beleidsplan Gezondheid gemeente Lochem 2026](#)
- [Beleidsregels toezicht en handhaving kinderopvang gemeente Lochem 2026](#)
- ["Veerkrachtig ouder worden in gemeente Lochem", beleids- en actieplan ouderen \(2019\)](#)
- ["Omzien naar elkaar", beleidsplan informele hulp in de gemeente Lochem \(2020\)](#)
- [Minimabeleid Perspectief! \(2017\)](#)
- [Beleidsregels Sociaal Domein 2026](#)
- [Lange termijn aanpak "Bestrijding oorzaken van armoede" \(2022\)](#)
- [Lokaal uitvoeringsplan Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2024 - 2026 gemeente Lochem](#)
- [Subsidieregeling algemene oplossingen in het sociaal domein Gemeente Lochem 2015](#)
- [Preventie- en handavingsplan alcohol, drugs en tabak - opgroeien in een kansrijke omgeving 2026](#)
- [Sport en beweegakkoord gemeente Lochem \(2020\)](#)
- ["Dichtbij zijn en voorkomen", Uitvoeringsagenda preventie \(2020\)](#)
- [De Participatieladder in Lochem](#)
- [Lochemse Inclusie en Diversiteitsagenda 2023 – 2026](#)
- [Een thuis in de gemeente Lochem voor nieuwkomers \(2024\)](#)
- [Uitvoeringsplan inburgering & statushouders 2025-2027](#)

- [Beleidsplan Jeugdhulp en Wmo \(2020\)](#)
- [Uitvoeringsprogramma Armoedebestrijding en Schuldhulpverlening 2024-2025](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Sociaal domein		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		17.000	17.156	10.822	11.121	11.114	10.770
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.461	7.590	1.484	1.281	1.248	1.248
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	134	120	0	0	0	0
6.3	Inkomensregelingen	7.857	8.041	8.041	8.041	8.041	8.041
6.4	WSW en beschut werk	608	461	461	461	461	461
6.6	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	45	59	59	59	60	60
6.71	Maatwerk dienstverlening 18+	293	275	275	512	512	512
6.72	Maatwerk dienstverlening 18-	0	0	0	374	384	384
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	603	611	503	394	409	65
Lasten		46.613	48.076	46.114	45.397	43.203	42.826
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	6.371	7.042	4.470	3.984	3.897	3.897
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	984	1.187	1.114	1.114	1.114	1.114
6.3	Inkomensregelingen	9.772	9.796	9.888	9.902	9.915	9.928
6.4	WSW en beschut werk	3.327	3.054	2.984	2.901	3.004	3.004
6.5	Arbeidsparticipatie	431	395	495	495	495	495
6.6	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	1.499	1.923	1.866	1.960	2.056	2.107
6.71	Maatwerk dienstverlening 18+	7.019	7.499	7.424	7.304	5.109	4.975
6.72	Maatwerk dienstverlening 18-	8.059	7.752	7.892	7.802	7.808	7.817
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	361	330	324	358	328	14
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	323	311	314	314	314	314
	Kapitaallasten	292	525	1.271	1.269	1.269	1.268
	Loonkosten	8.174	8.261	8.071	7.994	7.893	7.893
Totaal programma Sociaal domein		-29.612	-30.920	-35.291	-34.277	-32.088	-32.056

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
6.1	In 2027 namen we incidenteel € 167.000 meer op voor Dorpendeal Almen.
6.1	In 2026 is voor het laatste jaar € 146.000 aan inkomsten opgenomen voor de Brede SPUK Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) van het Rijk. Tegenover deze inkomsten namen we uitgaven op.
6.1	In 2026 namen we € 32.000 meer op voor vergoeding van het Rijk voor Inburgering.
6.1	In 2026 namen we incidenteel € 5.635.000 aan baten op voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen.
6.1	Vanaf 2027 € 130.000 hogere ontvangsten huur € 130.000 structureel.
6.1	In 2026 namen we incidenteel € 540.000 op voor een vergoeding van het Centraal orgaan asielzoekers voor de huisvesting van statushouders in onzelfstandige woonruimten.
6.2	In 2026 namen we incidenteel € 120.000 op voor een specifieke bijdrage van het Rijk voor Integraal Zorgakkoord (IZA).
6.81	In 2026 namen we € 108.000 hogere voor inkomsten voor Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen op.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
6.1	In 2026 namen we € 146.000 op voor uitgaven Brede SPUK Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) van het Rijk. Tegenover deze uitgaven namen we ook hogere inkomsten op.
6.1	In 2026 namen we € 43.000 minder op voor uitgaven Inburgering.
6.1	In 2026 namen we € 93.000 minder op voor kosten van de Zutphenseweg.
6.1	In 2026 namen we € 2.180.000 aan lasten op ten behoeve van de opvang van Oekraïense vluchtelingen.
6.1	In 2026 namen we € 29.000 op voor de uitvoering Visie Asielopvang.
6.1	In 2026 namen we € 110.000 op voor de exploitatielasten van de opvangplekken aan de Zonnekampstraat.
6.1	In 2026 namen we € 65.000 meer op voor Jeugdhulpuitvoeringskosten.

6.1	In 2027 namen we incidenteel € 250.000 meer op voor de dorpendeal Almen.
6.2	Vanaf 2027 namen we structureel € 32.000 meer op voor Welzijnscoördinatoren.
6.2	In 2026 namen we incidenteel € 120.000 op voor uitgaven Integraal Zorgakkoord (IZA).
6.3	Vanaf 2026 namen we € 55.000 minder op voor Bijstand aan zelfstandigen.
6.4	In 2026 namen we € 100.000 op voor Nieuw beschut werk
6.5	In 2026 namen we € 100.000 minder op voor Ondersteuning voor bemiddelbare inwoners.
6.6	In 2026 namen we incidenteel € 136.000 meer op voor wrv wonen voor meerdere woningaanpassingen en het plaatsen van een unit.
6.6	In 2026 namen we incidenteel € 32.000 minder op voor Wonen, Rolstoelen en Vervoer (wrv) omdat we over zijn gegaan van koop naar huur van hulpmiddelen.
6.72	Vanaf 2027 namen we € 167.000 meer op voor jeugdhulp.

7. VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU

7.1 Volksgezondheid

Wat willen we bereiken?

Wij hebben de taak om de gezondheid van onze inwoners te beschermen, te bewaken en te bevorderen. Deze taak hebben wij vanuit de wet Publieke gezondheid. Daarvoor is er een samenhangend en toegankelijk netwerk van voorzieningen voor alle inwoners, professionals en andere betrokkenen. Hierdoor kan de Lochemse jeugd gezond en veilig opgroeien en zich zo optimaal mogelijk ontwikkelen. Hierdoor kunnen volwassenen gezond en zoveel mogelijk zelfredzaam, deelnemen aan de samenleving.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering geven aan suïcidepreventie Lochem

Sinds 1 januari 2026 zijn gemeenten op grond van de Wet integrale suïcidepreventie verplicht om suïcidepreventie structureel te organiseren en duurzaam te verankeren. We geven hieraan invulling door de regionale aanpak 'Samen Minder Suïcide', die in 2024 is opgestart, structureel voort te zetten. We versterken de kennis van professionals en vrijwilligers, stimuleren samenwerking tussen partners en organiseren activiteiten voor inwoners. Daarbij werken we samen met GGD Noord- en Oost-Gelderland, 113suïcidepreventie, ervaringsdeskundigen en professionals binnen zorg, welzijn, en onderwijs.

De structurele kosten hiervoor bedragen vanaf € 30.000.

Toekomstige uitvoering Jeugdgezondheidszorg

Samen met de regiogemeenten onderzoeken we de toekomstbestendigheid van de jeugdgezondheidszorg (JGZ). Daarbij kijken we naar de kwaliteit van de dienstverlening, de financiering en een doelmatige organisatie van de uitvoering. De uitkomsten van het onderzoek vormen de basis voor toekomstige keuzes over de inrichting van de JGZ.

Het onderzoek wordt uitgevoerd binnen de bestaande capaciteit. Eventuele financiële gevolgen worden uitgewerkt op basis van de uitkomsten en zo nodig aan de raad voorgelegd.

7.2 Riolering

Wat willen we bereiken?

Het beheer van het rioolstelsel voldoet aan het Bestuursakkoord Water en aan het Gemeentelijk Rioleringsplan 2021-2025 (GRP). Regen- en afvalwater wordt op een duurzame, effectieve en efficiënte manier verwerkt.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

De vaststelling van het nieuwe Watertakenplan (WTP) 2027-2031 is voorzien eind 2026. Dit plan vervangt het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Wat in het watertakenplan is opgenomen en vastgesteld voeren we uit vanaf 2027. Zie verder de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

7.3 Afval

Wat willen we bereiken?

Het Afval en Grondstoffenplan 2021-2025 vernieuwen we voor een periode van 5 jaar. Het nieuwe Afval- en grondstoffenbeleidsplan leggen we in 2026 voor aan de gemeenteraad.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Vervanging prullenbakken buitenruimte

De gemeente beheert ongeveer 300 afvalbakken in de openbare ruimte. Deze bakken helpen om zwerfafval en hondenpoep te beperken. Uit een inspectie blijkt dat ongeveer 50 afvalbakken aan vervanging toe zijn. Daarnaast is behoefte aan extra hondenpoepbakken. Om de achterstand in de vervanging weg te werken, investeren we in 2027 € 70.000. De jaarlijkse kapitaallasten bedragen € 7.000 vanaf 2028.

7.4 Milieubeheer

Wat willen we bereiken?

We onderschrijven de landelijke doelstelling klimaatneutraal in 2050. Hiervoor willen we zoveel mogelijk duurzame opwek binnen onze gemeentegrenzen realiseren. We zetten ons volledig in, met draagvlak en samenwerking als uitgangspunt.

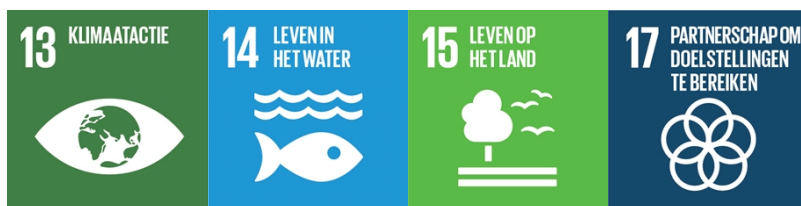
Voor de warmtetransitie zetten we in op energiebesparing als voorbereiding op de stap naar aardgasvrij. Hiervoor openen we in 2024 het EnergieloketLochem. Alle inwoners van Lochem bieden we gratis advies over verduurzaming en helpen we met het aanvragen van subsidieregelingen. In de BuurtEnergieStrategie werken we met inwoners binnen de verschillende kernen samen. We bieden hierbij ondersteuning, faciliteren studies en stimuleren kennisoverdracht.

Ook willen we samen met het bedrijfsleven en de industrie werken aan de vraagstukken die daar leven rondom energiebesparing, energiedelen, circulair materiaalgebruik, de warmtetransitie en het beperken van de uitstoot van broeikasgassen. Met innovatieve pilots en projecten willen we werken aan een toekomstbestendig bedrijfsleven.

De gemeente is verantwoordelijk voor het opstellen van milieubeleid en de handhaving hiervan. De Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) verzorgt grotendeels de handhaving. Wij sturen op gebiedsgericht milieubeleid. Hiervoor nemen we in het omgevingsplan milieunormen op voor bijvoorbeeld geur, geluid en bodemkwaliteit.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

In 2027 gaan we o.a. aan de slag met het Omgevingsprogramma Energieperspectief Lochem.

Soortenmanagementplan: compensatiemaatregelen en boekhouding

Met het soortenmanagementplan (SMP) wordt een gebiedsgerichte vergunning aangevraagd. Met deze vergunning hoeven woningeigenaren zelf geen vergunning meer aan te vragen voor isolatie- en renovatiewerkzaamheden. Naast de ontzorging van inwoners, is de vergunning essentieel voor een versnelling in de uitvoering van de energietransitie en de verduurzamingsopgave.

Daarbij levert het ook een bijdrage aan behoud en bescherming van beschermde diersoorten. Bij de uitvoering van het SMP zijn twee aspecten voorwaardelijk:

- De verplichte compenserende maatregelen die in de openbare ruimte geplaatst worden of bij inwoners thuis, zoals huismus-, gierwaluw- en vleermuiskasten. Deze dragen bij aan de duurzame instandhouding van beschermde soorten.
- Een systeem voor het gebruik van de vergunning en de verplichte *salderingsboekhouding*. Hierin worden uitgevoerde maatregelen, belangrijke verblijfplaatsen en het gebruik van de vergunning geregistreerd en inzichtelijk voor het bevoegd gezag.

Het inrichten van het systeem en het plaatsen van de eerste verplichte compenserende maatregelen, kost incidenteel in 2027 € 100.000. In de volgende jaren is € 50.000 structureel nodig voor het plaatsen van aanvullende maatregelen, onderhoud van het systeem en bijhouden van de boekhouding.

Uitbreiding taken en middelen Omgevingsdienst Achterhoek

Sinds de oprichting van de Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) is het takenpakket stap voor stap verder uitgebreid. Doordat de begroting vooral is geïndexeerd zijn deze taken nooit volledig financieel ondergebracht in de begroting. Extra taken zijn:

- Overgang provinciale bedrijven naar gemeentelijk bevoegd gezag
- Strafrechtelijke milieuhandhaving
- Taken rond gevaarlijke stoffen en Zeer Zorgwekkende stoffen (ZZS)
- Energietaken
- Ondermijningsaanpak
- RO-advisering en toetsen van plannen op milieugebied
- Uitbreiden van asbesttaken
- Overname van provinciale bodemtaken
- Watertaken uit Kaderrichtlijn Water (KRW)
- Overname van gemeentelijke milieuadviestaken (o.a. bodem en geluid)
- Toegenomen complexiteit door innovatie in bedrijven

Deze opgaven vragen in de komende jaren extra inzet, geld en tijd.

Verder moet de ODA voldoen aan de robuustheidscriteria die voortkomen uit het Interbestuurlijk Programma (IBP). Deze criteria waarborgen dat de ODA zijn taken duurzaam, kwalitatief en betrouwbaar kan uitvoeren. Het voldoen aan de robuustheidscriteria brengt financiële gevolgen met zich mee en vraagt de komende jaren een extra investering. Dit hangt samen met de beoogde fusie met Omgevingsdienst Veluwe.

Dit vraagt voor 2027 een extra investering van € 495.000. Oplappend naar € 778.000 in 2030.

De totale bijdrage aan de ODA bedraagt dan € 1.658.400.

7.5 Begraafplaatsen en crematoria

Wat willen we bereiken?

Een goed basisniveau van onderhoud van het openbaar groen en veiligheid op begraafplaatsen garanderen.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

Nationale en provinciale nota's:

- [Klimaatakkoord](#)
- [Gelders Energie Akkoord](#)
- [Nationaal isolatieprogramma 2022-2024](#)
- [Green Deals Ministerie I en M](#)
- [Landelijk Afvalbeheerplan \(LAP3\)](#)
- [Uitvoeringsprogramma VANG-HHA 2021-2025](#)

Nota's van de regio:

- [Agenda Cleantechregio](#)
- [Regionale Energie Strategie Cleantechregio, november 2021](#)

Nota's van de gemeente:

- [Nota Begraafplaatsen deel 1 \(2011\)](#)
- [Nota Begraafplaatsen deel 2 \(2012\)](#)
- [Toekomstvisie gemeentelijke begraafplaatsen Lochem \(2022\)](#)
- [Regiovisie Samen tegen huiselijk geweld, aanpak huiselijk geweld 2020-2023 \(2020\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Samen tegen huiselijk geweld, aanpak huiselijk geweld 2020-2023 \(2020\)](#)
- ["Dichtbij zijn en voorkomen" visie op preventie gemeente Lochem \(2020\)](#)
- ["Dichtbij zijn en voorkomen", Uitvoeringsagenda preventie \(2020\)](#)
- [Gemeentelijk Rioleringsplan 2021-2025 \(2021\)](#)
- [Grondstoffenplan 2021-2025 \(2021\)](#)
- [Uitvoeringsprogramma Klimaat en Energie 2021-2023 \(2021\)](#)
- [Energieloket Lochem \(2023\)](#)
- [Regionaal energieloket \(2021-2024\)](#)
- [Monitoringsrapportage 2017 Klimaat en energie \(2018\)](#)
- [Beleidskader kleinschalig wind \(2019 – aanpassing 2022\)](#)
- [Klimaatadaptatieplan Lochem 2021-2025](#)
- [Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatieplan gemeente Lochem 2021-2025](#)
- [Omgevingsvisie 2040](#)
- [Beleidsplan Gezondheid gemeente Lochem 2026](#)
- [Preventie- en handavingsplan alcohol, drugs en tabak - opgroeien in een kansrijke omgeving 2026](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Volksgezondheid en Milieu		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		13.400	12.681	11.878	12.348	12.355	12.363
7.1	Volksgezondheid	205	247	40	0	0	0
7.2	Riolering	6.582	6.207	6.326	6.326	6.326	6.326
7.3	Afval	4.917	5.104	5.104	5.104	5.104	5.104
7.4	Milieubeheer	1.274	744	19	525	525	525
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	423	378	390	394	401	409
Lasten		15.145	16.005	15.236	14.763	14.747	14.820
7.1	Volksgezondheid	1.610	1.778	1.623	1.653	1.687	1.722
7.2	Riolering	5.207	4.744	4.865	4.869	4.870	4.870
7.3	Afval	4.069	4.192	4.220	4.229	4.232	4.232
7.4	Milieubeheer	2.119	3.138	2.521	2.021	2.021	2.021
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	491	509	503	504	504	504
	Kapitaallasten	880	780	639	628	581	618
	Loonkosten	767	864	864	860	854	854
Totaal programma Volksgezondheid en Milieu		-1.744	-3.324	-3.357	-2.414	-2.392	-2.457

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
7.1	In 2026 namen we incidenteel € 207.000 op voor diverse ontvangsten vanuit de Specifieke Uitkering GALA.
7.2	In 2027 nemen we structureel € 148.000 op voor ontvangsten Rioolheffing.
7.2	In 2026 namen we incidenteel € 30.000 onttrekking uit de voorziening op voor het opstellen van het Watertakenplan.
7.4	In 2026 namen we incidenteel € 725.000 op voor de ontvangsten van de Specifieke Uitkering CDOKE.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
7.1	In 2027 nemen we structureel € 52.000 op voor Gezondheidszorg
7.1	In 2026 namen we incidenteel € 207.000 op voor diverse uitgaven vanuit de Specifieke Uitkering GALA.
7.2	In 2027 nemen we structureel € 256.000 op voor Riolering
7.2	In 2026 namen we € 107.000 meer op voor de Egalisatie riolering
7.2	In 2026 namen we incidenteel € 30.000 op voor het opstellen van het Watertakenplan.
7.3	In 2026 namen we incidenteel € 22.000 minder op voor de bijdrage aan Tribuut voor het uitvoeren van de afvalstoffenheffing.
7.4	In 2026 namen we incidenteel € 396.000 meer op voor de uitgaven in het kader van de Specifieke Uitkering CDOKE.
7.4	In 2026 namen we incidenteel € 238.000 meer op voor de bijdrage aan de ODA.

8. VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING

8.1 Ruimte en leefomgeving

Wat willen we bereiken?

We verhogen de kwaliteit van onze leefomgeving door het actualiseren en maken van (nieuw) beleid. Ook doen we investeringen. We zorgen voor een balans van activiteiten in de fysieke leefomgeving met een goede verdeling van functies zoals wonen, werken of recreatie.

We houden oog voor persoonlijke wensen. Aanvragen van vergunningen, het maken van beleid en besluitvorming sluiten aan bij de Omgevingswet.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Doorontwikkelen Omgevingsvisie

Om de koers voor de fysieke leefomgeving richting 2050 aan te scherpen is doorontwikkeling van de huidige "Omgevingsvisie Lochem 2040" (vastgesteld september 2024) noodzakelijk. Nieuwe inzichten, maatschappelijke ontwikkelingen en ruimtelijke opgaven vragen om verdere verdieping, actualisering en concretisering van de visie. Denk hierbij aan nieuwe woningbouwlocaties, opgaven in het landelijk gebied en energietransitie. Ook het Ontwikkelperspectief voor de regio Stedendriehoek betrekken we hierbij. In 2027 gaan we aan de slag met de doorontwikkeling van de Omgevingsvisie. Hiervoor is voor 2027 € 50.000 opgenomen. In 2028 pakken we de doorontwikkeling op. Dit is een omvangrijk proces. We verwachten dat hiervoor € 200.000 nodig is.

Uitvoeringscapaciteit Ruimtelijke Ordening

De omvang en ambitie van de woningbouwopgave vragen om extra structurele capaciteit. Ook de complexiteit van de opgave neemt toe. In de begroting 2024 zijn daarom voor drie jaar extra middelen opgenomen voor een projectleider RO. Hiermee zijn grote stappen gezet in de voorbereiding en ontwikkeling van de woningbouwopgave. Gezien de omvang van de huidige opgave en de gemeentelijke ambitie blijft deze capaciteit ook na deze periode nodig. Een deel van de inzet kan worden toegerekend aan projecten, grondexploitaties en investeringen. Deze kosten kunnen deels worden gedekt via kostenverhaal en taakstellende uren. Daarnaast is door de complexiteit van de Omgevingswet en het groeiende aantal ruimtelijke plannen structureel extra capaciteit nodig voor een projectleider RO en een beleidsmedewerker RO.

Om deze werkzaamheden goed uit te voeren is structureel extra geld nodig: Totaal € 350.000 per jaar.

Strategisch adviseur Landelijk gebied

De opgaven in het landelijk gebied nemen toe en vragen om strategische regie, regionale afstemming en een goede borging van de belangen van het buitengebied. Daar komt bij dat de uitvoering van het Programma Vitaal Buitengebied vraagt om extra capaciteit. Als gemeente met een groot agrarisch gebied is het van belang om onze positie en belangen te vertegenwoordigen.

Om dit goed te kunnen doen is structureel extra formatie nodig: € 127.000 per jaar.

8.2 Grondexploitatie woningbouw

Wat willen we bereiken?

We proberen tot een evenwichtig aanbod van nieuwe en toekomstbestendige woonlocaties te komen, waar het goed wonen en leven is. Bij voorkeur met sluitende grondexploitatie.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze reguliere werkzaamheden uit.

8.3 Wonen en bouwen

Wat willen we bereiken?

We willen een aantrekkelijke gemeente blijven om te wonen. Voor de huidige inwoners die in hun woning willen blijven wonen. En voor nieuwe inwoners die de gemeente Lochem als een aantrekkelijke gemeente zien. Dit betekent dat we een breed aanbod van woningen hebben: in verschillende prijsklassen en typen. Daarbij richten we ons op woningbouw in alle kernen. Samen met de kernen geven we vorm aan vraaggerichte woningbouwplannen. Dit doen we door met maatwerk aan te sluiten op de vraag naar woningen. In de uitvoering van het woonbeleid gaat aandacht uit naar:

- de beschikbaarheid en betaalbaarheid van wonen
- leefbare kernen
- wonen met zorg
- woningverbetering en duurzaamheid.

Dit draagt bij aan de volgende werelddoelen:

Wat gaan we daarvoor doen?

Vergunningverlener Algemene plaatselijke verordening

Binnen het team dat APV-vergunningen behandelt, is sprake van een structureel capaciteitstekort. Het aantal aanvragen neemt toe en de aanvragen worden steeds complexer. Dit geldt onder andere voor evenementenvergunningen, alcoholwetvergunningen, standplaatsen, voorwerpen op of aan de weg en inritten of uitwegen.

Uit het capaciteitsonderzoek van 2026 blijkt dat er nu al een tekort is. Om de vergunningverlening en dienstverlening op dit onderwerp goed op orde te houden en toekomstbestendig te maken, willen we de formatie uitbreiden. Hiervoor is een structureel budget van € 108.000 per jaar nodig.

Vergunningverlener Omgevingsrecht

Er is een structureel een tekort in de capaciteit van het cluster vergunningverleners Omgevingsrecht. Al langere tijd huren we externe capaciteit in om alle vergunningaanvragen te kunnen behandelen. Daarnaast zorgt de woningbouwopgave voor extra werkzaamheden en is er een grotere vraag naar vergunningverlening.

Uit het capaciteitsonderzoek van 2026 blijkt dat er structureel een tekort is. Om dit tekort op te vangen en de dienstverlening op peil te houden, is een budget van € 118.000 per jaar nodig.

Constructie advies vergunningverlening

Op dit moment vindt bij vergunningaanvragen beperkt toetsing plaats op constructieve veiligheid. Deze specialistische kennis is niet voldoende aanwezig binnen de organisatie. De beoordeling van constructieve veiligheid is een belangrijk onderdeel van de vergunningverlening, omdat hiermee wordt vastgesteld of een gebouw veilig is. Om de veiligheid te waarborgen, is het belangrijk om bouwplannen vooraf te laten toetsen. Deze toetsing willen we waar nodig uitbesteden aan een extern constructief adviesbureau met de benodigde specialistische kennis. Hiervoor is structureel budget van € 25.000 per jaar nodig.

Beleidsnota's

Het beleid voor dit programma is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

Nota's van het Rijk:

- [Nationale Omgevingsvisie \(NOVI\)](#)
- [Nationale Woon-en Bouwagenda](#)
- [Ontwerp-Nota Ruimte](#)

Nota's van de provincie:

- [Omgevingsverordening Gelderland \(2025\)](#)
- [Omgevingsvisie Gaaf Gelderland](#)
- [Vernieuwd Actieplan Wonen 2025-2027](#)

Nota's van de regio:

- [Regionale Economische Visie](#)
- [Regionale Woondeal 2022-2030](#) en [Regionale woondeal 2.0 \(Huisvesting ouderen en aandachtsgroepen\)](#)

Gemeentelijke nota's:

- [Landschapsonwikkelingsplan \(2009\)](#)
- [Masterplan Etalage naar de Toekomst \(2009\)](#)
- [Beleidskader Functieverandering Lochem 2011](#)
- [Bestemmingsplannen kernen en buitengebied \(2007-2013\)](#)
- [Economische agenda 2017-2018 \(2016\)](#)
- [Afwegingskader \(woon\)zorginitiatieven \(2019\)](#)
- [Woonvisie Lochem 2018-2025](#)
- [Strategische keuzes woningbouw \(2022\) Addendum op de Woonvisie Lochem 2018](#)
- [Beleidsregels kamerverhuur gemeente Lochem \(2025\)](#)
- [Beleidsregels Woningsplitsing, woningdelen en pré-mantelzorgwoning \(2025\)](#)
- [Kernvisies wonen \(2022 en 2023\)](#)
- [Nota grondbeleid \(2023\)](#)
- [Omgevingsvisie 2040](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		2.188	1.459	2.179	1.295	1.340	1.454
8.1	Ruimte en leefomgeving	117	175	143	59	62	66
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	232	160	231	185	214	308
8.3	Wonen en bouwen	1.839	1.124	1.804	1.050	1.063	1.079
Lasten		5.400	4.929	5.171	4.188	4.084	4.012
8.1	Ruimte en leefomgeving	215	613	482	329	179	179
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	567	79	89	52	104	52
8.3	Wonen en bouwen	1.064	685	1.048	256	250	250
	Kapitaallasten	23	96	96	96	96	77
	Loonkosten	3.531	3.455	3.455	3.455	3.455	3.455
Totaal programma Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing		-3.211	-3.470	-2.992	-2.893	-2.744	-2.559

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
8.1	In 2027 nemen we structureel € 32.000 minder baten op uit leges voor Bestemmingsplannen.
8.2	In 2027 nemen we incidenteel € 81.000 meer baten op uit de grondexploitatie Harfsen Zuid-West.
8.3	In 2027 nemen we structureel € 267.000 meer baten uit Omgevingsvergunningen op.
8.3	In 2026 namen we incidenteel € 400.000 minder baten uit de Specifieke Uitkering Lokale Isolatie Aanpak op.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
8.1	In 2026 namen we incidenteel € 138.000 meer op voor de startnotitie programma Vitaal Buitengebied.
8.3	In 2026 namen we incidenteel € 400.000 minder lasten voor de Specifieke Uitkering Lokale Isolatie Aanpak op.

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

Inleiding

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. Het geld is vrij te besteden. Inkomsten die hier onder vallen zijn de uitkering uit het gemeentefonds, gemeentebelastingen, dividend, erfpacht en rente. In de begroting staat ook een post onvoorzien. De wet schrijft dit voor. De post 'onvoorzien' is € 1. In de praktijk heeft deze post daarmee geen functie. Voor onvoorziene uitgaven vallen wij terug op het begrotingssaldo en de algemene reserve. Wij hanteren hierbij de criteria van de drie O's; onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar.

De volgende taakvelden vallen onder de algemene dekkingsmiddelen:

- Treasury
- OZB woningen
- OZB niet-woningen
- Parkeerbelasting
- Belastingen overig
- Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
- Overige baten en lasten

Beleidsnota's

Het financieel beleid is onder andere vastgelegd in de beleidsnota's:

- [Verordening financieel beleid, beheer en organisatie gemeente Lochem 2023 \(art. 212\)](#)
- [Treasurystatuut 2018](#)
- [Garantie geldleningen notitie \(raad 07-12-2009\)](#)
- [Nota Waarderen, Activeren en Afschrijven 2019 \(raad 9-3-2020\)](#)
- [Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing \(8- 2-2021\)](#)
- [Nota reserves en voorzieningen 2026 \(raad 3-3-2026\)](#)
- [Nota fraudepreventiebeleid](#)
- [Nota misbruik en oneigenlijk gebruik 2021](#)
- [Nota Rechtmatigheidsverantwoording 2025 \(raad 26-01-2026\)](#)
- [Verordening controle op het financiële beheer 2025 \(raad 26-01-2026\)](#)

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
Algemene Dekkingsmiddelen		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		81.961	82.325	84.642	84.248	84.506	87.700
0.5	Treasury	728	1.165	1.230	1.234	1.234	1.239
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	74.749	74.667	76.645	75.687	75.824	78.870
0.8	Overige baten en lasten	95	-30	30	30	30	30
0.61	OZB woningen	4.532	4.653	4.733	5.139	5.227	5.331
0.62	OZB niet-woningen	1.717	1.719	1.852	2.005	2.038	2.077
0.63	Parkeerbelasting	18	29	29	30	30	30
0.64	Belastingen overig	123	122	123	123	123	123
Lasten		1.306	1.846	10.131	18.084	13.574	16.076
0.5	Treasury	200	251	389	393	393	398
0.8	Overige baten en lasten	521	1.075	7.986	14.811	9.367	10.968
0.61	OZB woningen	464	410	481	506	513	513
0.62	OZB niet-woningen	114	101	118	124	126	126
0.64	Belastingen overig	6	10	10	10	10	10
	Kapitaallasten		0	-0	-0	-0	-0
	Loonkosten	0	0	1.148	2.240	3.165	4.061
Totaal programma Algemene Dekkingsmiddelen		80.655	80.478	74.511	66.164	70.932	71.624

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
0.5	In 2026 namen we € 34.000 minder aan dividend uitkering van de Bank Nederlandse Gemeente (BNG) op.
0.7	De algemene uitkering is het vrij te besteden geld dat wij jaarlijks ontvangen van het Rijk. Twee keer per jaar geeft het Rijk aan wat gemeenten ontvangen. Hier zijn diverse factoren zoals bevolkingsgroei op van invloed.
0.61	Vanaf jaar 2027 en verder indexeren we de OZB-inkomsten voor woningen met 3,4% per jaar.
0.62	Vanaf jaar 2027 en verder indexeren we de OZB-inkomsten voor niet-woningen met 3,4% per jaar.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
0.5	In 2026 namen we structureel € 120.000 minder op voor rente langlopende geldleningen.
0.8	Onder het taakveld 0.8 Overige baten en lasten vallen de stelposten in de begroting. De budgetten voor het nieuw beleid staan standaard op de stelposten. Na definitieve besluitvorming door de gemeenteraad komen de budgetten beschikbaar. Lopende het jaar neemt de stelpost af. Hierdoor is het huidige jaar 2026 lager dan de daaropvolgende jaren. Ook de stelposten voor loon- en prijscompensatie staan hier. De stelpost neemt jaarlijks toe door rekening te houden met de toekomstige loon en prijsontwikkelingen.
0.61	In 2026 namen we incidenteel € 57.000 minder op als bijdrage aan Tribuut.

OVERIG

Overhead en vennootschapsbelasting

0.4 Overhead

Hier vallen alle kosten onder die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Het primaire proces betreft alle activiteiten die rechtstreeks een bijdrage leveren aan producten of diensten. De voorschriften van verslaglegging schrijven voor, dat wij alle overheadkosten als totaal in beeld brengen. In de programma's geven wij alle kosten weer die te maken hebben met het primaire proces.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanbesteding Financieel systeem

Om de financiële applicatie per 1 januari 2029 in gebruik te kunnen nemen, starten we in 2027 met de aanbesteding. De huidige overeenkomst loopt nog enkele jaren door, maar de aanbesteding en implementatie nemen naar verwachting circa twee jaar in beslag.

Voor het opstellen van de aanbestedingsdocumenten moeten eisen en wensen worden geïnventariseerd en uitgewerkt. Hiervoor is in 2027 extra capaciteit nodig. De aanbesteding wordt naar verwachting eind 2027 afgerond. De implementatie vindt plaats in 2028. In dat jaar werken we tijdelijk met zowel de huidige als de nieuwe applicatie, wat eveneens extra inzet vraagt.

Incidentele kosten:

2027 € 90.000

2028 € 150.000

Versterken privacy- en informatiebeveiliging

Door het versterken van de functies voor informatiebeveiliging en privacy kan de gemeente beter voldoen aan wettelijke eisen en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitale veiligheid. Hierdoor zijn we beter in staat risico's zoals cyberaanvallen, datalekken en verstoringen van de dienstverlening te beheersen.

In 2027 richten we een IB&P-office in. Dit onderdeel ondersteunt de organisatie bij het beschermen van informatie en persoonsgegevens. Ook helpt het medewerkers om veilig te werken en zorgt het ervoor dat de gemeente blijft voldoen aan wettelijke eisen. Zo versterken we de digitale weerbaarheid van de organisatie en blijft de dienstverlening aan inwoners en ondernemers betrouwbaar.

Structurele kosten middelen:

2027: € 18.000

2028: € 43.000

2029: € 36.000

2030: € 43.000

De capaciteitsuitbreiding zorgt ervoor dat er voldoende capaciteit is om maatregelen uit te voeren, toezicht te houden en hierover te rapporteren.

Structureel vanaf 2027 € 443.000 extra formatie.

Hiervan dekken we structureel € 80.000 vanuit de stelpost overhead.

Verbouwing gemeentehuis

Op bestuursvleugel 1 Oost worden scheidingswanden geplaatst voor de realisatie van twee kantoorruimten. Dit betreft een incidentele uitgave van € 20.000.

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer

Voor de uitvoering van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (WMEBV) is aanvullende capaciteit en ondersteuning noodzakelijk. De wet stelt hogere eisen aan de digitale dienstverlening, bereikbaarheid en verwerking van elektronisch verkeer binnen de gemeente. Hiervoor zijn investeringen nodig in processen, informatievoorziening, implementatie van maatregelen, begeleiding van de organisatie en eventuele technische aanpassingen.

Om de implementatie en borging van de WMEBV zorgvuldig uit te voeren, wordt voorgesteld een budget van € 200.000 per jaar voor een periode van drie jaar beschikbaar te stellen. Dit budget wordt ingezet voor projectleiding, adviescapaciteit, procesaanpassingen, communicatie, opleiding en noodzakelijke aanpassingen binnen de informatievoorziening.

De exacte kosten zijn op dit moment nog moeilijk vast te stellen, omdat deze sterk afhankelijk zijn van het definitieve implementatiescenario dat wordt gekozen. De gevraagde middelen geven voldoende ruimte om de noodzakelijke organisatorische en technische maatregelen uit te voeren.

Incidentele kosten:

2027: € 200.000

2028: € 200.000

2029: € 200.000

0.9 Vennootschapsbelasting

De heffing vennootschapsbelasting maakt onderdeel uit van het resultaat in de begroting en jaarrekening. Deze heffing staat als een centrale post in de begroting. Er vindt geen toerekening plaats aan programma's. We doen aangifte over het totale (gesaldeerde) resultaat van de vennootschapsplichtige activiteiten.

Wat mag het kosten?

		(bedragen x € 1.000)					
OVERIG Overhead, VpB, Mutaties Reserves		Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baten		9.199	12.326	7.660	9.255	3.274	3.155
0.4	Overhead	237	231	181	181	181	181
0.10	Mutaties reserves	8.962	12.095	7.479	9.074	3.093	2.974
Lasten		20.940	24.292	14.060	13.286	13.360	13.372
0.4	Overhead	4.661	4.833	4.541	3.782	3.795	3.770
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-87					
0.10	Mutaties reserves	7.900	9.732	250	214	243	329
	Kapitaallasten	695	798	1.003	1.077	1.005	956
	Loonkosten	7.771	8.928	8.266	8.214	8.317	8.317
Totaal programma OVERIG Overhead, VpB, Mutaties Reserves		-11.741	-11.966	-6.400	-4.031	-10.086	-10.217

Baten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
0.4	In 2026 namen we € 50.000 op voor een ontvangen subsidie van de provincie Gelderland voor de uitvoering van de Dorpendeal Exel.
0.10	De mutaties in de reserves fluctueren per jaar. In het meerjarig overzicht reserves (bijlage 5) staat een specificatie van deze mutaties.

Lasten - toelichting fluctuaties - vergelijking begroting 2027 t.o.v. begroting 2026	
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 50.000 op voor de bijdrage aan de Dorpendeal Exel.
0.4	In 2027 namen we incidenteel € 90.000 en voor 2028 incidenteel € 150.000 op voor de aanbesteding van het Financieel systeem.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 31.000 op voor het overdragen van het archief naar Zutphen.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 36.000 op voor de Aanbesteding Raadsinformatie systeem/ Bestuursinformatie systeem.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 115.000 op voor de organisatie ontwikkeling algemeen budget.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 37.000 op voor Toekomstbestendige ICT.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 205.000 meer op voor de aanbesteding en implementatie applicaties Sociaal Domein.
0.4	In 2026 namen we incidenteel € 70.000 op voor de Vernieuwing Meer jaren Onderhoudsplanung (MOP).
0.10	De mutaties in de reserves fluctueren per jaar. In het meerjarig overzicht reserves (bijlage 5) staat een specificatie van deze mutaties.

Toelichting algemene lasten

Elk programma in de begroting kent uitgaven voor loonkosten en kapitaallasten. Hieronder leggen we uit wat er veranderd is in de begroting van 2027 vergeleken met die van 2026 voor het totaal van de loonkosten en kapitaallasten.

Toelichting kapitaallasten

De kapitaallasten in 2027 zijn € 1.383.000 hoger dan in 2026. Het verschil ontstaat door de geplande investeringen, waar vanaf 2027 kapitaallasten voor zijn opgenomen. Dit betreffen onder andere de nieuwbouw scholen in Laren (Branink/PWA/Bartimeus) € 216.000, de flexwoningen woonunits Smitskamp Gorsel €430.000, de herinrichting Walderpoort, Tramstraat Larenseweg Lochem € 100.000 en de aanpassing inrichting gemeentehuis € 74.000.

Toelichting loonkosten

De ontwikkeling van de loonkosten wordt voornamelijk veroorzaakt door wijzigingen in de personele bezetting. Daarbij vervalt een deel van de tijdelijke inzet die in 2026 beschikbaar was. Daarnaast zijn in de begroting middelen opgenomen voor de uitvoering van gemeentelijke opgaven en wettelijke taken. De gevolgen van toekomstige cao-ontwikkelingen worden opgevangen binnen de stelpost loon- en prijscompensatie.

Totaaloverzicht baten en lasten van de programma's

Hieronder volgt het totaaloverzicht baten en lasten voor de komende jaren. In het overzicht staan ook de onttrekkingen en de toevoegingen aan de reserves. Het overzicht is op 'stand' Begroting 2027.

(Bedragen x € 1.000)

Programma	2027			2028			2029			2030		
	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo	baten	lasten	saldo
0 - Bestuur en ondersteuning	535	3.486	-2.952	543	3.474	-2.932	550	3.510	-2.960	559	3.510	-2.951
1 - Veiligheid	33	3.692	-3.659	33	3.820	-3.787	33	3.822	-3.789	34	3.843	-3.809
2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	634	8.653	-8.019	642	8.430	-7.789	648	8.445	-7.797	656	8.529	-7.873
3 - Economie	2.707	1.852	855	2.756	1.770	986	2.797	1.775	1.021	2.822	1.767	1.054
4 - Onderwijs	401	4.214	-3.813	401	4.244	-3.843	401	4.285	-3.885	401	4.330	-3.929
5 - Sport, Cultuur en Recreatie	707	9.589	-8.882	629	9.434	-8.805	629	9.371	-8.742	629	9.377	-8.748
6 - Sociaal domein	10.822	46.114	-35.291	11.121	45.397	-34.277	11.114	43.203	-32.088	10.770	42.826	-32.056
7 - Volksgezondheid en Milieu	11.878	15.236	-3.357	12.348	14.763	-2.414	12.355	14.747	-2.392	12.363	14.820	-2.457
8 - Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing	2.179	5.171	-2.992	1.295	4.188	-2.893	1.340	4.084	-2.744	1.454	4.012	-2.559
Totaal programmas	29.896	98.007	-68.111	29.767	95.521	-65.754	29.866	93.242	-63.376	29.687	93.015	-63.327
Algemene Dekkingsmiddelen	84.642	10.131	74.511	84.248	18.084	66.164	84.506	13.574	70.932	87.700	16.076	71.624
Overhead	181	13.810	-13.630	181	13.073	-12.892	181	13.117	-12.937	181	13.043	-12.863
Totaal saldo van baten en lasten	114.719	121.948	-7.230	114.196	126.678	-12.482	114.553	119.934	-5.380	117.568	122.134	-4.566
Algemene reserve	3.938		3.938	5.072		5.072	11		11	11		11
Reserve Functiegericht wegbeheer	100		100			0			0			0
Reserve Kapitaallasten	1.992	109	1.883	1.992	109	1.883	1.992	109	1.883	1.992	109	1.883
Reserve Sportvoorzieningen	44		44			0			0			0
Reserve Ontheemden opvang en huisvesting	1.316		1.316	1.958		1.958	986		986	919		919
Reserve Grondexploitatie	89	141	-52	52	105	-53	104	134	-30	52	220	-168
Begrotingssaldo	122.198	122.198	0	123.270	126.892	-3.621	117.646	120.177	-2.530	120.542	122.463	-1.920

Een sluitende (meerjaren)begroting; de financiële techniek

De provincie Gelderland is financieel toezichthouder. Het is van belang en wettelijk verplicht dat wij een structureel sluitende meerjarenbegroting hebben. De provincie ziet erop toe dat we een structureel sluitend begrotingssaldo hebben.

Op basis van de wettelijke voorschriften moet minimaal de begroting voor het volgende jaar (2027) structureel en reëel in evenwicht zijn. De structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Met reëel evenwicht wordt bedoeld dat de geraamde baten en lasten volledig en realistisch zijn. Als 2027 niet structureel en reëel in evenwicht is, dan moeten wij aannemelijk maken dat het evenwicht in de eerstvolgende jaren (uiterlijk 2030) tot stand komt.

Om te bepalen of we een structureel sluitende meerjarenbegroting hebben, is onderscheid tussen structureel en incidenteel van belang. In principe zijn alle gemeentelijke baten en lasten structureel. In de praktijk komen ook incidentele baten en lasten voor. Bij de bepaling van het structurele evenwicht betrekken wij het overzicht incidentele baten en lasten (zie bijlage 4). Door de incidentele baten en lasten uit het begrotingssaldo te halen, ontstaat het structureel begrotingssaldo.

Onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves zijn van invloed op de financiële positie

De belangrijkste reserve in relatie tot onze financiële positie is de Algemene Reserve. Naast de Algemene Reserve zijn er nog diverse bestemmingsreserves. Deze reserves kennen een specifiek bestedingsdoel. In bijlage 5 nemen we een meerjarig overzicht van alle reserves op. We geven daarbij aan welke geraamde incidentele (I) en structurele (S) toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves er zijn. Ook is te zien hoeveel geld er in de reserves zit.

Om eenmalige projecten te realiseren doen wij soms een beroep op de reserves. Ook worden eenmalige opbrengsten uit bijvoorbeeld de grondexploitaties toegevoegd aan de Reserve Grondexploitaties. Al deze onttrekkingen en toevoegingen vinden plaats na besluitvorming door de gemeenteraad. De Bestemmingsreserve Kapitaallasten heeft een wat afwijkend karakter. Deze reserve gebruiken wij voor de dekking van kapitaallasten. De kapitaallasten zijn de rente en afschrijving van investeringen. Tegenover de jaarlijkse last in de begroting van de rente en afschrijving staat een jaarlijkse toevoeging aan de begroting ten laste van de reserve kapitaallasten. De onttrekkingen aan de Bestemmingsreserve Kapitaallasten zijn daarmee structureel opgenomen in de begroting. Dit maakt dat de Bestemmingsreserve Kapitaallasten niet vrij besteedbaar is tenzij er voor de wegvallende structurele bijdrage uit de reserve alternatieve structurele opbrengsten zijn. Naast bovenstaand inzicht in de cijfers van de begroting is ook het risicoprofiel belangrijk. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing lichten wij dit toe. In de paragraaf wordt ook de relatie gelegd met de Algemene Reserve.

PARAGRAFEN

Lokale heffingen

Inleiding

De belastingtarieven voor 2027 berekenen we door het tarief van 2026 te verhogen met een indexatiepercentage van 3,4%. Dit is volgens de begrotingsrichtlijnen. Dit percentage is een combinatie van de verwachte loon- en prijsstijgingen bij de overheid. Het inflatiepercentage geldt voor de volgende belastingsoorten:

- Onroerendezaakbelasting
- Lijkbezorging
- Parkeerbelasting
- Precariobelasting
- Reclamebelasting
- Toeristenbelasting

Voor een aantal belastingen is de tariefberekening anders. De uitleg volgt hieronder. Uiterlijk tijdens de raadsvergadering van december 2026 stelt de gemeenteraad de belastingverordeningen 2027 vast.

In het dekkingsplan voor de Begroting 2026 is een ombuigingsmaatregel opgenomen om de belastingopbrengsten vanaf 2026 met jaarlijks 2% te indexeren. Bij de jaarlijkse vaststelling van de belastingverordeningen door de gemeenteraad wordt het definitieve indexatiepercentage vastgesteld. Voor 2027 is dat voor de meeste belastingsoorten 3,4%. In de raadsvergadering van 8 december 2026 stelt de gemeenteraad de belastingverordeningen 2027 vast. Door de indexatie en overige bijstellingen die in deze paragraaf worden toegelicht worden de belastingopbrengsten in deze begroting structureel bijgesteld met € 404.000.

Havengelden

De havengeldtarieven worden per 1 januari 2027 met 2,8% geïndexeerd. Dit percentage is gebaseerd op de financiële uitgangspunten van de gemeente Hengelo en houdt rekening met de verwachte loon- en prijsontwikkeling.

Rioolheffing

Het Watertakenplan 2027-2030 wordt op 8 december 2026 ter besluitvorming aan uw raad voorgelegd. In dit plan wordt een langjarige doorkijk gemaakt van de benodigde middelen voor het onderhouden van het riool. Op basis van dit plan is de verordening rioolheffing bijgesteld. De rioolheffing voor 2027 bedraagt € 345 bij een verbruik tot 350 m3 per jaar.

Overzicht rioolheffing eigenaar en gebruiker per huishouden

	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	2026*	2027
Rioolheffing <350 m3	333	333	333	333	345

Afvalstoffenheffing

De kosten voor het inzamelen, afvoeren en verwerken van huishoudelijk afval en -grondstoffen betalen wij uit de inkomsten van de afvalstoffenheffing. Deze heffing per huishouden bestaat uit twee onderdelen:

1. Vastrecht; Het vastrecht tarief in 2027 is € 214. Dit tarief valt € 15,94 hoger uit per aansluiting dan in 2026.

2. Gedifferentieerd tarief (diftar); Huishoudens betalen per lediging voor het aanbieden van restafval en GFT. Dus hoe vaker zij dit afval aanbieden, hoe hoger de kosten. Dit geldt voor minicontainers en voor verzamelcontainers. De diftar tarieven stijgen met het indexatiepercentage van 3,4%.

De diftar tarieven voor 2027 zijn per lediging of aanbieding:

REST minicontainer (kliko) € 10,95

REST verzamelcontainer € 3,11

GFT minicontainer (kliko) € 3,11

GFT verzamelcontainer € 0,87

Overzicht afvalstoffenheffing eigenaar en gebruiker per huishouden

	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	2026*	2027
Afvalstoffenheffing *	224	246	260	295	316

* In februari 2027 verstuurt Tribuut de aanslagen gemeentelijke belastingen. Dan worden de ledigingen van afvalcontainers over 2026 opgelegd. Tot die tijd blijft de gemiddelde afvalstoffenheffing een prognose.

De prognose voor de afvalstoffenheffing in 2027 baseren we op het vaste tarief voor 2027 en het aantal aanbiedingen van diftar-afvalstromen per huishouden uit 2025.

Onroerende zaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelasting (OZB) bestaat uit een eigenaren- en een gebruikersbelasting. Wij berekenen de OZB tarieven aan de hand van de opbrengsten en de verwachte totale WOZ-waarde. De verwachte gemiddelde WOZ-waardeontwikkeling voor het belastingjaar 2027 is 7% voor woningen en 2,5% voor niet woningen. Dit op basis van de WOZ waardeontwikkeling tussen waardepeildatum 01-01-2025 en 01-01-2026. Wij verhogen de opbrengsten van de onroerendezaakbelastingen in 2027 met de inflatiecorrectie van 3,4% ten opzichte van 2026.

De tarieven voor 2027 zijn:

OZB Eigenaren Woningen 0,0537%

OZB Eigenaren Niet Woningen 0,1428%

OZB Gebruikers Niet Woningen 0,1151%

WOZ waarde	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	2026	2027
Gemiddelde WOZ waarde woning	459	465	466	515	551

(Bedragen x € 1.000)

Forsensenbelasting

Het tarief is met 50% verhoogd conform begroting 2026.

Toeristenbelasting

De begroting is bijgesteld op basis van structureel hogere opbrengsten uit toeristenbelasting. In 2027 worden de verschillende tarieven bekeken en volgt een voorstel voor herijking tarieven richting begroting 2028.

Marktgelden

Wij indexeren de marktgelden in 2027 niet. Daarmee houden wij de markt aantrekkelijk voor huidige marktkoopliden en stimuleren wij nieuwe ondernemers om een standplaats in te nemen. Door de afnemende belangstelling voor de markt vinden wij een tariefverhoging nu niet wenselijk. Een hogere bezetting leidt naar verwachting tot extra opbrengsten. Daarnaast onderzoeken wij of prijsdifferentiatie kan bijdragen aan een aantrekkelijke en toekomstbestendige markt.

BIZ-bijdrage

Per 1 januari 2025 is op bedrijvenpark Aalsvoort een Bedrijven Investerings Zone (BIZ) van kracht. Per 1 januari 2026 is inmiddels ook op bedrijvenpark Kwinkweerd een BIZ van kracht. Een BIZ is een afgebakend gebied, waarbinnen ondernemers samen investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. De jaarlijkse bijdragen van de bedrijven, die bij het vaststellen van de verordening al zijn vastgesteld (op basis van de WOZ-waarde), worden gebruikt voor activiteiten die de leefbaarheid, veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en economische ontwikkeling van het bedrijvenpark bevorderen.

Leges

Wij actualiseren hoofdstuk 2 van de legesverordening en stemmen deze af op de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen. Daarbij actualiseren wij de tarieven, verbeteren wij de kostendeckendheid van leges en brengen wij de financiering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) opnieuw in beeld.

Daarnaast verwerken wij de tariefstijging van het Gelders Genootschap in de legestarieven voor welstandsadviesing. Het Gelders Genootschap adviseert ons over bouwplannen en toetst deze aan het welstands- en omgevingsbeleid. Hiervoor brengt het genootschap bij ons kosten in rekening. Deze lasten berekenen we door aan de aanvragers. Verder indexeren wij de overige legestarieven met 3,4%. De raad stelt de verordening en tarieventabel in december 2026 vast.

Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Lochem kunnen belastingplichtigen kwijtschelding aanvragen voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing en de onroerende zaakbelasting bij woningen. Kwijtschelding is mogelijk bij een inkomen op bijstandsniveau en een minimaal vermogen.

Lokale lastendruk

De gemiddelde WOZ-waarde in tabel 1.1 kan afwijken van de indicator *Gemiddelde WOZ-waarde* (Bijlage 9: Beleidsindicatoren). Dit komt door gebruik van verschillende bronnen. Bronnen voor de indicator zijn het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) en waarstaatjegemeente.nl (CBS). Tribuut berekent de actuele WOZ-waarde. En neemt daarbij ook de herwaarderingsen mee, bijvoorbeeld door bezwaren. Deze actuele WOZ-waarde staat in tabel 1.1. lokale lastendruk.

Tabel 1.1 Totaaloverzicht lokale lastendruk

Lokale lastendruk

(bedragen x € 1.000)

	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	20026	2027
Gemiddelde WOZ waarde woning ¹	459	465	466	515	551

Overzicht lastendruk eigenaar per huishouden

	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	2026	2027
OZB eigenaar ¹	273	279	287	291	296
Afvalstoffenheffing ²	224	246	266	295 ²	316
Rioolheffing <350 m3	333	333	333	333	345
Totaal	830	858	887	919	957

Overzicht lastendruk gebruiker per huishouden

	Werkelijk				Prognose
	2023	2024	2025	2026	2027
Afvalstoffenheffing ²	224	246	266	295 ²	316
Rioolheffing <350 m3	333	333	333	333	345
Totaal	574	579	599	628	661

¹) Voor 2027 is de gemiddelde WOZ-waarde voor een woning een prognose en daardoor de OZB eigenaar ook. De uitkomsten van de herwaardering bepalen de definitieve waarden.

²) In februari 2027 verstuurt Tribuut de aanslagen gemeentelijke belastingen. Dan worden de ledigingen van de afvalcontainers over 2026 opgelegd. Tot die tijd blijft de gemiddelde afvalstoffenheffing een prognose.

Begrote lokale heffingen

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Werkelijk	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Forensenbelasting	303	264	399	418	438	447
OZB eigenaren niet-woningen	1.017	990	1.099	1.188	1.208	1.231
OZB eigenaren woningen	4.532	4.653	4.733	5.139	5.227	5.331
OZB gebruikers niet-woningen	699	729	753	817	830	846
Toeristenbelasting	1.206	1.093	1.261	1.280	1.299	1.322
Totaal lokale heffingen	7.757	7.729	8.245	8.842	9.002	9.177

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente in staat is financiële tegenvallers (risico's) op te vangen. Het weerstandsvermogen bepalen wij door de relatie te leggen tussen de middelen die beschikbaar zijn om de risico's financieel af te dekken (de beschikbare weerstandscapaciteit) en de financieel gekwantificeerde risico's (de benodigde weerstandscapaciteit). Daarnaast geven we inzicht in de mutaties reserves en omvang van de vrij besteedbare algemene reserve.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Lochem bestaat uit:

a. Exploitatie (structurele bronnen) bestaande uit:

- begrotingspost onvoorzien
- onbenutte belastingcapaciteit

b. Eigen vermogen (incidentele bron) bestaande uit:

- algemene reserve

Weerstandscapaciteit begroting 2027	Bedrag
Onvoorzien	1
Onbenutte belastingcapaciteit*	€ 8.821.000
Totaal structureel	€ 8.821.001

Weerstandscapaciteit begroting 2027	Bedrag
Algemene reserve*	€ 31.036.000
Totaal incidenteel	€ 31.036.000

* De stand per 31 december 2030 is de werkelijke stand per 1 januari 2026 vermeerderd met de geraamde mutaties t/m 2030. **Inclusief** raadsbesluiten tot en met de raad van 15 september 2026, bestuursrapportage 2026 en begroting 2027.

Overzicht van alle structurele en incidentele risico's (benodigde weerstandscapaciteit)

Risicomatrix

Op basis van de inschatting van het risico stellen wij een risicomatrix op. Hiermee geven wij een overall inzicht in omvang en kans waarop het risico zich kan voordoen.

<i>Omvang risico</i>					
Enorm > 1.000.000	10				
Substantieel 250.000-1.000.000		8	6	7-13	
Matig 100.000-250.000	2	9	3	1-12	
Gering 50.000-100.000					
Minimaal 0-50.000			5-11		
	Onwaarschijnlijk 0-20%	Mogelijk 20-40%	Aannemelijk 40-60%	Waarschijnlijk 60-80%	Zeer waarschijnlijk 80-100%
<i>Kans risico</i>					

Toelichting structurele risico's

Structureel risico 1 Kosten Wmo woningaanpassingen

1	Omschrijving Risico	Kosten Wmo woningaanpassingen De uitgaven voor woningaanpassingen zijn jaarlijks zeer wisselend. De lage eigen bijdrage door het abonnementstarief, zorgt bij meerdere gemeenten voor veel meer aanvragen dan toen de eigen bijdrage nog inkomensafhankelijk was. Mensen die willen verhuizen naar een gelijkvloerse woning kunnen dit vaak niet vanwege een tekort aan dit type woningen. Dit verklaart een toename in trapliften en andere woonvoorzieningen. In een aantal gevallen zijn er hele dure woningaanpassingen nodig, die een groot deel van de lasten veroorzaken. De aanvragen voor deze grote, dure woningaanpassingen zijn grillig en onvoorspelbaar. Het risico op extra kosten voor woningaanpassingen blijft bestaan. Dit komt onder meer door een in november 2025 aangenomen amendement van de gemeenteraad. Hierin staat dat het uitgangspunt is dat inwoners in hun eigen woonomgeving kunnen blijven wonen (indien gewenst).
	Taakveld	6.6 Maatwerkvoorzieningen Wmo

	Beheers- maatregel	Dit budget wordt sterk door individuele casuïstiek bepaald. We blijven kijken naar maatwerk en de goedkoopst adequate oplossing.
	Bruto bedrag	€ 150.000
	Kans	Waarschijnlijk 60-80%
	Nettobedrag	€105.000

Structureel risico 2 Toerekening uren investeringen en grondexploitaties

2	Omschrijving Risico	Toerekening uren investeringen en grondexploitaties Medewerkers van de gemeente Lochem steken tijd in het uitvoeren van investeringen en grondontwikkeling. Dit betekent dat de kosten van de investeringen en de grondontwikkeling worden verhoogd met de uren van de eigen medewerkers. De kosten van de investeringen en grondontwikkeling verdelen wij over meerdere jaren in de vorm van afschrijvingen. Hierdoor ontstaat in dat jaar een voordeel op de reguliere loonkosten binnen de begroting. Het toerekenen van eigen uren aan investeringen en grondontwikkeling kan alleen als er voldoende aanbod is van projecten. In de begroting houden wij jaarlijks rekening met € 1.500.000 aan loonkosten die wij aan investeringen, projecten en grondontwikkeling besteden. Het risico bestaat dat onvoldoende projecten beschikbaar zijn of dat de geraamde uren niet worden gerealiseerd en toegerekend aan investeringen, grondexploitaties en projecten. Hierdoor kunnen de salariskosten niet worden gedekt uit projectgelden en alsnog ten laste komen van de begroting. Het risico kan zich voordoen door projectvertraging, afwijkingen tussen geraamde en gerealiseerde inzet of externe factoren.
	Taakveld	9. Algemene dekkingsmiddelen
	Beheers- maatregel	Jaarlijks schatten wij in of het aantal projecten en de toekomstige ontwikkeling daarvan voldoende zijn. Daarnaast wordt de voortgang actief gemonitord.
	Bruto bedrag	€ 1.500.000

	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 150.000

Structureel risico 3 Onbenutte ruimte onder plafond BTW-compensatiefonds (BCF)

3	Omschrijving Risico	Onbenutte ruimte onder plafond BTW-compensatiefonds (BCF) Het Rijk veranderde in 2018 de regels voor het BTW-compensatiefonds (BCF). Voorheen zat het geld van dit fonds structureel in de raming van de algemene uitkering. Vanaf 2018 nemen we bij de septembercirculaire alleen het geld voor het huidige jaar op. De wijziging levert een structureel financieel nadeel op voor de gemeenten in de begroting. De provincie als financieel toezichthouder staat gemeenten toe om onder voorwaarden de verwachte inkomst weer structureel op te nemen in de begroting. Één van de voorwaarden is het opnemen van een risicobeschrijving.
	Taakveld	0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds
	Beheers- maatregel	Opnemen van een risicobeschrijving volgens het advies van de provincie. In het dekkingsplan bij de Begroting 2026 stemde de raad in met een verhoging van de raming van 50% naar 100% van de laatst bekende afrekening. Als voorlopige raming nemen we op 100% van de laatst bekende afrekening. De raming is nu vanaf 2027 € 361.000 (meicirculaire 2026).
	Bruto bedrag	€ 361.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 180.500

Structureel risico 4 Structurele effecten leges door Omgevingswet

4	Omschrijving Risico	Structurele effecten leges door Omgevingswet De Omgevingswet is op 1 januari 2024 ingegaan. Het gaat om een fundamentele herziening van het omgevingsrecht met gevolgen voor de werkwijze van de overheid. We zien al drie jaar geen substantiële vermindering van de legesopbrengsten. Hierdoor komt het eerder opgenomen risico op lagere legesinkomsten te vervallen. Dit is ook gemeld bij de BURAP en de Jaarrekening van 2026. Het risico is sterk afhankelijk van nog te maken keuzes in het omgevingsplan dat nog moet worden opgesteld. Daarnaast is de legesverordening (omgevingsvergunning) voor 2027 Omgevingswetproof gemaakt. Deze verordening laat een verhoging van de inkomsten op het product omgevingsvergunning zien. Een daling van legesinkomsten vanwege vergunningvrij bouwen wordt daarom niet voorzien. Mocht blijken dat dit in de toekomst anders wordt, dan brengen we opnieuw de risico's in beeld.
	Taakveld	8.1 Ruimte en leefomgeving
	Beheers- maatregel	
	Bruto bedrag	Vervalt
	Kans	
	Nettobedrag	

Structureel risico 5 Toename beroep op bijzondere bijstand

5	Omschrijving	Toename beroep op bijzondere bijstand
	Risico	De regeling bijzondere bijstand is een open einde regeling. Iedereen die voldoet aan de voorwaarden kan in aanmerking komen voor één of meerdere vergoedingen binnen de bijzondere bijstand. Er is een risico dat de uitgaven verder toenemen. Aanleiding hiervoor kunnen de inflatie en het tegengaan van het niet-gebruik van regelingen zijn.
	Taakveld	6.3 Inkomensregelingen
	Beheers-maatregel	De beleidsregels bijzondere bijstand zorgen voor eenduidigheid in de uitvoering.
	Bruto bedrag	€ 80.000
	Kans	Mogelijk 40 - 60%.
	Nettobedrag	€ 40.000

Structureel risico 6 Prijsstijgingen en onzekerheid van levering

6	Omschrijving	Prijsstijgingen en onzekerheid van levering
	Risico	In de afgelopen jaren stegen diverse diensten en producten sterk in prijs. Met name producten waarbij de component energie, transport en lonen een groot deel van de prijs bepalen. Daarnaast zijn er macro-economische factoren die zorgen voor prijsstijgingen. Gezien de ontstane onzekerheid over de prijsstijgingen en marktontwikkelingen nemen wij hiervoor een structureel risicobedrag op. Structureel, omdat ook aflopende contracten verlengd of opnieuw worden aanbesteed.

	Taakveld	Alle taakvelden.
	Beheers- maatregel	De verwachte mutaties in prijzen en loonkosten op rijksniveau beïnvloeden het accres. Wij pasten de stelpost prijzen in onze begroting aan op basis van de informatie in de laatste circulaire. De onrust op de energiemarkt als gevolg van de geopolitieke spanningen beïnvloedt de kostprijs van veel producten. Daarnaast is er onzekerheid over het aanbod in de voedselketen als gevolg van klimaatinvloeden en de daarmee verwachte prijsstijgingen. Het is reden om uit te gaan van verwachte prijsstijgingen in 2027 van gemiddeld 4% .
	Bruto bedrag	€ 600.000
	Kans	Aannemelijk 40 - 60%
	Nettobedrag	€ 300.000

Structureel risico 7 Arbeidsmarkt

7	Omschrijving Risico	Arbeidsmarkt Voor verschillende vakgebieden heerst er krapte op de arbeidsmarkt. Daardoor komt het voor dat bij verloop vacatures niet direct kunnen worden ingevuld en zelfs inhuur noodzakelijk is. Hier loopt de gemeente Lochem een risico. Op dit moment hebben we te maken met een verloop van ongeveer 10 % bij een loonsom van € 30.570.000. We merken dat bij ongeveer 1 op de 5 gevallen een vacature niet direct kan worden ingevuld. Dit maakt dat we een risico lopen van € 611.000.
	Taakveld	Alle taakvelden.

	Beheers- maatregel	Inmiddels is een arbeidsmarktstrategie vastgesteld. Hieruit volgen verschillende acties om te zorgen dat we gekwalificeerd personeel kunnen blijven aantrekken.
	Beheers- maatregel	€ 611.000
	Kans	Waarschijnlijk 60 - 80%
	Nettobedrag	€ 427.700

Structureel risico 8 Cyberaanval met grootschalige ICT-uitval

8	Omschrijving Risico	Cyberaanval met grootschalig ICT-uitval Door cyberaanvallen, ransomware, technische storingen of uitval van ICT-leveranciers kunnen gemeentelijke systemen en gegevens tijdelijk niet beschikbaar, beschadigd of ongeautoriseerd toegankelijk worden. Dit kan leiden tot verstoring van dienstverlening, herstelkosten, externe expertise, juridische kosten en mogelijke claims/toezichtmaatregelen.
	Taakveld	Overhead / Informatievoorziening en ICT
	Beheers- maatregel	Technische beveiligingsmaatregelen conform BIO, waaronder MFA, autorisatiebeheer, patchmanagement, monitoring, endpointbeveiliging, netwerksegmentatie en beveiligde back-up- en herstelvoorzieningen. Periodieke risicoanalyses, ENSIA, pentesten, incidentrespons- en crisisprocedures, continuïteits- en herstelplannen, hersteltests, awareness trainingen en beveiligingsafspraken met ICT-leveranciers.

	Bruto bedrag	€ 1.000.000 - € 1.500.000
	Kans	Mogelijk 20 - 40%
	Nettobedrag	€ 375.000

Structureel risico 9 Datalek/ verlies van vertrouwelijkheid

9	Omschrijving Risico	Datalek/ verlies van vertrouwelijkheid Een datalek of verlies van vertrouwelijkheid kan voor een gemeente leiden tot schade voor inwoners, bedrijven en medewerkers doordat persoonlijke of gevoelige informatie in verkeerde handen terechtkomt. Daarnaast kan het leiden tot reputatieschade, verlies van vertrouwen in de overheid, juridische gevolgen, financiële kosten en mogelijke sancties van toezichthouders. Ook kan de dienstverlening worden verstoord wanneer systemen of gegevens niet meer veilig gebruikt kunnen worden.
	Taakveld	Overhead
	Beheers- maatregel	Het organiseren van periodieke trainingen en bewustwordingscampagnes over informatiebeveiliging en privacy, zodat medewerkers risico's herkennen en zorgvuldig omgaan met vertrouwelijke gegevens. Hierdoor neemt het bewustzijn toe en wordt de kans kleiner dat datalekken ontstaan door menselijke fouten, zoals phishing, het delen van gevoelige informatie of onzorgvuldig omgaan met documenten.
	Bruto bedrag	€ 250.000 - € 500.000
	Kans	Mogelijk 20 - 40%
	Nettobedrag	€ 112.500

Totaal nettobedrag structurele risico's
Totaal nettobedrag structurele risico's € 1.690.700
Toelichting incidentele risico's
Incidenteel risico 10 Grondexploitaties

10	Omschrijving Risico	Grondexploitaties Per grondexploitatie brengen we de risico's in kaart op basis van de huidige inzichten. Hoe verder een plan in ontwikkeling is, hoe minder risico's te verwachten zijn. Voor het bepalen van de risico's, gebruiken we de Monte Carlosimulatie. Deze simulatie berekent het financiële projectrisico. Daardoor is met een betrouwbaarheidsgehalte van 90% zeker dat het weergegeven financieel risico het maximale risico is. Voor alle grondexploitaties berekenen we de standaard ramingsonzekerheden en de project specifieke risico's in de risicoanalyse door. Het totaalbedrag aan risico's voor de grondexploitaties is € 1.688.000. De risico's bij de Jaarstukken 2025 waren in totaal € 1.586.000. De risico's namen toe met € 102.000. Zie de paragraaf Grondbeleid voor een toelichting op de risico's.
	Taakveld	Programma 3 en 8
	Beheers- maatregel	Daar waar nodig vindt overleg plaats met de gemeenteraad over programmawijzigingen en de financiële aspecten daarvan. De ontwikkelingen op de woningmarkt, en de risico's die daarbij horen, worden scherp in de gaten gehouden.
	Bruto bedrag	n.v.t.
	Kans	n.v.t.
	Nettobedrag	€ 1.688.000

Incidenteel risico 11 Garanties

11	Omschrijving Risico	Garanties De gemeente verleent in het kader van haar maatschappelijke taak garanties aan verenigingen, stichtingen en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Het gaat om € 53.585.000 per 31 december 2025. De grootste component betreft het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) met € 53.542.000. Wij lopen nauwelijks risico op basis van de achtervangpositie bij het WSW. Op 15 september 2025 stemde de raad in met raadsvoorstel 'Garantie geldlening Vereniging De Lochemse Golfclub'. Daarmee kan het college een garantie verlenen van maximaal € 5 miljoen, waarvan € 4,75 miljoen als risico bij ons resteert omdat Stichting Waarborgfonds Sport (SWS) ons een garantie verstrekt van maximaal € 250.000. In 2026 is de garantstelling van kracht geworden. Maar de risico's zijn afgedekt met zekerheden waardoor wij nauwelijks risico lopen. Op 2 maart 2026 stemde de raad in met het raadsvoorstel "Garantie geldlening Stichting Accommodatie Armenkamp-Reigerskamp". Daarmee kan het college een garantie verlenen van maximaal € 225.000. In 2026 is de garantstelling van kracht geworden. Maar de risico's zijn afgedekt met zekerheden waardoor wij nauwelijks risico lopen. Totaalbedrag van de garanties waarover de gemeente risico loopt bedraagt € 43.000.
	Taakveld	0.5 Treasury
	Beheers-maatregel	Het WSW maakte afspraken met de VNG en het ministerie van BZK. Deze afspraken gaan over toezicht, verantwoording en informatievoorziening aan gemeenten vanuit de corporaties en het WSW over de gemeentelijke achtervangpositie binnen het WSW. Voor de overige garanties geldt dat de gemeente afhankelijk is van de bedrijfsvoering en (financiële) resultaten van de derden aan wie de garanties zijn verstrekt. Het periodiek monitoren is hier van belang.
	Bruto bedrag	€ 43.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 21.500

Incidenteel risico 12 Oninbaarheid lening Trefpunt

12	Omschrijving	Oninbaarheid lening 't Trefpunt In 2015 hebben diverse gesprekken plaatsgevonden over de aflossing van de nog uitstaande geldlening aan 't Trefpunt. Het Trefpunt heeft exploitatieproblemen. We besloten daarom voorlopig niet tot inning van de openstaande termijnen over te gaan. Het Trefpunt lost niet meer af, maar betaalt wel de jaarlijkse rentekosten. Tussentijdse gesprekken met 't Trefpunt hebben uitgewezen dat de financiële situatie bij 't Trefpunt ongewijzigd is en dat inning van termijnbedragen de continuïteit van deze dorps-/sportaccommodatie in gevaar zou brengen. Dit knelpunt hebben wij in beeld gebracht in aanloop naar het raadsvoorstel voor de ontwikkeling van de MFA in Gorssel (raad 18-12-2023). Het niet meer innen van de openstaande termijnen en daarmee het laten vervallen van de lening is hier onderdeel van. Wij nemen dit verder mee bij de ontwikkeling en besluitvorming rond de MFA Gorssel.
	Taakveld	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
	Beheersmaatregel	De boekwaarde van de lening verrekenen wij binnen de ontwikkeling van het accommodatieplan Gorssel.
	Bruto bedrag	€ 143.000
	Kans	Waarschijnlijk 60 - 80%
	Netto bedrag	€ 100.100

Incidenteel risico 13 Eerder aanvragen transportcapaciteit

13	Omschrijving	Er is een tekort aan transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. In oktober is de nieuwe aanvraagprocedure "Eerder aanvragen transportcapaciteit" gestart. Als gemeente hebben we stroomaansluitingen aangevraagd voor woningbouwprojecten en scholen met een startbouw datum van 2028 tot 2036. Er is op dit moment onduidelijkheid over de aanbeting voor deze gereserveerde transportcapaciteit. De facturen van de netbeheerders moeten nu vroeg in het woningbouwtraject worden aanbetaald door de gemeente in plaats van door de projectontwikkelaar. Het gaat om flinke bedragen, die pas op een later moment verhaald kunnen worden op de ontwikkelaars. De netbeheerders, VNG en de betrokken ministeries kijken naar oplossingen. Voor Lochem houden we rekening met een risico op aanbeting en voorfinanciering van € 400.000 tot € 550.000. Uit beschikbare informatie blijkt namelijk dat netbeheerders uitgaan van een voorschot van 20% van de transportcapaciteitskosten (gemiddeld € 300 tot € 400 per woning). Lochem heeft ruim 1.300 woningen en enkele scholen aangemeld via 'Eerder aanmelden'.
	Taakveld	8.3 Wonen en bouwen
	Beheersmaatregel	Als gemeente Lochem hebben we hier weinig invloed op. Via de VNG is aangedrongen om de aanbeting pas te laten plaatsvinden wanneer er een ontwikkelaar is aangewezen. De netbeheerders en ministeries zijn daarin aan zet.
	Bruto bedrag	€ 550.000
	Kans	Waarschijnlijk 60-80%
	Netto bedrag	€ 385.000

Totaal nettobedrag incidentele risico's
Totaal nettobedrag incidentele risico's € 2.194.600

Om makkelijk te beoordelen en vergelijken werken wij met een ratio weerstandsvermogen

Dit is een getal dat laat zien of wij voldoende financiële reserves hebben om risico's op te vangen. Wij maken onderscheid in structureel en incidenteel. Bij de structurele ratio delen we het bedrag voor onvoorzien en de onbenutte belastingcapaciteit door de som van de structurele risico's. Bij de incidentele ratio delen wij het vrij besteedbaar deel van de algemene reserve door de som van de incidentele risico's. Hieronder geven wij de berekening van de ratio:

Ratio structureel weerstandsvermogen:

$$\frac{8.821.000}{1.690.700} = 5,2$$

Ratio incidenteel weerstandsvermogen:

$$\frac{31.036.000}{2.194.600} = 14,1$$

Ons weerstandsvermogen

Om de ratio van het weerstandsvermogen te beoordelen, gebruiken wij de volgende beoordelingstabel:

Beoordelingstabel weerstandsvermogen		
Schaal	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$> 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Bron: De beoordelingstabel weerstandsvermogen is opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR).

Het structurele weerstandsvermogen is 5,2 en valt in schaal A en is uitstekend.

Ten opzichte van de jaarrekening 2025 neemt de ratio voor het structurele weerstandsvermogen af van 7,6 naar 5,2. De lagere ratio komt doordat de het risicobedrag hoger is en de onbenutte belastingcapaciteit beperkt gestegen is. Het hogere risicobedrag komt voornamelijk doordat het risico voor Cyberaanval met grootschalige ICT-uitval en het risico Datalek/ verlies van vertrouwelijkheid is toegevoegd. Daartegenover staat het vervallen van het risico voor de Structurele effecten leges door Omgevingswet.

Het incidentele weerstandsvermogen is 14,1 en valt in schaal A en is uitstekend.

Ten opzichte van de jaarrekening 2025 neemt de ratio voor het incidentele weerstandsvermogen toe van 12,7 naar 14,1. De hogere ratio komt met name door de verwachte toename van de algemene reserve.

Financiële kengetallen

In deze paragraaf staan financiële kengetallen. Deze kengetallen laten zien hoe de gemeente er nu financieel voor staat, hoe het ging in het verleden. En wat we verwachten voor de toekomst. Alle gemeenten berekenen deze kengetallen op dezelfde manier. Daardoor zijn gemeenten onderling goed te vergelijken.

Kengetallen:	Jaarrekening	Begroting	Begroting	Norm	Meerjarenbegroting		
	2025	2026	2027		2028	2029	2030
Netto schuldquote	4%	10%	25%	A	28%	31%	26%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-3%	5%	20%	A	23%	26%	21%
Solvabiliteitsratio	56%	53%	44%	B	38%	34%	33%
Grondexploitatie	8%	8%	10%	A	10%	10%	10%
Structurele exploitatieruimte	4%	1%	0%	C	-2%	-2%	-2%
Belastingcapaciteit	84%	84%	87%	A	87%	87%	87%

Beoordeling en toelichting financiële kengetallen

De afzonderlijke financiële kengetallen zeggen nog weinig over hoe de financiële positie van de gemeente is. Zo hoeft een hoge schuld niet nadelig te zijn voor de financiële positie. Dat hangt af van het eigen vermogen en de inkomsten die er tegenover staan. En van hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. De kengetallen bekijk je altijd in samenhang en je vergelijkt ze met normen. Hieronder leggen we de belangrijkste cijfers uit.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit cijfer laat zien hoeveel schuld de gemeente heeft ten opzichte van haar eigen middelen. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. Het geeft aan hoeveel druk de rente en aflossingen leggen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen, laten we de netto schuldquote op twee manieren zien: Inclusief en exclusief doorgeleende gelden (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). De netto schuldquote neemt toe in de jaren 2027-2030 door de geplande investeringen, waarvoor langlopende leningen aangetrokken dienen te worden.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal laat zien of wij aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De solvabiliteitsratio neemt af door de verwachte tekorten voor de jaren 2027-2030.

Structurele exploitatieruimte

Voor een goede financiële positie moeten de structurele inkomsten en uitgaven in balans zijn. Een positief percentage betekent dat de structurele inkomsten hoog genoeg zijn om de structurele uitgaven te betalen. Dit zijn ook rente en aflossingen van leningen.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten.

Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. De woonlasten bestaan uit de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten van een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Het tarief voor rioolheffing en afvalstoffenheffing is bij ons 100% kostendekkend. Er is nog ruimte om het OZB-tarief te verhogen (onbenutte belastingcapaciteit).

Normering

Om goed invulling te geven aan de waarde van deze financiële kengetallen is een normenkader van belang. We sluiten aan bij de signaleringswaarden van de provincie Gelderland.

Signaleringswaarden kengetallen provincie Gelderland

Kengetallen	Provincie Gelderland 7-10-2015 Signaleringswaarden stresstest 100.000+ gemeenten		
	Categorie A Minst risicovol	Categorie B	Categorie C meest risicovol
Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
Structurele exploitatieruimte	Begr. en MJR > 0%	Begr. of MJR > 0%	Begr. en MJR < 0%
Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

In bovenstaande tabel staan de signaleringswaarden die de provincie Gelderland als normenkader hanteert. Aan deze categorieën is geen directe kwalificatie gegeven.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Het beleid van het onderhoud van kapitaalgoederen maken we inzichtelijk door de (meerjaren) beheerplannen. De plannen beschrijven de huidige en gewenste staat van onderhoud. Wat er nodig is om die te behouden of te bereiken. En hoeveel geld hiervoor nodig is.

Op dit moment kennen wij de volgende plannen:

	Vastgesteld door	Looptijd van - t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud
Beheerplan Openbare verlichting met doorkijk t/m 2037	College B&W en raad	2020-2023	Ja	Nee
Beleidsplan Openbare verlichting	raad	2020-2028	Ja	Nee
Beheerplan Wegen	College B&W	2025-2030	Ja	Nee
Beheerplan Civiele Kunstwerken	College B&W	2025-2030	Ja	Nee
IBOR (Integraal beheer openbare ruimte)	raad	2019-2028	Ja	Nee
Riolering	raad	2021-2025	Ja	Nee
Watertakenplan	raad	2027-2031	Nee	Nee
Gebouwen - Nota MOP 2023-2027	raad	2019-2028	Ja	Nee

Openbare verlichting
<i>Beleidskader</i>
Onze inwoners willen een duurzame, leefbare, energiezuinige en prettige openbare ruimte. De openbare ruimte is veilig en op orde. Het beleidsplan "Licht in de Openbare Ruimte" draagt daaraan bij.
<i>Ontwikkelingen</i>
In 2027 stellen we een nieuw beheerplan openbare verlichting op. Aanleiding hiervoor is dat het huidige beleidsplan in 2028 afloopt en het beheerplan reeds in 2024 is afgelopen.
In het nieuwe beheerplan verwerken we onder andere nieuwe technische ontwikkelingen en actuele inzichten op het bijvoorbeeld het gebied van ecologie. Ook brengen we de vervangings- en vernieuwingsopgave van het bestaande areaal in beeld. Daarbij streven we naar een zo uniform en efficiënt mogelijk beheer en onderhoud van de openbare verlichting.
<i>Financiële consequenties</i>
De vastgestelde middelen binnen het beleidsplan 'Licht in de Openbare Ruimte' en het beheerplan Openbare Verlichting

2021-2023 met doorkijk naar 2037 bieden voldoende ruimte om de openbare verlichting in 2027 te kunnen onderhouden.

Wegen

Beleidskader

Er is een beheerplan Wegen 2025 - 2030 opgesteld. Het beheerplan is opgesteld binnen reeds vastgestelde beleidskaders. Dit zijn o.a. het IBOR-plan, het Mobiliteitsplan Lochem en het Klimaatadaptatieplan.

Ontwikkelingen

In 2027 willen we ons wegenareaal gaan beheren volgens het beheerplan Wegen 2025-2030. Het beheerplan ondersteunt ons in het structureel beheren en onderhouden van ons gehele wegenareaal, inclusief de half- en onverharde wegen. De opgaven vanuit het beheerplan komen in een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP). Dit beheerplan wordt afgestemd met de andere opgaven in de openbare ruimte.

Financiële consequenties

Sinds 2025 beschikken we over een voorziening voor groot onderhoud aan wegen. Vanaf 2026 vullen we deze voorziening jaarlijks aan met € 1,8 miljoen.

Voor klein onderhoud aan wegen is jaarlijks € 360.000 beschikbaar. Daarnaast zetten we het jaarlijkse investeringskrediet van € 1,2 miljoen doelmatig in, met name bij integrale projecten in de openbare ruimte. Door werkzaamheden te combineren met andere opgaven in de openbare ruimte maken we zoveel mogelijk werk met werk

Kunstwerken

Beleidskader

Er is een beheerplan Civiele Kunstwerken 2025 - 2030 opgesteld. Het beheerplan is opgesteld binnen reeds vastgestelde beleidskaders. Dit zijn o.a. het IBOR-plan, het Mobiliteitsplan Lochem, het Klimaatadaptatieplan.

Ontwikkelingen

In 2027 willen we onze civiele kunstwerken beheren volgens het beheerplan civiele kunstwerken 2025 – 2030. Het beheerplan ondersteunt ons in het structureel beheren en onderhouden van civiele kunstwerken. De opgaven vanuit het beheerplan komen in een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP). We stemmen dit af met de andere opgaven in de openbare ruimte.

Financiële consequenties

Sinds 2025 hebben we de voorziening groot onderhoud civiele kunstwerken. Jaarlijks is er een aanvulling van € 80.000 voor de voorziening.
Voor het onderhoud is er het budget voor klein onderhoud € 168.000 en is er € 50.000 voor onderzoeken civiele kunstwerken.

Integrale Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR)

Beleidskader

Het Integraal Beheerplan Openbare Ruimte (IBOR) vormt het beleidskader voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. In het IBOR zijn de ambities voor de periode 2020-2030 vastgelegd. De gemeenteraad heeft daarbij gekozen voor het scenario 'Spelen, Bewegen en Ontmoeten'.

In 2025 is het IBOR geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie wordt gewerkt aan een herijking van het plan.

Ontwikkelingen

In 2026 is gestart met de herijking van het IBOR. Doel is om de ambities voor beheer en onderhoud beter aan te laten sluiten op actuele opgaven, zoals biodiversiteit, klimaatadaptatie en participatie. De aanbevelingen uit de evaluatie vormen hiervoor de basis.

De uitkomsten van de herijking worden naar verwachting betrokken bij de Kadernota 2028 of via een afzonderlijk raadsvoorstel aan de gemeenteraad voorgelegd.

Financiële consequenties

De financiële gevolgen van de herijking zijn nog niet volledig in beeld. Eventuele financiële consequenties worden uitgewerkt als onderdeel van de herijking en verwerkt in een toekomstige planning-en-control cyclus.

Riolering

Beleidskader

In 2026 is gewerkt aan het nieuwe Watertakenplan (WTP) 2027-2031. Dit plan vervangt het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) en beschrijft hoe de gemeente Lochem invulling geeft aan haar wettelijke watertaken. Daarbij gaat het om de inzameling en verwerking van afvalwater, het beheersen van hemelwater om wateroverlast te voorkomen en het beheren van grondwater in relatie tot droogte en de beschikbaarheid van drinkwater.

Daarnaast bevat het Watertakenplan een kostendekkingsplan waarin de huidige en toekomstige kosten voor de uitvoering van deze taken zijn doorgerekend. Op basis hiervan wordt de hoogte van de rioolheffing bepaald.

<i>Ontwikkelingen</i>
De vaststelling van het Watertakenplan is voorzien eind 2026 en loopt daarmee parallel aan de behandeling van de Begroting 2027. Voor de uitvoering van de gemeentelijke watertaken wordt in deze begroting geen aanvullend budget gevraagd. De benodigde middelen zijn opgenomen in het Watertakenplan. Op basis van de huidige inzichten wordt de rioolheffing in 2027 alleen geïndexeerd.
<i>Financiële consequenties</i>
Voor de planperiode 2027-2031 wordt uitgegaan van jaarlijkse investeringen van circa € 5 miljoen. Deze investeringen zijn gericht op het vervangen en renoveren van riolen die het einde van hun technische levensduur hebben bereikt, de aanleg van hemelwatervoorzieningen en de uitvoering van maatregelen uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA). De jaarlijkse exploitatielasten bedragen naar verwachting circa € 2,25 miljoen. Deze kosten hebben onder meer betrekking op personeelslasten, beheer en onderhoud van de rioleringsvoorzieningen, inspecties, energieverbruik en de uitvoering van onderzoeken. Het kostendekkingsplan uit het Watertakenplan wordt verwerkt in de planning-en-controlcyclus vanaf 2027

Gebouwen
<i>Beleidskader</i>
Voor het onderhoud van alle gebouwen geldt in eerste instantie het Meerjarig Onderhoudsplan gebouwen (MOP) als kader. Dit meerjarenplan beschrijft de gewenste staat van onderhoud en hoeveel geld hiervoor nodig is. Het huidige MOP loopt tot en met 2027. Daarnaast heeft het gemeentelijk accommodatiebeleid strategische invloed op de uitvoering van het onderhoud. Op basis van het huidige accommodatiebeleid heeft de gemeente slechts een taak voor de instandhouding van huisvesting voor onderwijs (scholen voor primair onderwijs) en bewegingsonderwijs (gymzalen). Vaak is bij deze gebouwen sprake van een combinatie met andere maatschappelijke voorzieningen (sport-, cultuur- en welzijnsfuncties). Het beheer en onderhoud van dergelijke accommodaties zetten wij steeds meer 'op afstand' en wij proberen de inzet van onze financiële middelen zover mogelijk af te bouwen.
<i>Ontwikkelingen</i>
De periode waarvoor het huidige MOP geldt, loopt tot en met 2027. Voor de periode vanaf 2028 moeten we over een geactualiseerd MOP beschikken. Het project voor het vernieuwen van het accommodatiebeleid is momenteel in uitvoering en de uitkomsten zullen naar verwachting in 2027 beschikbaar zijn.
<i>Financiële consequenties</i>
Groot onderhoud binnen het MOP betalen we uit de voorziening onderhoud gebouwen. Deze voorziening moet voldoende zijn om het geplande onderhoud op elk moment te kunnen uitvoeren. Klein (dagelijks) onderhoud komt rechtstreeks ten laste van de exploitatierekening. Elke 5 jaar moet een geactualiseerd MOP worden vastgesteld. De financiële gevolgen van het nieuwe accommodatiebeleid brengen we in beeld bij het nieuwe beleid.

Bedrijfsvoering

Organisatie

Bestuur en ondersteuning						
Indicator	2026	2027	2028	2029	2030	Onderbouwing van de waarden/ambitie
Formatie	8,0	9,0	9,0	9,0	9,0	Conform wetgeving BBV, aantal FTE per 1.000 inwoners
Bezetting	7,6	8,2	8,2	8,2	8,2	Aantal FTE per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	921	888	912	936	960	Kosten (€) per inwoner
Externe inhuur	7,9	5,1	5,0	4,9	4,7	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen
Overhead	12,9	11,2	10,2	10,8	10,5	Percentage van de totale lasten (excl. reservemutaties)

In bovenstaande tabel staan de indicatoren van bestuur en ondersteuning. Er is een aantal in het oog springende afwijkingen. Dit vraagt om een toelichting.

Apparaatskosten:

De lasten stijgen van € 888 per inwoner in 2027 naar € 960 per inwoner in 2030. Deze ontwikkeling hangt samen met de ambities en opgaven uit de begroting. Hiervoor worden onder meer middelen ingezet voor ruimtelijke ordening en vergunningverlening (€ 703.000) en voor het verder versterken van privacy en informatiebeveiliging (€ 461.000 in 2027, oplopend naar € 486.000 in 2030).

Dit zorgt voor een stijging van de totale personele lasten en daarmee de kosten per inwoner.

Externe inhuur:

De externe inhuur daalt vanaf 2027.

Deze daling ontstaat doordat in 2026 de inhuur die voortkomt uit de opvang van ontheemden is geraamd.

Overhead:

De indicator overhead daalt van 12,9 naar 10,5. Dit ontstaat doordat de totale last voor overhead minder hard stijgt dan de totale lasten in de begroting.

Personeel

Krapte op de arbeidsmarkt

Krapte op de arbeidsmarkt blijft een onderwerp dat hoog op de agenda staat. Op verschillende vakgebieden is de arbeidsmarkt krap en de concurrentie groot. We hebben creatieve oplossingen en maatwerk nodig om vacatures in te vullen. Daarnaast ligt in 2027 de focus op behoud van medewerkers en het zijn van een goede en aantrekkelijke werkgever. We huren tijdelijke medewerkers in als een vacature nog niet is ingevuld en bij langdurig ziekteverzuim van medewerkers.

HR-onderwerpen

In 2027 gaat de gemeente Lochem over naar een nieuw E-HRM systeem. We maken de overstap van ADP naar AFAS. In 2026 heeft de implementatie plaatsgevonden en in 2027 wordt het systeem in gebruik genomen en verder uitgebouwd.

Functiewaarderingssysteem HR21

In 2026 zijn we overgestapt naar het functiewaarderingssysteem HR21. HR21 biedt een dekkend bestand aan normfuncties. Deze normfuncties zijn voorzien van een functiewaardering. HR21 legt daarnaast de verbinding tussen functies en lokaal beloningsbeleid. Door over te stappen op HR21 vergroot de gemeentelijke slagkracht door functies, competenties en resultaten te verbinden. In 2027 is er aandacht voor het onderhoud van gewijzigde en/of nieuwe functies.

Integriteit

We hebben een actueel integriteitsbeleid. Het hebben van beleid is slechts de basis. Communicatie over en aandacht voor integriteit maken dat het gaat leven binnen de organisatie. Dit doen we via informatiebijeenkomsten voor medewerkers en leidinggevend. Ook besteden we regelmatig aandacht aan integriteit op ons intranet voor medewerkers. De meldingsprocedure wordt in 2027 verder uitgewerkt en aangepast.

Inkoop

Het team Inkoop werkt aan een herijking van het inkoopproces en het contractbeheer van de organisatie. In 2026 heeft dit al geleid tot meer begeleiding en in 2027 moet de inkoopcoördinator nog meer worden betrokken bij inkooptrajecten. Dit draagt bij aan de rechtmatigheid van onze inkoopprocessen. In 2027 worden de aanbestedingsregels aangescherpt. Er wordt nog meer transparantie van de overheid verlangd. Ook dit vraagt de nodige inzet en begeleiding. Administratieve processen moeten strak worden ingericht. We zetten in op het goed inrichten van de inkoop- en aanbestedingsprocessen, goede ondersteuning aan de budgethouders en het actueel houden van het inkoop- en aanbestedingsbeleid aan de nieuwe ontwikkelingen.

Informatiebeleid

De afgelopen periode is gewerkt aan een vernieuwde I-visie die richting geeft aan de digitale ontwikkeling van de gemeente. Deze visie vormt het kompas voor een toekomstbestendige informatievoorziening, waarbij informatie, processen, dienstverlening en technologie steeds meer in samenhang worden ontwikkeld. In 2027 wordt, na vaststelling van de visie, gestart met de verdere implementatie en prioritering van de daarin opgenomen ambities.

Versterken informatiebeheer en borging van beleid

Met het oog op de invoering van de nieuwe Archiefwet per 1 januari 2027 huren we voor een periode van zes maanden specialistische ondersteuning in. Deze ondersteuning wordt ingezet voor het opstellen en actualiseren van beleidsdocumenten op het gebied van informatiebeheer en digitale informatiehuishouding. Daarnaast zorgen we voor de invoering en borging van de gemaakte afspraken binnen de organisatie. Het doel is om processen, rollen en verantwoordelijkheden structureel vast te leggen, zodat we voldoen aan de eisen van de nieuwe Archiefwet. Hiermee verbeteren we de kwaliteit, toegankelijkheid en duurzaamheid van onze informatievoorziening en beperken we risico's op het gebied van compliance en verantwoording. De werkzaamheden vinden plaats in 2027.

We werken samen met medewerkers uit de hele organisatie, waaronder informatieconsulenten, informatieadviseur, informatiemanager, en functioneel beheerders. Waar nodig betrekken we het RAZ.

Opstellen Geo-visie en uitvoeringsplan gegevensbeheer

We stellen een gemeentebrede Geo-visie op en werken een concreet stappenplan uit voor de uitvoering ervan. Hiermee creëren we een gezamenlijke koers voor het beheer en gebruik van geografische gegevens binnen de organisatie. De visie geeft richting aan toekomstige ontwikkelingen en investeringen op het gebied van gegevensbeheer. Het stappenplan beschrijft welke maatregelen nodig zijn om de visie te realiseren. De werkzaamheden worden uitgevoerd in 2027.

We betrekken medewerkers uit alle relevante vakgebieden die gebruikmaken van geo-informatie. Daarnaast stemmen we af met regionale samenwerkingspartners, leveranciers en andere overheden waar dat meerwaarde biedt.

Stimuleren van innovatie met kunstmatige intelligentie (AI)

We voeren het gemeentelijke AI-beleid uit en maken middelen beschikbaar voor experimenten en pilots. Hiermee onderzoeken we hoe AI kan bijdragen aan betere dienstverlening, efficiëntere werkprocessen en datagedreven werken. De focus ligt op toepassingen binnen de gemeentelijke organisatie en dienstverlening, los van de ontwikkelingen binnen de digitale werkplek. De opgedane ervaringen gebruiken we om te bepalen welke AI-toepassingen structureel meerwaarde bieden en hoe deze verantwoord kunnen worden ingezet. Daarnaast creëren we ruimte om kansrijke initiatieven te starten en op te schalen. De activiteiten vinden plaats in 2027.

We werken samen met medewerkers uit de organisatie, inwoners en externe partners wanneer een pilot daarom vraagt. Daarnaast sluiten we waar mogelijk aan bij regionale en landelijke ontwikkelingen op het gebied van AI.

Informatieveiligheid en gegevensbescherming

De gemeente werkt continu aan het veilig omgaan met informatie en persoonsgegevens. Dit is belangrijk voor inwoners, medewerkers en het vertrouwen in onze dienstverlening. In 2027 richten we een IB&P office in voor informatiebeveiliging en privacy. Deze helpt de organisatie bij het veilig werken met informatie, geeft advies en houdt in de gaten of afspraken en regels goed worden nageleefd.

Ook blijven we werken aan de eisen uit nieuwe wet- en regelgeving. Daarbij besteden we extra aandacht aan het voorkomen van beveiligingsproblemen, het beschermen van persoonsgegevens en het snel oppakken van risico's en incidenten.

In 2027 richten we ons onder andere op:

- Het verder verbeteren van de veiligheid van informatie en systemen.
- Het beschermen van persoonsgegevens.
- Het vergroten van het bewustzijn van medewerkers over veilig werken.
- Het ondersteunen van teams bij het veilig gebruik van digitale middelen.
- Het tijdig herkennen en aanpakken van risico's.
- Het zorgen voor een betrouwbare en veilige digitale dienstverlening.

Met deze aanpak blijft de gemeente voldoen aan de wettelijke eisen, verhogen we het vertrouwen van onze inwoners en zorgen we ervoor dat informatie zorgvuldig en veilig wordt behandeld.

ICT

ICT zorgt voor een betrouwbare, veilige en toekomstbestendige informatievoorziening. Medewerkers ondersteunen we met goede digitale hulpmiddelen en we zorgen dat informatie op een veilige manier beschikbaar blijft.

In 2027 richten we ons op:

- Het verder verbeteren van de digitale werkplek en samenwerking.
- Het veilig en verantwoord inzetten van nieuwe technologieën, zoals AI.
- Het versterken van de informatiebeveiliging en digitale weerbaarheid.
- Het verbeteren van digitale vaardigheden van medewerkers.
- Het verder automatiseren van processen waar dat meerwaarde oplevert voor medewerkers en inwoners.
- Het verbeteren van de kwaliteit en beschikbaarheid van gegevens en data.

Cloud- en informatiestrategie

De gemeente maakt gebruik van cloudoplossingen wanneer deze bijdragen aan een veilige, betrouwbare en gebruiksvriendelijke dienstverlening. Bij de keuze voor digitale oplossingen kijken we onder andere naar veiligheid, privacy, gebruiksgemak, continuïteit, kosten, wet- en regelgeving en mogelijkheden voor innovatie.

Tegelijkertijd zien we dat ontwikkelingen in de wereld kunnen leiden tot nieuwe risico's. Daarom besteden we meer aandacht aan onze afhankelijkheid van leveranciers, de bescherming van gegevens en de continuïteit van onze dienstverlening.

In 2027 onderzoeken we hoe de gemeente haar digitale onafhankelijkheid kan versterken. Daarbij brengen we de kansen, risico's en mogelijke maatregelen in beeld, zodat toekomstige keuzes goed onderbouwd kunnen worden gemaakt.

Functioneel beheer

De vraag naar ondersteuning bij digitale toepassingen blijft groeien. Daarom blijven we investeren in functioneel beheer en gebruikersondersteuning. Zo helpen we medewerkers om digitale middelen effectief, veilig en verantwoord te gebruiken.

Rechtmatigheid en Getrouwheid

Het college is verantwoordelijk voor de getrouwheid van de informatieverstrekking en de rechtmatigheid van het financiële beheer. Getrouwheid verwijst naar de juistheid, volledigheid en tijdigheid van de informatie die we verstrekken in de verantwoording. Rechtmatigheid houdt in dat we handelen en uitgaven doen binnen de kaders van geldende wet- en regelgeving, beleidsregels en interne richtlijnen.

Om dit te borgen, is er jaarlijks een interne toetsing van de belangrijkste bedrijfsonderdelen. Deze toetsing gaat volgens het Controleplan Verbijzonderde Interne Controle. De kaderstelling voor de rechtmatigheid van dit controleplan komt voort uit wetten en verordeningen en wordt vertaald in een normenkader dat de gemeenteraad jaarlijks vaststelt. In de rechtmatigheidsverantwoording bij de jaarrekening rapporteert het college aan de raad over eventuele overschrijdingen van de toegestane verantwoordingsgrenzen.

Hiermee wordt niet alleen voldaan aan externe eisen, maar dragen we ook bij aan transparantie, vertrouwen en een integere bedrijfsvoering.

Planning en Control

Het planning- en controlproces is een essentieel onderdeel van de sturing en beheersing van onze organisatie. De realisatie van strategische en operationele doelen, bewaken we met een gestructureerde cyclus van plannen, monitoren en bijsturen. Het proces en de inhoud van de P&C-documenten, kadernota, begroting, bestuursrapportage en jaarrekening zijn voortdurend onderwerp van gesprek. In de organisatie, het college en de gemeenteraad.

In 2027 zetten wij stappen richting meer doel- en effectgerichte sturing. Dit uit zich in een verdere doorontwikkeling van de P&C-cyclus, zodat deze beter aansluit bij de gewenste wijze van sturen en verantwoorden.

Administratieve Organisatie/ Interne Controle

Een goed ingerichte administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) zorgen ervoor dat de organisatie 'in control' blijft. Met goede controles kun je risico's op tijd signaleren, fouten en fraude voorkomen en de betrouwbaarheid van de informatievoorziening waarborgen. Functiescheiding, autorisatieprocedures en periodieke controles vormen hierbij belangrijke pijlers.

De accountant geeft hierover, als externe, zijn oordeel tijdens de jaarlijkse interim- en jaarrekeningcontrole. Een goede interne beheersing zorgt voor verantwoorde besluitvorming en een juiste en volledige rechtmatigheidsverantwoording.

Financiering

Inleiding

Voor de uitvoering van de programma's zijn financiële middelen nodig. Om tijdig en tegen gunstige tarieven gelden aan te trekken of uit te zetten is de uitvoering van de treasuryfunctie belangrijk.

Beleid financiering

In het Treasurystatuut leggen we de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie vast in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten.

Financiering

Opgenomen vaste geldleningen

De opgenomen vaste geldleningen hebben op 1 januari 2027 een boekwaarde van € 2.944.793. In 2027 lossen we hier € 921.393 af en is aan rente € 121.050 verschuldigd. De leningen hebben op 1 januari 2027 een gemiddeld gewogen rentepercentage van 4,87 procent (4,68 procent in 2026). Het gemiddelde rentepercentage stijgt, omdat de leningen met een laag rentepercentage bijna afgelost zijn.

Liquiditeitsbegroting

Bedragen x € 1.000

Liquiditeitsprognose	Realisatie	Begroting				
	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kasstroom uit operationele activiteiten						
Resultaat	6.952	506	-	-3.622	-2.531	-1.921
Afschrijvingen, afwaarderingen	3.820	4.017	4.945	5.136	4.910	4.863
Mutatie werkkapitaal						
Mutatie voorraden	406	-300	-2.056	-	-	-
Mutatie uitzettingen, overlopende activa	291	-	-	-	-	-
Mutatie vlottende schuld, overlopende passiva	1.287	-	-	-	-	-
Mutatie reserves	-1.062	-224	-7.229	-8.860	-2.850	-2.645
Mutatie voorzieningen	7.310	3.657	4.846	3.777	4.305	4.682
Mutatie waarborgsommen, overige vaste schuld	-323	-	-	-	-	-
Kasstroom uit operationele activiteiten	18.681	7.656	506	-3.569	3.834	4.979
Kasstroom uit investeringsactiviteiten						
Netto investeringen immateriële vaste activa	-169	-	-	-	-	-
Desinvesteringen immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Netto investeringen materiële vaste activa	-19.633	-15.000	-17.432	-225	-7.633	-75
Desinvesteringen materiële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Netto investeringen financiële activa - excl. verstr. leningen	-	-2.290	-	-	-	-
Desinvesteringen financiële activa - excl. verstr. leningen	-	-	-	-	-	-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-19.802	-17.290	-17.432	-225	-7.633	-75
Financieringsbehoefte (-) c.q. overschot (+)	-1.121	-9.634	-16.926	-3.794	-3.799	4.904
Kasstroom uit financieringsactiviteiten > 1 jaar						
Toename verstrekte leningen	-45	-	-	-	-	-
Aflossing verstrekte leningen	84	2.374	84	84	84	84
Toename opgenomen leningen	-	-	14.523	4.236	5.056	-
Aflossing opgenomen leningen	-913	-917	-921	-925	-770	-5.182
Kasstroom uit financieringsactiviteiten > 1 jaar	-874	1.457	13.686	3.395	4.370	-5.098
Kasstroom uit financieringsactiviteiten < 1 jaar						
Mutatie uitzettingen in 's Rijks schatkist	-	-	-	-	-	-
Mutatie opgenomen kasgeldleningen	2.000	7.466	3.240	399	-571	194
Kasstroom uit financieringsactiviteiten < 1 jaar	2.000	7.466	3.240	399	-571	194
Mutatie geldmiddelen	5	-711	-	-	-	-
De mutatie in geldmiddelen is als volgt te specificeren						
Liquide middelen / bankschulden ultimo vorig dienstjaar:	456	461	-250	-250	-250	-250
Liquide middelen / bankschulden ultimo dienstjaar:	461	-250	-250	-250	-250	-250
Mutatie geldmiddelen	5	-711	-	-	-	-

De liquiditeitsbegroting geeft weer dat wij in 2027 de kasgeldlimiet structureel gaan overschrijden, zodat het aantrekken van langlopende leningen van € 14 miljoen nodig zal zijn in het tweede halfjaar van 2027.

Berekening rente-omslagpercentage en renteresultaat taakveld treasury 2027.

Bedragen x €, - = nadeel

Berekening rente-omslagpercentage en renteresultaat taakveld treasury		2027
Door te rekenen rente		
Rentelasten lange financiering		120.050
Rentelasten korte financiering		50.000
Rentebaten verstrekte geldleningen		76.000
Rentebaten korte financiering		20.000
Totaal door te rekenen rente		-74.050
De rente die aan grondexploitatie wordt doorberekend		0
Aan taakvelden toe te rekenen rente		-74.050
Toegerekende rente aan taakvelden (programma's inclusief overhead)		0
Renteresultaat op het taakveld treasury		-74.050
Specificaties		
Geraamde boekwaarde investeringen per 1 januari 2027	124.000.000	
Renteomslagpercentage:	0,06%	
Afgerond	0,00%	
<i>Rentebaten, verstrekte geldleningen aan:</i>		
Alliander	0	
't Trefpunt	4.200	
Revolving Fund duurzaamheidslening	1.000	
Svn Duurzaamheidslening	3.800	
Svn Starterslening	40.000	
Svn Blijverslening	27.000	
Totaal	76.000	

Rentevisie

Voor de Begroting 2027 houden we rekening met een rente van 2,5 procent voor het aantrekken van tijdelijke liquide middelen. Voor langlopende leningen met een looptijd van 5 jaar houden we rekening met een percentage van 4 procent.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet voor het jaar 2027 bedraagt € 10,4 miljoen. Tot het bedrag van de kasgeldlimiet mogen kortlopende geldleningen worden aangetrokken.

Risiconorm

De gemeente Lochem zit ruim onder de renterisiconorm, omdat alleen leningen zijn aangetrokken met een vast rentepercentage voor de gehele looptijd van de lening.

Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente werkt samen met andere partijen. Deze paragraaf geeft een overzicht van onze "verbonden partijen".

Een verbonden partij is een organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Het kan gaan om een privaatrechtelijke organisatie zoals stichtingen, verenigingen, nv's en bv's. Of het kan een publiekrechtelijke organisatie zijn, zoals een gemeenschappelijke regeling.

Bij een bestuurlijk belang heeft de gemeente zeggenschap. De gemeente bestuurt mee of heeft stemrecht. Er is een financieel belang als de gemeente risico loopt met de middelen die we aan een partij ter beschikking stellen. Of als een verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. De gemeente kan dan hierop worden aangesproken

Overzicht Verbonden Partijen

De gemeente Lochem heeft de volgende verbonden partijen:

De gemeente Lochem heeft de volgende verbonden partijen:						
Naam	Vestigings- plaats	Begrote bijdrage van de gemeente Lochem voor 2027	Risico: financieel, maatschappelijk, bestuurlijk. -- vrijwel geen risico - gering risico + matig risico ++ veel risico			
			Financieel	Maatsch.	Bestuurlijk	
Gemeenschappelijke regelingen						
Veiligheidsregio NOG	Apeldoorn	€ 2.876.000	+	+	-	
GGD – Noord- en Oost-Gelderland	Apeldoorn	€ 861.000	-	+	-	
Regio Stedendriehoek	Twello	€ 282.000	-	+	+	
Stadsbank Oost Nederland	Enschede	€ 327.000	-	-	-	
Omgevingsdienst Achterhoek	Doetinchem	€ 1.658.000	-	-	+	
Tribuut	Apeldoorn	€ 868.000	-	-	-	
Vervoerscentrale Stedendriehoek “PlusOV”	Lochem	€ 1.911.000	+	+	+	
Samenwerkingsverbanden						
Gemeenschappelijk Havenbeheer Twentekanal	Bornerbroek	€ 77.000	-	--	-	
Stichtingen						
Stichting Achterhoek Toerisme	Borculo	€ 87.000	-	-	-	
Stichting bevordering Techniek Onderwijs Berkelstreek	Borculo	€ 7.500	--	--	--	
Stichting Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland	Apeldoorn	€ 290.000	-	+	-	
Deelnemingen						
NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	Den Haag		--	--	--	
NV Vitens	Velp		--	--	--	
B.V. Alliander	Amsterdam		--	--	--	
Circulus-Berkel B.V.:	Apeldoorn		+	-	-	
- Dienstverleningsovereenkomst Afval		€ 3.981.000				
- Dienstverleningsovereenkomst Buitenruimte		€ 6.575.000				

Gemeenschappelijke regelingen

Veiligheidsregio Noordoost Gelderland (VNOG)

Naam	1. GR Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland
Vestigingsplaats	Apeldoorn
Openbaar belang	De veiligheidsregio behartigt de belangen van gemeenten op het terrein van: • Brandweezorg. • Rampenbestrijding. • Crisisbeheersing. • Geneeskundige hulpverlening.
Overige 21 deelnemers	Gemeenten Aalten, Apeldoorn, Berkelland, Bronckhorst, Brummen, Doetinchem, Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hatter, Heerde, Montferland, Nunspeet, Oldebroek, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Putten, Voorst, Winterswijk en Zutphen.
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 2.876.000
Ontwikkelingen	De VNOG heeft vijf opgaven geformuleerd die in haar beleidsdocumenten en begroting de leidraad vormen: 1. Het voorkomen, beperken en bestrijden van incidenten, rampen en (langdurige) crises 2. Zelfredzaam & risicobewust 3. Vakbekwaam & deskundig 4. Sterke informatiepositie 5. Een gezonde financiële basis en betrokken medewerkers (gezonde bedrijfsvoering) Het Rijk heeft met de BDuR-middelen voor weerbaarheid de veiligheidsregio's opdracht gegeven om met het thema weerbaarheid aan de slag te gaan en de middelen daar specifiek voor aan te wenden. Binnen de opgaven komt het thema weerbaarheid terug en moet bijdragen aan een weerbare organisatie VNOG maar ook aan een weerbare samenleving.

Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027
	Eigen vermogen	€ 22.365.000	€ 18.442.000
	Vreemd vermogen	€ 92.008.000	€ 87.733.000
Verwacht resultaat 2027	€ -		

Gemeenschappelijke gezondheidsdienst Noordoost Gelderland (GGD)

Naam	2. GR Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Noord- en Oost Gelderland		
Vestigingsplaats	Apeldoorn/ Warnsveld		
Openbaar belang	De GGD behartigt belangen van de deelnemende gemeenten in de publieke gezondheidszorg. De GGD bevordert en beschermt de gezondheid van de inwoners van de gemeenten in de regio. Met speciale aandacht voor jeugd en risicogroepen.		
Overige deelnemers	Gemeenten Aalten, Apeldoorn (behalve voor jeugdgezondheidszorg), Berkelland, Bronckhorst, Brummen, Doetinchem, Elburg, Epe, Ermelo, Hattem, Harderwijk, Heerde, Montferland, Nunspeet, Oldebroek, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Putten, Voorst, Winterswijk en Zutphen.		
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 861.000		
Ontwikkelingen	De ontwikkelingen vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) en Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) lopen door in 2027, maar dan onder de naam Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA). In 2026 loopt een onderzoek naar de toekomstbestendige jeugdgezondheidszorg. Besluitvorming hierover vindt eind 2026-begin 2027 plaats. De gemeente Lochem is onderdeel van dit onderzoek. De GGD NOG voert een deel van de JGZ-taken uit. De eventuele (financiële) gevolgen van dit onderzoek en besluitvorming hierover, voor 2027 en verder, zijn nog niet bekend.		
Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027

	Eigen vermogen	€ 2.700.000	€ 2.500.000
	Vreemd vermogen	€ 6.734.000	€ 6.634.000
Verwacht resultaat 2027	€ 28.000		

Regio Stedendriehoek

Naam	3. GR Regio Stedendriehoek
Vestigingsplaats	Twello (gemeente Voorst)
Openbaar belang	De gemeenten in de Regio Stedendriehoek werken samen om een brede welvaart voor al onze inwoners te behouden en te versterken. Doelen zijn: • versterken van het vestigingsklimaat; • versterken van de vitaliteit van steden, dorpen en buitengebied; • verbeteren van de externe en interne bereikbaarheid; • versterken van de kwaliteit van de leefomgeving; • een vitale en toekomstbestendige arbeidsmarkt en een circulaire en energie-neutrale economie; • als Regio aanspreekpunt zijn voor Rijk en Provincies.
Overige deelnemers	Gemeenten Apeldoorn, Brummen, Deventer, Epe, Voorst, Zutphen en Heerde
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	Bijdrage gebaseerd op inwonerbijdrage: € 8,23 per inwoner totaal: € 282.000

Ontwikkelingen	De Regio Stedendriehoek is in de Nota Ruimte genoemd als zoekgebied voor grootschalige woningbouw. De regiogemeenten werken samen met het Rijk en de betrokken provincies en waterschappen aan het Ontwikkelperspectief (de verstedelijkingsstrategie). Uitgangspunt is verstedelijking in balans met de andere ruimtelijke opgaven. Naar verwachting besluiten de gemeenteraden in 2027 over dit perspectief, waarna de regio aan de slag gaat met de uitvoeringsagenda en regionale investeringsagenda. Daarnaast wordt gewerkt aan de uitvoering van afspraken uit de Uitvoeringsagenda 2023-2030 (inclusief het opleveren van de herijkte uitvoeringsagenda) en het uitvoeren van de Regio Deal Sterker in 3D waarbij de toegekende projecten 'versnellers' voor de opgaven in de uitvoeringsagenda zijn.
Vermogen 2027	De Regio Stedendriehoek maakt in haar begroting geen aparte voorspelling van haar bezittingen en schulden. Dat komt omdat de regio geen gebouwen, voertuigen of andere grote bezittingen heeft, en ook geen leningen of andere schulden. Wat er wél op de balans staat, zijn bedragen die tijdelijk in beheer zijn, bijvoorbeeld subsidies die nog moeten worden uitgegeven of ontvangen. Deze bedragen kunnen van jaar tot jaar verschillen, afhankelijk van welke projecten er lopen en hoe de geldstromen precies verlopen. Kort gezegd: de regio werkt vooral met tijdelijke geldstromen en heeft geen grote financiële verplichtingen of bezittingen. Daarom is het lastig en niet zinvol om een vaste balans voor de toekomst op te stellen.
Verwacht resultaat 2027	€ -

Stadsbank Oost Nederland

Naam	4. Gemeenschappelijke Regeling Stadsbank Oost Nederland
Vestigingsplaats	Enschede
Openbaar belang	GR Stadsbank Oost Nederland (SON) is een samenwerkingsverband van gemeenten voor de uitvoering van de schuldhelpverlening.

Overige deelnemers	Gemeenten Almelo, Berkelland, Borne, Bronckhorst, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hellendoorn, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Montferland, Oldenzaal, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Rijssen-Holten, Tubbergen, Twenterand, Wierden en Winterswijk.		
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 327.000		
Ontwikkelingen	In 2027 ontwikkelt Stadsbank Oost Nederland de schuldhelpverlening verder naar een meer klantgerichte aanpak. De focus ligt op financiële begeleiding die inwoners helpt om duurzaam redzaam te worden. Deze begeleiding vraagt om een intensievere inzet van inkomensbeheer en onderzoek naar het werken met één vaste klantverantwoordelijke. Dit sluit aan bij de landelijke Basisdienstverlening Schuldhelpverlening en de doelen van de gemeente op het gebied van bestaanszekerheid.		
Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027
	Eigen vermogen	€ 2.347.000	€ 1.787.000
	Vreemd vermogen	€ 9.406.000	€ 8.297.000
Verwacht resultaat 2027	€ -		

Omgevingsdienst Achterhoek

Naam	5. GR Omgevingsdienst Achterhoek
Vestigingsplaats	Doetinchem
Openbaar belang	De Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) behartigt de belangen van deelnemers op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving op basis van het omgevingsrecht (milieu). De ODA zet zich ook in voor goede samenwerking met de provincie Gelderland.

Overige deelnemers	Gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Montferland, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk, Zutphen en de provincie Gelderland		
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 1.659.000		
Ontwikkelingen	Sinds de oprichting van de ODA is het takenpakket stap voor stap verder uitgebreid. Doordat de begroting vooral is geïndexeerd zijn deze taken nooit volledig financieel ondergebracht in de begroting. Voorbeelden van extra taken zijn: 1. Overgang provinciale bedrijven naar gemeentelijk bevoegd gezag 2. Strafrechtelijke milieuhandhaving 3. Taken rond gevaarlijke stoffen en Zeer Zorgwekkende stoffen (ZZS) 4. Energietaken 5. Ondernijningsaanpak 6. RO-advisering en toetsen van plannen op milieugebied 7. Uitbreiden van asbesttaken 8. Overname van provinciale bodemtaken 9. Watertaken uit Kaderrichtlijn Water (KRW) 10. Overname van gemeentelijke milieuadviestaken (o.a. bodem en geluid) 11. Toegenomen complexiteit door innovatie in bedrijven Deze opgaven vragen in de komende jaren extra inzet, geld en tijd. Verder moet de ODA voldoen aan de robuustheidscriteria die voortkomen uit het Interbestuurlijk Programma (IBP). Deze criteria waarborgen dat de ODA zijn taken duurzaam, kwalitatief en betrouwbaar kan uitvoeren. Het voldoen aan de robuustheidscriteria brengt financiële gevolgen met zich mee en vraagt de komende jaren een extra investering. Dit hangt samen met de beoogde fusie met Omgevingsdienst Veluwe.		
Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027
	Eigen vermogen	€ 118.000	€ 118.000

	Vreemd vermogen	€ 1.508.000	€ 2.069.000
Verwacht resultaat 2027	€ -		

Tribuut

Naam	6. GR Tribuut belastingsamenwerking		
Vestigingsplaats	Apeldoorn		
Openbaar belang	Tribuut belastingsamenwerking voert de belastingtaken WOZ, heffing en invordering uit voor haar deelnemers. Zij adviseert over het zo goed mogelijk gebruiken van de belastinginstrumenten.		
Overige deelnemers	Gemeenten Aalten, Apeldoorn, Brummen, Epe, Oude IJsselstreek, Voorst en Zutphen		
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 868.000		
Ontwikkelingen	In de begroting 2027 heeft Tribuut besparingen van circa € 300.000 opgenomen. Deze besparingen komen vooral doordat Tribuut minder bezwaren en beroepen verwacht. Daarnaast verwacht Tribuut lagere proceskosten per bezwaar of beroep. Ook de toetreding van twee nieuwe gemeenten tot de gemeenschappelijke regeling (GR) levert een financieel voordeel op. Door deze uitbreiding kan Tribuut de vaste kosten over meer gemeenten verdelen. Daardoor dalen de kosten voor de huidige deelnemers. Tribuut heeft dit voordeel verwerkt in de begroting 2027. Het blijft echter een uitdaging om deze voordelen al in het eerste jaar volledig te realiseren. Tribuut moet de samenwerking met de nieuwe gemeenten eerst goed inrichten voordat de organisatie de verwachte besparingen volledig kan realiseren.		
Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027
	Eigen vermogen	€ 372.000	€ 372.000
	Vreemd vermogen	€ 352.00	€ 311.00

Verwacht resultaat 2027	€ -
--------------------------------	-----

Basismobiliteit Stedendriehoek (Vervoerscentrale PlusOV)

Naam	7. Vervoerscentrale Stedendriehoek / PlusOV		
Vestigingsplaats	Lochem		
Openbaar belang	Samenwerking op het gebied van doelgroepenvervoer. Mensen prettig, betaalbaar en efficiënt vervoeren wanneer er geen vervoersalternatief is.		
Overige 5 deelnemers route gebonden vervoer	Gemeenten Brummen, Epe, Hattem, Heerde, Voorst en Zutphen (per 1 augustus 2027)		
Overige 8 deelnemers voor het onderdeel vraagafhankelijk vervoer	Gemeenten Brummen, Epe, Hattem, Heerde, Voorst, Apeldoorn, Deventer en Zutphen.		
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	De gemeentelijke bijdrage is € 1.911.000		
Ontwikkelingen	In 2027 werkt PlusOV aan een betrouwbare en betaalbare uitvoering van het doelgroepenvervoer. Daarbij ligt de nadruk op het verbeteren van de kwaliteit en betrouwbaarheid van de dienstverlening, het voorbereiden van de Europese aanbesteding voor het routegebonden vervoer en het beheersbaar houden van de vervoerskosten in samenwerking met de aangesloten gemeenten. Daarnaast sluit Zutphen als nieuwe deelnemer aan bij het routegebonden vervoer van PlusOV.		
Vermogen 2027		1 januari 2027	31 december 2027
	Eigen vermogen	€ 90.000	€ 90.000
	Vreemd vermogen	€ 1.982.000	€ 1.973.000
Verwacht resultaat 2027	€ -		

Samenwerkingsverbanden

Gemeenschappelijk Havenbeheer Twentekanalen

Naam	8. Gemeenschappelijk Havenbeheer Twentekanalen
Vestigingsplaats	Bornerbroek (XL Businesspark Twente)
Openbaar belang	Het Gemeenschappelijk Havenbeheer Twentekanalen (GHT), kortweg Havenbedrijf Twente, is een samenwerkingsverband. Het belangrijkste doel van deze samenwerking is alle haventaken over beheer en goederenvervoer samen te voegen en professioneler te maken. Er is sprake van één havenverordening, één havengeldverordening en een geautomatiseerde inning van havengelden. Daarmee is Havenbedrijf Twente een duidelijk aanspreekpunt voor de scheepvaart en het bedrijfsleven. Het bedrijfsplan 2026–2029 rust op vier samenhangende pijlers: 1. <i>Corridorontwikkeling</i>; Twente en het Twentekanaal positioneren zich expliciet als schakel binnen de North Sea–Baltic en Rhine–Alpine corridors. Betere benutting en waar nodig uitbreiding van kades, zichtbare internationale profilering en aansluiting op defensieve en geopolitieke logistiek maken hiervan een economische kerntaak. 2. <i>Digitalisering</i>; Met PortlinQ en de Digital Twin Twentekanaal wordt ingezet op datagedreven beheer, ketenbetrouwbaarheid en voorspelbaarheid. Digitalisering ondersteunt waterbeheer, assetmanagement en dienstverlening aan ondernemers. 3. <i>Groen denken en doen</i>; Modal shift, waterzekerheid en circulariteit worden benaderd vanuit economische haalbaarheid. Duurzaamheid is daarmee geen los beleidsdoel, maar een randvoorwaarde voor toekomstbestendige bedrijvigheid. 4. <i>Governance en samenwerking</i>; Heldere rolverdeling, regionaal accountmanagement en stabiele werkstructuren zorgen voor bestuurlijke duidelijkheid en uitvoerbaarheid. Vanaf 2026 is Havenbedrijf Twente het primaire aanspreekpunt voor binnenvaart- en havengebonden activiteiten.
Overige deelnemers	Gemeenten Almelo, Enschede, Hengelo en Hof van Twente.
Gemeentelijke financiële	€ 77.000

bijdrage in 2027	
------------------	--

Stichtingen

Stichting Achterhoek Toerisme

Naam	9. Stichting Achterhoek Toerisme (en de Stichting Beheer Gelden Routebureau Achterhoek)
Vestigingsplaats	Doetinchem (gemeente Doetinchem)
Openbaar belang	Regiomarketingorganisatie Achterhoek Toerisme is verantwoordelijk voor de toeristische marketing van de Achterhoek. De toerist moet onze regio weten te vinden. Maar regiomarketing kan niet succesvol zijn, zonder een goed product. Daarom kijkt Achterhoek Toerisme integraal naar het toerisme en pakt daarin de volgende rollen op: 1. Regiomarketing vrijetijdseconomie 2. Recreatieve infrastructuur: het routebureau 3. Verbinder in de regio 4. Informatievoorziening en gastheerschap 5. Kennis- en productontwikkeling
Overige deelnemers	Gemeenten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Doesburg, Montferland, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk en Zutphen.
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	1. Een bijdrage van € 2,006 per inwoner voor destiniatiemarketing, management & ontwikkeling en voor ontwikkeling en beheer van routestructuren; 2. Een bijdrage van € 0,01 per toeristische overnachting in de gemeente Lochem om projectmatig te kunnen investeren in toeristische innovatie en digitale ontwikkelingen in de Achterhoek. 3. Een jaarlijkse inkoopbijdrage van € 12.500 voor beheer en onderhoud van routestructuren voor fietsen, MTB en wandelen. In totaal een bedrag van € 87.000 in 2027.

Ontwikkelingen	De Visie & Strategie Achterhoek Toerisme 2026-2029 is vastgesteld. Een van de drie pijlers die centraal staat in deze visie is de inzet om ons te profileren als Buitengewone Regio. Een regio waar buitenrecreatie centraal staat.
-----------------------	---

Stichting Bevordering Techniek Onderwijs Berkelstreek

Naam	10. Stichting bevordering Techniek Onderwijs Berkelstreek
Vestigingsplaats	Borculo gemeente Berkelland
Openbaar belang	Basisschoolleerlingen (groep 7 en 8) kennis laten maken met de verschillende mogelijkheden van techniek. Om meer leerlingen te laten doorstromen naar het techniekonderwijs en naar het bedrijfsleven.
Overige deelnemers	Gemeente Berkelland en bedrijfsleven.
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 7.500
Ontwikkelingen	-

Stichting Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland

Naam	11. Stichting Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland
Vestigingsplaats	Apeldoorn

Openbaar belang	Stichting Veilig Thuis Noord en Oost Gelderland (VTNOG) is een advies- en meldpunt voor iedereen die met (vermoedens van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling te maken heeft of krijgt. Niet alleen voor slachtoffers en plegers maar ook voor bezorgde omstanders en professionals. Veilig Thuis is een team van deskundige maatschappelijke werkers, gedragswetenschappers en vertrouwensartsen. Veilig Thuis is er voor alle inwoners van Noord- en Oost-Gelderland.
Overige deelnemers	Gemeenten Aalten, Apeldoorn, Berkelland, Bronckhorst, Brummen, Doetinchem, Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hatten, Heerde, Montferland, Nunspeet, Oldebroek, Oost-Gelre, Oude IJsselstreek, Putten, Voorst, Winterswijk en Zutphen.
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	€ 290.000
Ontwikkelingen	-

Deelnemingen

Circulus

Naam	12. Circulus
Vestigingsplaats	Apeldoorn
Openbaar belang	De activiteiten van Circulus bestaan vooral uit dienstverlening en advies over het verwijderen, het inzamelen en het verwerken van afvalstoffen. Maar ook reiniging, gladheidsbestrijding en andere werkzaamheden op het gebied van milieu. Daarnaast beheert Circulus de openbare ruimte, burgerparticipatie in de openbare ruimte en sociale arbeidsactivering.

Overige deelnemers	Gemeenten Apeldoorn, Epe, Deventer, Zutphen, Brummen, Bronckhorst, Voorst, Doesburg, Westervoort, Duiven en Rheden en Rozendaal.
Gemeentelijke financiële bijdrage in 2027	Afval: € 3.981.000 Buitenruimte: € 6.575.000
Ontwikkelingen	<u>Afval:</u> Stijging van de kosten van dienstverlening is 6,5 % t.o.v. 2026. <u>Buitenruimte:</u> Stijging van de kosten van dienstverlening is 3,5 % t.o.v. 2026.

Grondbeleid

Inleiding

Het grondbeleid legden we vast in de Nota Grondbeleid 2022 en de Uitvoeringsnota Grondbeleid 2022. We kennen een situationeel grondbeleid. Dat betekent dat we per project de meest passende vorm van grondbeleid toepassen.

Grondbeleid is een middel om gemeentelijke ambities van andere beleidsterreinen te realiseren. Bijvoorbeeld woningbouw, economie, natuur en recreatie. Het grondbeleid geeft richting aan het handelen van de gemeente bij ruimtelijke ontwikkelingen. Als de gemeente eigenaar van de grond is of wordt, is de invloed van de gemeente groter.

Grondbeleid voor wonen

De Omgevingsvisie Lochem 2040: "Krachtig en in balans" geeft aan dat de gemeente Lochem de ambitie heeft te willen groeien naar 40.000 inwoners.

Lochem is dan in 2040 nog steeds een aantrekkelijke, landelijke en groene gemeente. Het is hier goed wonen, werken en recreëren. De verschillende dorpen, buurtschappen en stad Lochem zijn gegroeid maar hebben ieder hun eigen identiteit behouden. In 2040 is Lochem een veelzijdige gemeente, waar iedereen ertoe doet en mee kan doen. Met elkaar en voor elkaar. Een inclusieve, autonome gemeente, krachtig en in balans.

Vanuit het Rijk wordt onder meer gekeken naar de regio Stedendriehoek voor wat betreft het faciliteren van de realisatie van extra (drooggelegen) woningen. Lochem werkt hieraan mee. Mede omdat het ook helpt de voorzieningen van de stad en in de dorpen in stand te houden of te versterken. De bijzondere demografische samenstelling maakt het noodzakelijk dat we niet alleen bouwen voor onze eigen inwoners, maar ook plaats bieden aan jonge mensen/werknemers van elders. We zetten in op een groei naar 40.000 inwoners in 2040. Daarbij kijken we steeds naar de specifieke behoefte en spelen we in op de ontwikkelingen. De komst van extra inwoners in de stad Lochem draagt ook bij aan het in stand houden van de regiofunctie en de voorzieningen van deze stad. Qua extra ruimtebeslag voor de ca. 2.500 extra woningen gaan we voorlopig uit van maximaal eenzelfde oppervlak als nodig voor de extra 1300 woningen die in de periode 2021-2030 worden gebouwd. Dit kan omdat we ook extra inzetten op het beter benutten van bestaande bebouwing/woningen of huidige bouwvlakken. Dit kan bijvoorbeeld door het mogelijk maken van het delen van woningen, het splitsen van woningen of door transformatie van bestaande bebouwing. Op de visiekaart in de Omgevingsvisie zijn al een paar zoekrichtingen voor nieuwe woningen opgenomen voor de periode na 2030.

Ontwikkelingen beïnvloeden de grondexploitaties

Een grondexploitatie is een begroting die de grondkosten en grondopbrengsten van een ruimtelijk ontwikkelingsplan in beeld brengt. Naast het programma (zoals woningbouw, bedrijventerreinen of maatschappelijk voorzieningen) beïnvloeden ook andere ontwikkelingen onze grondexploitaties. Voorbeelden hiervan zijn:

- de opvang van asielzoekers
- huisvesting van statushouders en ontheemden
- duurzaamheid ambities
- stijgende kosten (bouwkosten, arbeid)
- stikstofproblematiek
- overbelasting van het net (netcongestie)

Netcongestie

Er is een tekort aan transportcapaciteit op het elektriciteitsnet. Dit betekent dat vanaf 1 juli 2026 ook de aanvragen voor kleinverbruikaansluitingen (KVA) op een wachtlijst komen. Op 1 oktober 2026 startte een aanvraagprocedure waarbij de gemeente eerder transportcapaciteit kan aanvragen voor woningbouwprojecten en scholen met een startbouw datum van 2028 tot 2036. De gemeente prioriteerde welke onderwijs- en woningbouwprojecten voorrang krijgen voor een stroomaansluiting en transportcapaciteit.

Actualisatie lopende actieve grondexploitaties

Een deel van de gronden die in eigendom zijn van de gemeente, hebben we opgenomen in grondexploitaties. Dit zijn lopende plannen waarvoor een ruimtelijke procedure is gestart of binnenkort start. Nadat we deze gronden bouwrijp maken, verkopen we die als bouwterreinen of kavels. Met de grondexploitaties brengen wij de opbrengsten en kosten van deze plannen tijdens de hele looptijd in beeld.

Hoe staan we er financieel voor?

In deze paragraaf leest u hoe de grondexploitaties van de gemeente Lochem er financieel voor staan.

Parameters en uitgangspunten grondexploitatiebegrotingen

Tabel 1. Overzicht gehanteerde parameters

Parameters	2027	2028	2029	2030 e.v.
Kostenstijging	3,50%	2,50%	2,00%	2,00%
Opbrengstenstijging	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente	1,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Discontovoet	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

De gebruikte parameters voor kosten- en opbrengstenstijging baseren we op de inputprijsindex van Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW-index) van het CBS en de Outlook Grondexploitaties van Metafoor. De rente berekenen we volgens de regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Dat is het gewogen gemiddelde rentepercentage op vreemd vermogen vergeleken met het totaal vermogen. Dit schatten we voor 2027 in op 0,0%. Het BBV schrijft ook de disconteringsvoet voor: het percentage dat wordt gebruikt om toekomstige kasstromen terug te rekenen naar de huidige waarde (netto contante waarde).

Voor de begroting 2027 gebruiken we een percentage van 3,5% kostenstijging. Ook voor de jaren erna houden we rekening met een meerjarige kostenstijging aflopend naar 2%. Voor de opbrengsten gebruiken wij 1% meerjarige stijging.

Voorlopige boekwaarde en werkelijke boekwaarde

Bij de jaarrekening 2025 actualiseerden we de grondexploitatieberekeningen per 1 januari 2026. We gebruikten de werkelijke boekwaarden over het jaar 2025. Voor de begroting 2027 actualiseren wij de grondexploitatieberekeningen met de werkelijke cijfers tot 1 juni 2026 en een prognose van de uitgaven en inkomsten tot en met 31-12-2026. De peildatum van de actualisatie voor de begroting is 1 januari 2027. In deze paragraaf lichten we de grondexploitatieprojecten op hoofdlijnen toe. Hierbij vergelijken we de grondexploitatie bij de jaarrekening 2025 met die van de begroting 2027.

Tussentijdse winst- en verliesnemingen

Het BBV schrijft voor dat we bij tussentijdse winstnemingen de Percentage of Completion (PoC) methode moeten toepassen. Dit betekent dat als we grond

verkopen, we tussentijds winst moeten weergeven. Naar rato van de voortgang van de grondexploitatie. Daarom brengen we de geraamde, toekomstige, winsten per jaar in beeld. De wijzigingen voegen we toe aan de aan te houden reserve bouwgrondexploitatie.

Tabel 2. Overzicht tussentijdse winstnemingen en mutaties verliesvoorzieningen

- = nadeel, bedragen in €

Complex	Tussentijdse winstneming (POC)			Verliesvoorziening EW		
	01/01/2026	verwachte realisatie 2026	31/12/2026	01/01/2026	verwachte mutatie 2026	31/12/2026
Scheggertdijk				-289.000	-8.000	-297.000
Diekink				-25.000	25.000	-
Stijgoord				-537.000	-9.000	-546.000
Kop van Oost				-2.283.000	-23.000	-2.306.000
Endt dlpl 5 Holmerskamp				-1.843.000	33.000	-1.810.000
Almen Zuid 2A/2B	31.000	-22.000	9.000			-
Harfsen Zuid-west	-	-	-			
Aalsvoort West	3.143.000	113.000	3.256.000			
Totaal	3.174.000	91.000	3.265.000	-4.977.000	18.000	-4.959.000

Tussentijdse winstneming

In 2026 nemen we € 91.000 aan tussentijdse winst (voordeel). In totaal is er vanaf de start van de grondexploitaties tot en met ultimo 2026 voor € 3.265.000 aan tussentijdse winst genomen over de nog lopende grondexploitaties. De tussentijdse winst uit 2026 wordt toegevoegd aan de reserve grondexploitaties.

Verliesvoorziening

Als uit een grondexploitatie blijkt dat er een verlies op een plan ontstaat, treffen we direct een verliesvoorziening (conform BBV). Vaak zijn dit grondexploitaties waarbij er sprake is van herstructurering.

In de begroting 2027 verlagen we de totale getroffen verliesvoorziening met € 18.000 (voordeel) ten opzichte van de jaarrekening 2025. Er is een verbetering van het resultaat van de projecten Diekink, en Etalage naar de Toekomst deelplan 5, waardoor er geld uit de verliesvoorziening vrij komt te vallen. De grondexploitaties Stijgoord, Kop van Oost en Scheggertdijk verslechterden iets. Per saldo verlagen we de verliesvoorziening. De verlaging van de verliesvoorziening storten we in de reserve grondexploitaties.

Afsluiten grondexploitaties

We verwachten de grondexploitatie Aalsvoort West per 31-12-2026 af te sluiten.

Totaaloverzicht resultaten complexen

In tabel 3 staat een overzicht van de eindwaarde en contante waarde per complex.

De verwachte resultaten van de grondexploitaties vergelijken we op eindwaarde en contante waarde. Bij de contante waarde vertalen we de resultaten naar 1 januari 2026. Dit is de waarde van het eindresultaat van de grondexploitaties teruggerekend naar 1 januari 2026. Ook brengen we de eindresultaten van de grondexploitaties in beeld op eindwaarde. We tonen de resultaten aan het einde van de looptijd van het plan.

Tabel 3. Overzicht contante waarde - eindwaarde actieve bouwgrondexploitaties

- = nadeel, bedragen in €

Complex	Contante Waarde (CW)			Eindwaarde (EW)		
	1 januari 2026 (jaarrekening 2025)	1 januari 2027 (begroting 2027)	Vershil	1 januari 2026 (Jaarrekening 2025)	1 januari 2027 (begroting 2027)	Vershil
Woningbouw:						
Kop van Oost	-2.068.000	-2.130.000	-62.000	-2.283.000	-2.306.000	-23.000
Etalage naar de Toekomst 5	-1.807.000	-1.774.000	33.000	-1.843.000	-1.809.000	34.000
Scheggerdijk	-278.000	-285.000	-7.000	-289.000	-297.000	-8.000
Almen Zuid 2A/2B	61.000	25.000	-36.000	66.000	28.000	-38.000
Harfsen Zuid-west	-	245.000		-	265.000	265.000
			245.000			
Industrieterreinen:						
Stijgoord	-486.000	-514.000	-28.000	-526.000	-546.000	-20.000
Diekink	-26.000	20.000	46.000	-29.000	22.000	51.000
	-4.604.000	-4.413.000	191.000	-4.904.000	-4.643.000	261.000

Baten en lasten jaarschijf 2027 voor de grondexploitaties

In onderstaand overzicht staan de door de raad beschikbaar te stellen baten en lasten voor jaarschijf 2026 per grondexploitatie. Met het beschikbaar stellen van het budget voeren we de verwachte werkzaamheden uit.

Tabel 4. Overzicht beschikbaar te stellen baten en lasten 2027

Overzicht beschikbaar te stellen baten en lasten 2027

Gemeente Lochem	Baten	Lasten
Project	2027	2027
Woningbouw		
Kop van Oost	-120.000	-424.000
Almen-Zuid 2A/B	-	-688.000
Harfsen Zuid west	1.702.000	-1.448.000
Etalage naar de Toekomst Deelplan 5	-	-244.000
Scheggerdijk 7	44.000	-95.000
Industrieterreinen		
Stijgoord	590.000	-50.000
Diekink	-	-1.323.000
Totaal	2.216.000	-4.272.000

Meerjarige begrotingswijziging winst- en verliesneming grondexploitaties

Instemmen met meerjarige begrotingswijziging winst- en verliesneming grondexploitaties

Hieronder staan de begrotingswijzigingen die direct te herleiden zijn uit de uitkomsten van de actualisatie van de grondexploitaties bij de begroting 2027. Door in te stemmen met deze begrotingswijziging zorgen we voor een juiste begrotingsbasis voor het eerstvolgende moment van actualisatie grondexploitaties bij de jaarrekening 2026.

Tabel 5. Begrotingswijziging grondexploitaties actualisatie begroting 2027

Begrotingswijziging Grondexploitaties actualisatie Begroting 2027					
Complex	2026	2027	2028	2029	2030 e.v.
<i>Prognose winstnemingen grondexploitaties (POC-methode)</i>					
- Aalsvoort West	113.000	-	-	-	-
- Harfsen Zuid-west	-	81.000	34.000	100.000	50.000
- Almen 2a/2b	-22.000	3.000	12.000	2.000	2.000
- Diekink	-	-	10.000	10.000	2.000
<i>Prognose verliesnemingen grondexploitaties</i>					
- Diekink	25.000				
- Stijgoord	-9.000				
- Kop van Oost	-23.000				
- EndT deelplan 5 Holmerskamp	33.000				
- Scheggetdijk	-8.000				
<i>Mutatie reserve grondexploitaties</i>	-109.000	-84.000	-56.000	-112.000	-54.000
Totaal	-	-	-	-	-

Risicoanalyse

De risico's van de grondexploitaties brengen we regelmatig in kaart op basis van de huidige inzichten. Hoe verder een plan in ontwikkeling is, hoe minder risico's te verwachten zijn. Om risico's te bepalen, gebruiken we de Monte-Carlosimulatie. Deze simulatie rekent het financiële projectrisico door. Daardoor is met een betrouwbaarheid van 90% zeker dat het weergegeven financieel risico ook het maximale risico is. Voor alle grondexploitaties rekenen we de standaard ramingsonzekerheden en de project specifieke risico's in de risicoanalyse door.

Risico's

Het totaalbedrag aan risico's voor de grondexploitaties is geraamd op € 1.688.000.

De risico's bij de jaarrekening 2025 waren in totaal € 1.586.000. De risico's namen met € 102.000 toe. Hoe verder plannen in de realisatie zijn, hoe kleiner de kans op risico's. Ten opzichte van de jaarrekening 2025 is de in 2026 vastgestelde grondexploitatie Harfsen Zuidwest toegevoegd aan de risicoanalyse.

Tabel 6. Overzicht Monte Carlo Analyse grondexploitaties

- = nadeel, bedragen in €

Gemeente Lochem Grondexploitaties (BIE) Begroting 2027		Kop van Oost	Etalage naar de Toekomst (Hanzepoort)	Scheggedijk	Harfsen-West
Monte Carlo analyse					
Resultaat grondexploitatie	a	-1.908.000	-1.843.000	-297.000	265.000
Resultaat plus verliesvoorziening		-	-	-	265.000
Minimumresultaat risicoanalyse		-2.747.000	-1.941.000	-306.000	-190.000
Maximumresultaat risicoanalyse		-1.881.000	-1.842.000	-297.000	300.000
Gemiddelde waarde risicoanalyse		-2.246.000	-1.881.000	-302.000	63.000
Minimumresultaat (90% zekerheid)	b	-2.445.000	-1.917.000	-304.000	-32.000
Risico t.o.v. resultaat c=a-b		537.000	74.000	7.000	297.000

Gemeente Lochem Grondexploitaties (BIE) Begroting 2027		Stijgoord	Diekink	Almen 2A/2B	Totaal
Monte Carlo analyse					
Resultaat grondexploitatie	a	-546.000	23.000	28.000	-4.278.000
Resultaat plus verliesvoorziening		-	-	28.000	293.000
Minimumresultaat risicoanalyse		-730.000	-683.000	-220.000	-6.817.000
Maximumresultaat risicoanalyse		-552.000	29.000	47.000	-4.196.000
Gemiddelde waarde risicoanalyse		-636.000	-322.000	-70.000	-5.394.000
Minimumresultaat (90% zekerheid)	b	-670.000	-468.000	-130.000	-5.966.000
Risico t.o.v. resultaat c=a-b		124.000	491.000	158.000	1.688.000

Reserve grondexploitaties

Met het vaststellen van de nota Grondbeleid 2022 stelde de raad een reserve grondexploitatie in. Daarmee komen de mutaties van de winsten en verliezen niet meer ten laste of ten bate van de algemene reserve. Dit is de stand van de reserve.

- = nadeel, bedragen in €

Verliesvoorziening	
Stand Verliesvoorziening 1-1-2026	4.976.000
Benodigde Verliesvoorziening 31-12-2026	4.958.000
Mutatie per 31-12-2026	18.000

Reserve grondexploitatie	
Stand reserve 1-1-2026	2.723.000
Eerder geraamde bedragen	26.000
Mutatie winstneming 2026	91.000
Mutatie verliesvoorziening 2026	18.000
Stand reserve Grondexploitatie	2.858.000

Overzicht per grondcomplex

In de overzichten per complex lichten we de verschillen toe ten opzichte van de stand bij de Jaarrekening 2025.

Grondexploitaties Woningbouw

1. Kop van Oost

Tabel 8. Grondexploitatie Kop van Oost

Kop van Oost; geplande einddatum 31-12-2030

- = nadeel, bedragen in €

Totaal resultaat grex (EW)					Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting					
Oorspronkelijk verwacht resultaat (NCW 2020)	Verliesvoorziening per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Mutatie verliesvoorziening 2026 (realisatie)	Verliesvoorziening per 31-12-2026 (Begroting 2027)		2026			2027	2028	2029	2030	2031 e.v.	
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	
				Baten		269.000						-	-
				Lasten	131.000		138.000	-120.000	2.269.000	1.132.000			-
					-98.000	-96.000	2.000		-975.000	-530.000			-
								-424.000				-599.000	
-2.561.000	-2.283.000	-23.000	-2.306.000	Saldo	33.000	173.000				602.000			-
						140.000		-544.000	1.294.000			-599.000	
				Stuks	-	-	-		55	25	-		

Toelichting Kop van Oost

Voortgang inhoudelijk

Het bestemmingsplan Kop van Oost is onherroepelijk. Het plan bestaat uit 4 fases waarin projectontwikkelaar Nijhuis ongeveer 120 woningen en appartementen laat bouwen. Fase 1 en 2 zijn woonrijp. De woningen in fase 1 zijn begin 2024 opgeleverd aan de nieuwe bewoners. In 2025 bouwde ontwikkelaar Nijhuis 19 woningen in fase 3.1.

Financieel

De grondexploitatieberekening bij de jaarrekening 2025 raamde een tekort van € 2.283.000 op 1-1-2025. In de actuele grondexploitatieberekening bij de begroting 2027 ramen we nu een tekort van € 2.306.000 op 1-1-2027. Het resultaat valt daarmee € 23.000 negatiever uit. Het resultaat van Kop van Oost geeft mogelijk een tijdelijk te rooskleuring resultaat weer. Er is een risico dat onderdelen van het plan vertraging oplopen. Of anders worden ingevuld dan we nu denken te halen. Daarom kan straks bij de jaarrekening 2026 en/of begroting 2028 het resultaat weer terugvallen. Hier houden we rekening mee in de risicoanalyse.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Kop van Oost raamden we bij de jaarrekening 2025 voor de jaarschijf 2026 € 131.000 aan baten. In 2026 realiseren we naar verwachting voor € 269.000 aan negatieve baten. Een verschil van € 138.000 aan hogere baten. Bij de Jaarrekening 2025 ramen we voor de jaarschijf 2026 € 98.000 aan lasten. In 2026 bereiken we naar verwachting voor € 96.000 aan lasten. Een verschil van € 2.000 lagere lasten.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we risico's van bepaalde projecten mee in de risicoanalyse:

- Extra saneringskosten. We weten onvoldoende of er vervuilde grond zit onder de bedrijfspanden Hierdoor zijn er mogelijk hogere saneringskosten.
- Langere doorlooptijd van het project door verschil van inzicht over de planuitvoering, met mogelijk extra plankosten als gevolg.

We ramen de risico's voor dit project op € 537.000

2. Almen Zuid 2A/B

Tabel 9. Grondexploitatie Almen Zuid 2A/2B

Almen Zuid 2A/2B; geplande einddatum 31-12-2030

- = nadeel, bedragen
in €

Oorspronkelijk verwacht resultaat (2011 & 2025)	Totaal resultaat grex (EW)			Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting				
	Eindwinst per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Tussentijdse winst (realisatie)	Eindwinst per 31-12-2026 (begroting 2027)		2026		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
				Baten	10.000	-	-10.000	-	1.642.000	-	-
				Lasten	-688.000	-49.000	639.000	-688.000	-24.000	-232.000	-237.000
32.944	66.000	31.000	28.000	Saldo	-678.000	-49.000	629.000	-688.000	1.618.000	-232.000	-237.000
				POC winst	0	0	0	3000	12000	2000	2000
				stuks	0	0	0	0	15	0	0

Toelichting Almen Zuid 2A/2B

Voortgang inhoudelijk

In 2025 is het bestemmingsplan en grondexploitatie voor Almen Zuid 2B vastgesteld. Bezwaar loopt nog.

Financieel

De grondexploitatieberekening bij de jaarrekening 2025 raamde een positief resultaat van € 66.000 per 1-1-2026. Bij de begroting 2027 per 1-1-2027 ramen we het verwachte resultaat op een overschot van € 28.000 voor de samengevoegde grondexploitaties.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Almen 2A/2B raamden we bij de jaarrekening 2025 voor jaarschijf 2026 nauwelijks baten. Bij de begroting 2027 ramen we ook geen baten voor jaarschijf 2026. Bij het actualiseren van de grondexploitatieberekening bij de jaarrekening 2024 raamden we € 649.000 aan lasten. In 2025 bereiken we naar verwachting voor € 384.000 aan lasten. Een verschil van € 264.000 lagere lasten. Dit komt door uitstel van werkzaamheden voor het bouw en woonrijp maken als gevolg van de beroepsprocedure van het bestemmingsplan.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we risico's van bepaalde projecten mee in de risicoanalyse:

- Extra kosten voor bouw en woonrijp maken
- Langere doorlooptijd van het project.
- Grondprijzdalingen als gevolg van marktsituaties en stijgende bouwkosten.

We ramen de risico's voor dit project op € 158.000.

3. Etalage naar de Toekomst Deelplan 5 Holmerskamp

Tabel 10. Grondexploitatie Etalage naar de Toekomst 5 Holmerskamp

Etalage naar de Toekomst 5 Holmerskamp ; geplande einddatum 31-12-2027

- = nadeel, bedragen in €

Totaal resultaat grex (EW)					Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting					
Oorspronkelijk verwacht resultaat (NCW 2009)	Verliesvoorziening per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Mutatie verliesvoorziening 2026 (realisatie)	Verliesvoorziening per 31-12-2026 (Begroting 2027)		2026			2027	2028	2029	2030	2031 e.v.	
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	
				Baten	30.000	-	-30.000	-	-	-	-	-	-
				Lasten	-327.000	-20.000	307.000	-244.000	-	-	-	-	-
-4.300.000	-1.843.000	33.000	-1.810.000	Saldo	-297.000	-20.000	277.000	-244.000	-	-	-	-	-
				Stuks	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Toelichting Etalage naar de Toekomst (Holmerskamp)

Voortgang inhoudelijk

Voor het project Holmerskamp verkochten we alle kavels. Het woonrijp maken van de Holmersweg ronden we in 2027 af. De grondexploitatie sluiten we per 31-12-2027 af.

Financieel

De grondexploitatieberekening bij de jaarrekening 2025 raamde een tekort van € 1.843.000 per 1-1-2025. Bij de begroting 2027 ramen we het tekort nu op € 1.810.000. Het resultaat valt daarmee € 33.000 positiever uit. De verklaring bij de mutatie is dat de raming van het bouw- c.q. woonrijp maken per peildatum 1 januari 2027 is geactualiseerd naar de laatste inzichten en uitgangspunten. De raming van het bouw- c.q. woonrijp maken komt hierdoor lager uit.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Holmerskamp raamden we bij de jaarrekening 2025 voor jaarschijf 2026 € 30.000 aan baten. In 2026 zijn er volgens de begroting 2025 geen baten. Een verschil van € 30.000 lagere baten. Dit komt doordat het nog te ontvangen deel van exploitatiebijdrage naar verwachting niet in 2025 wordt ontvangen.

Bij de jaarrekening 2025 raamden we voor jaarschijf 2026 € 327.000 aan lasten. In jaarschijf 2026 realiseerden we voor € 20.000 aan lasten. Een verschil van € 307.000 aan lagere lasten. Dit is het gevolg van het uitstellen van de werkzaamheden voor het woonrijp maken.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we onderstaande project specifieke risico's in de risicoanalyse mee:

- Extra kosten woonrijp maken. Het woonrijp maken moet nog plaatsvinden. Het risico dat de kosten hoger uitvallen nemen we mee in de risicoanalyse.
- Mogelijk levert vertraging bij grondverwerving tot extra juridische kosten en verlenging van de looptijd.

We ramen de risico's voor dit project op € 30.000.

4. Scheggetdijk

Tabel 11. Grondexploitatie Scheggetdijk 7

Scheggetdijk 7; geplande einddatum 31-12-2028

- = nadeel, bedragen in €

Totaal resultaat grex (EW)					Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting				
Oorspronkelijk verwacht resultaat (2020)	Verliesvoorziening per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Mutatie verliesvoorziening 2026 (realisatie)	Verliesvoorziening per 31-12-2026 (Begroting 2027)		2026			2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
				Baten	2.639.000	2.548.000	-91.000	44.000	41.000	-	-	-
				Lasten	-76.000	-44.000	32.000	-95.000	-98.000	-	-	-
107.927	-289.000	-8.000	-297.000	Saldo	2.563.000	2.504.000	-59.000	-51.000	-57.000	-	-	-
				stuks	5	5	-	-	-	-	-	-

Toelichting Scheggertdijk 7

Voortgang inhoudelijk

De gronden zijn in 2025 na een omvangrijke sanering bouwrijp opgeleverd. Er is gestart met de verkoop van bouw kavels. In 2025 zijn al 2 bouw kavels verkocht. De verwachting is dat de verkoop en levering van de 5 overige bouw kavels plaats vindt in 2026.

Financieel

De grondexploitatieberekening in de Jaarrekening 2025 kende een verlies van € 289.000. Bij de Begroting 2027 is het geraamde verlies € 297.000 per 1-1-2027 De grondexploitatie verslechterde daarmee met € 8.000. Dit komt door extra uitgaven voor een bluswatervoorziening.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Scheggertdijk 7 raamden we bij de Jaarrekening 2025 voor de jaarschijf 2025 € 902.000 aan baten. In de jaarschijf 2026 realiseren we € 1.783.000 aan baten. Een verschil van € 881.000 aan hogere baten. Dit jaar verkochten we 2 bouw kavels meer dan gedacht. Bij de Jaarrekening 2024 raamden we voor jaarschijf 2025 de lasten op € 488.000. We realiseren naar verwachting in jaarschijf 2026 voor € 358.000 aan lasten. Een verschil van € 130.000 lagere lasten.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we onderstaande project specifieke risico's in de risicoanalyse mee:

- Hogere plankosten door intensieve begeleiding verkopen.

We ramen de risico's voor dit project op € 7.000.

5. Harfsen Zuid-west

Tabel 12. Grondexploitatie Harfsen Zuid-West

Harfsen Zuid-West; geplande einddatum 31-12-2030

- = nadeel, bedragen in €

Oorspronkelijk verwacht resultaat (raadsbesluit 3 maart 2026)	Totaal resultaat grex (EW)			Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting				
	Eindwinst per 31-12-2025 (Jaarrekening 2025)	Tussentijdse winst (realisatie)	Eindwinst per 31-12-2026 (begroting 2027)		2026		2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
					Begroot	Werkelijk Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
				Baten	-	-	1.702.000			-	-
				Lasten	- 108.898			1.719.000	1.492.000		-
						108.898	-1.447.596	-145.874	-858.964	-876.556	-
166.000	n.v.t.	n.v.t.	265.000	Saldo	- 108.898		254.404		633.036		-
						108.898		1.573.126		-876.556	-
				POC winst	-	-	81.000	34.000	100.000	50.000	-
				stuks	-	-	20	21	21	-	-

Toelichting Harfsen Zuid-West

Voortgang inhoudelijk

Er zijn drie dorpsbijeenkomsten geweest. Tijdens die avonden werden aandachtspunten en wensen opgehaald bij de aanwezige inwoners voor het opstellen van een stedenbouwkundig plan. Met deze reacties is het bureau Ruimtevolk aan de slag gegaan en is het stedenbouwkundig plan afgerond. De gemeenteraad heeft het stedenbouwkundig plan vastgesteld op 3 maart 2026. Er wordt nu een ruimtelijke procedure voorbereid.

Financieel

De grondexploitatieberekening is in maart vastgesteld. De jaarrekening 2025 kende een overschot van € 166.000. Bij de begroting 2027 is het geraamde overschot € 265.000 per 1-1-2027. De grondexploitatie verbeterde daarmee met € 99.000.

Verschil jaarschijf 2026

Dit is niet van toepassing op deze grondexploitatie die in maart 2026 is vastgesteld.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we onderstaande project specifieke risico's in de risicoanalyse mee:

- Langere looptijd van het plan
- Minder opbrengsten door grondprijzdaling
- Extra kosten bouw- en woonrijp maken

We ramen de risico's voor dit project op € 297.000.

6. Stijgoord

Tabel 13. Grondexploitatie Stijgoord

Stijgoord; geplande einddatum 31-12-2029

- = nadeel, bedragen in €

	Totaal resultaat grex (EW)				Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting				
Oorspronkelijk verwacht resultaat (NCW 2009)	Verliesvoorziening per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Mutatie verliesvoorziening 2026 (realisatie)	Verliesvoorziening per 31-12-2026 (Begroting 2027)		2026			2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
				Baten	879.000				432.000	-	-	-
					1.137.000		-258.000	590.000				
				Lasten	-73.000	-34.000	39.000	-50.000				
									-270.000	-278.000		
124.503	-537.000	-9.000	-546.000	Saldo	845.000				162.000		-	-
					1.064.000		-219.000	540.000	-278.000			
				m2	7.580	5.860	1.720	3.932	3.279			

Toelichting Stijgoord

Voortgang inhoudelijk

Er is belangstelling voor de bouw kavels op Stijgoord. Bedrijven nemen opties op kavels en er zijn opties omgezet naar verkopen. De bestrijding van de Japanse Duizendknoop op Stijgoord langs de Goorseweg wordt duurder. De aanwezigheid van Japanse Duizendknoop bleek bij de verkoop een belemmering te vormen. Door een ongewenste bodemberoering tijdens het verwijderingsproces van de Japanse Duizendknoop waren extra werkzaamheden nodig waardoor de kosten omhoog zijn gegaan.

Financieel

De grondexploitatieberekening in de jaarrekening 2025 raamde een tekort van € 537.000 per 1-1-2026. Bij de begroting 2027 ramen we het tekort op € 546.000 per 1-1-2027. Het resultaat valt daarmee € 9.000 negatiever uit.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Stijgoord raamden we bij de jaarrekening 2025 voor de jaarschijf 2026 € 1.137.000 aan baten. In jaarschijf 2026 realiseren we naar verwachting voor € 897.000 aan baten. Een verschil van € 258.000 baten. Bij de jaarrekening 2025 raamden we voor jaarschijf 2026 € 73.000 aan lasten. In jaarschijf 2026 wordt er naar verwachting voor € 34.000 aan lasten gerealiseerd. Dit is € 39.000 lager dan verwacht.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden nemen we onderstaande project specifieke risico's in de risicoanalyse mee:

- Extra kosten woonrijp maken. Tijdens de vorige actualisatie hebben we met een civiel adviseur gekeken naar de raming. De raming lijkt voldoende. Toch is er altijd een risico op overschrijding van de kosten.
- De uitgifte van de bouw kavels kan in de toekomst stagneren en daardoor de looptijd van het plan langer maken. De langere looptijd heeft risico's, zoals rente- en prijscorrecties.

We ramen de risico's voor dit project op € 124.000.

7. Diekink

Tabel 14. Grondexploitatie Diekink

Diekink; geplande einddatum 31-12-2030

- = nadeel, bedragen in €

Totaal resultaat grex (EW)				Realisatie			Geactualiseerde meerjarige begroting					
Oorspronkelijk verwacht resultaat (NCW 2020)	Eindwinst per 31-12-2025 (jaarrekening 2025)	Tussentijdse winst (realisatie)	Eindwinst per 31-12-2026 (begroting 2027)		2026			2027	2028	2029	2030	2031 e.v.
					Begroot	Werkelijk	Saldo	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
				Baten	-1.000	1.000	2.000	-	4.133.000	4.216.000	-	-
				Lasten	-498.000	-174.000	324.000	-1.323.000	-1.245.000	-58.000	-729.000	-
-277.366	-289.000	-	-546.000	Saldo	-499.000	-173.000	326.000	-1.323.000	2.888.000	4.158.000	-729.000	
				POC winst	-	-	-	-	10.000	10.000	2.000	-
				m2	-	-	-	-1.323.000	2.888.000	4.158.000	-729.000	-

Toelichting Diekink

Voortgang inhoudelijk

Het bestemmingsplan en de grondexploitatie Diekink stelde de gemeenteraad vast in december 2020. Tegen dit bestemmingsplan liep een beroepsprocedure bij de Raad van State. Het plan is nu onherroepelijk. Dit plan heeft circa 5,5 hectare te verkopen industrieterrein. In 2026 gaan we door met de voorbereiding van bouw en woonrijp maken en de voorbereiding op de uitgifte van de bouwkvavels. In 2026 zijn we gestart met de sloop, sanering van opstallen. De eerste verkoop is gepland in 2028 en de laatste in 2029. We verwachten de laatste werkzaamheden in 2030 af te ronden. Hierna sluiten we het project af. Een oplossing voor het energievraagstuk op dit industrieterrein is van groot belang.

Financieel

De jaarrekening 2025 raamde een tekort van € 25.000 per 1-1-2026. Bij de begroting 2027 ramen we het overschot € 22.000. Het resultaat valt daarmee € 47.000 voordeliger uit.

Verschil jaarschijf 2026

Voor het project Diekink raamden we bij de jaarrekening 2025 voor jaarschijf 2026 nauwelijks baten, die verwachting is ongewijzigd. Dit komt doordat er in 2026 nog geen bouwkvavels verkocht kunnen worden. Bij de jaarrekening 2025 raamden we voor jaarschijf 2026 € 498.000 aan lasten. In jaarschijf 2026 realiseren we naar verwachting we voor € 174.000 aan lasten. Dit komt door het later uitvoeren van de bouw- en woonrijp werkzaamheden.

Project specifieke risico's

Naast de standaard ramingsonzekerheden zijn onderstaande project specifieke risico's in de risicoanalyse meegenomen:

- Extra kosten bouw- en woonrijp maken inclusief sloopkosten. Het bouw- en woonrijp maken moet nog starten. Het risico dat de kosten hoger uitvallen is meegenomen in de risicoanalyse.
- Opbrengsten kavelverkoop. Aan de opbrengstenkant is een bandbreedte meegenomen in de risicoanalyse. De opbrengsten realiseren we in de komende jaren. In de risicoanalyse nemen we een eventuele lagere kavelprijs op.
- Langere looptijd.

We ramen de risico's voor dit project op € 491.000.

Toelichting particuliere grondexploitaties

De gemeente voert een situationeel grondbeleid. Dat betekent dat de gemeente zowel facilitair als actief grondbeleid kan voeren. In deze paragraaf gaan we in op de actieve plannen in voorbereiding. Bij actief grondbeleid koopt of heeft de gemeente grond, maakt deze bouwrijp, verkoopt de bouwkvavels en richt de openbare ruimte definitief in.

Op de locaties waarbij we een actief grondbeleid voeren, gaan we in de toekomst ongeveer 1050 woningen realiseren. De ontwikkeling begint met een startnotitie en een kredietaanvraag. De verantwoording op de balans is onder de Materiele Vaste Activa.

We zien een toename van het aantal afspraken met ontwikkelaars vanaf 2025. Voor diverse facilitaire woningbouwplannen zijn overeenkomsten gesloten. De boekwaarde van het faciliterend grondbeleid valt op de balans onder overige vorderingen. Het gaat hierbij om vorderingen die we op ontwikkelaars hebben. De boekwaarde beperkt zich tot de door de gemeente gemaakte kosten die nog bij ontwikkelaars in rekening gebracht moeten worden. In de jaarrekening 2025 bedroeg de boekwaarde per 31 december 2025 -/- € 144.000. Deze boekwaarde is negatief. Dit betekent dat een deel van de

vergoedingen al is ontvangen voordat de kosten zijn gemaakt. Voor 2026 en 2027 gaan we op dezelfde voet verder en bij de jaarrekening 2026 leggen we een uitgebreide verantwoording af.

Openbaarheidsparagraaf

Wet Open Overheid

Archiefwet en Wet open overheid (Woo)

De Archiefwet verplicht overheden om documenten goed te beheren, overzichtelijk te bewaren en toegankelijk te houden. Dit blijft een voortdurende uitdaging. De Wet open overheid (Woo) heeft als doel om overheidsinformatie beter vindbaar en digitaal toegankelijk te maken voor inwoners en organisaties. Daarom besteden gemeenten in de begroting aandacht aan de uitvoering van de Woo. De gemeente Lochem neemt verschillende maatregelen om informatie toegankelijker te maken.

Woo-coördinatoren

De juristen van het team Inkoop en Juridische Zaken zijn aangewezen als Woo-coördinator. Zij ondersteunen de organisatie bij het behandelen van Woo-verzoeken. Daarnaast kunnen inwoners en organisaties bij hen terecht met vragen over gemeentelijke informatie. Bijvoorbeeld over waar besluiten en publicaties te vinden zijn of over het indienen van een Woo-verzoek.

Actieve openbaarmaking

De gemeente maakt informatie op verschillende manieren actief openbaar:

- Via de landelijke informatievoorziening

De belangrijkste landelijke voorziening voor gemeentelijke beleidsnota's, beleidsregels en verordeningen is **www.overheid.nl**. Hier publiceert de gemeente haar officiële bekendmakingen. Deze informatie is eenvoudig terug te vinden voor inwoners en andere geïnteresseerden. Inwoners kunnen zich op deze website abonneren op berichten van de gemeente. Zo blijven zij automatisch op de hoogte van nieuwe bekendmakingen. Via overheid.nl worden onder andere grondverkoop, vergunningaanvragen, verleende vergunningen, pachtovereenkomsten, beleidsnota's, verordeningen en andere besluiten gepubliceerd.

- Via de gemeentelijke website

Ook via **www.lochem.nl** maakt de gemeente informatie openbaar. Op de website publiceren wij ontvangen klachten, bezwaren en Woo-verzoeken. De besluiten op Woo-verzoeken zijn, na het anonimiseren van persoonsgegevens, voor iedereen toegankelijk. Daarnaast biedt de website informatie over de gemeentelijke organisatie. De griffie publiceert hier de agenda's en besluiten van de gemeenteraad. Ook de besluiten van het college van burgemeester en wethouders, raadsbesluiten en financiële informatie van de gemeente zijn via de website beschikbaar.

BESLISPUNTEN

Beslispunten

1. De (Programma)Begroting 2027 vast te stellen, met inbegrip van de meerjarenraming 2028-2030.

Programma's en algemene baten en lasten

- 2. De richtlijnen voor het opstellen van de (Programma)Begroting 2027, zie bijlage 1, vast te stellen.
- 3. De financiële bijstelling 2027-2030 in de meerjarenraming te verwerken.
- 4. De nieuwe activiteiten in de (Programma)Begroting 2027 met bijbehorende dekking vast te stellen en deze op te nemen in de meerjarenraming.
- 5. De volgende bedragen aan de Algemene Reserve te onttrekken in 2027:
 - a. Een bedrag van € 2.046.000 voor de dekking van de incidentele lasten nieuwe activiteiten;
 - b. Een bedrag van € 632.000 voor de dekking van het incidenteel begrotingstekort;
 - c. Een bedrag van € 844.000 voor de dekking van het structureel begrotingstekort.
- 6. De nieuwe 'Bestemmingsreserve Betaalbare Woningbouw' in te stellen.
- 7. Het Programmaplan vast te stellen.

Paragrafen

- 8. De volgende onderdelen van de paragraaf Grondbeleid:
 - a. De baten en lasten beschikbaar te stellen van de jaarschijf 2027 voor de grondexploitaties:

Overzicht beschikbaar te stellen baten en lasten 2027

Gemeente Lochem	Baten	Lasten
Project	2027	2027
Woningbouw		
Kop van Oost	-120.000	-424.000
Almen-Zuid 2A/B	-	-688.000
Harfsen Zuid west	1.702.000	-1.448.000
Etalage naar de Toekomst Deelplan 5	-	-244.000
Scheggertdijk 7	44.000	-95.000
Industrieterreinen		
Stijgoord	590.000	-50.000
Diekink	-	-1.323.000
Totaal	2.216.000	-4.272.000

- b. De meerjarige grondexploitatiebegrotingen vast te stellen.
- c. De verliesvoorziening grondexploitaties met betrekking tot jaarschijf 2026 bij te stellen ten laste van de bestemmingsreserve grondexploitaties en het meerjarig verwerken van de tussentijdse winstneming ten bate van de bestemmingsreserve grondexploitaties als in onderstaande tabel:

Begrotingswijziging Grondexploitatie actualisatie Begroting 2027					
Complex	2026	2027	2028	2029	2030 e.v.
<i>Prognose winstnemingen grondexploitatie (POC-methode)</i>					
- Aalsvoort West	113.000	-	-	-	-
- Harfsen Zuid-west	-	81.000	34.000	100.000	50.000
- Almen 2a/2b	-22.000	3.000	12.000	2.000	2.000
- Diekink	-	-	10.000	10.000	2.000
<i>Prognose verliesnemingen grondexploitatie</i>					
- Diekink	25.000				
- Stijgoord	-9.000				
- Kop van Oost	-23.000				
- EndT deelplan 5 Holmerskamp	33.000				
- Scheggedijk	-8.000				
Mutatie reserve grondexploitatie	-109.000	-84.000	-56.000	-112.000	-54.000
Totaal	-	-	-	-	-

Intensiveringslijst nieuw beleid

- 9. Voor de activiteiten die met een zwart blokje zijn aangegeven in bijlage 2 (Intensiveringslijst) de investeringskredieten en budgetten beschikbaar te stellen.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Begrotingsrichtlijnen

Begrotingsrichtlijnen 2027				
Tussentijdse raadsvoorstellen met financiële gevolgen (drie O's)	Tussentijdse raadsvoorstellen met financiële gevolgen komen alleen in aanmerking als die voldoen aan de drie O's van onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar.			
Zwart blokje (activiteiten)	In de intensiveringslijst bij de begroting staan de nieuwe activiteiten met de kosten die bij die activiteit horen. Sommige activiteiten hebben een zogenaamd 'zwart blokje'. Een zwart blokje geeft aan dat de raad het budget of krediet beschikbaar stelt met de vaststelling van de (meerjaren)begroting. Geen zwart blokje geeft aan dat de raad het budget nog niet beschikbaar stelt met de vaststelling van de (meerjaren)begroting, maar wel alvast reserveert op de (meerjaren)begroting. Er volgt op een later moment een raadsvoorstel, waarmee de raad een definitief besluit neemt en al dan niet het budget of krediet beschikbaar stelt. Bij het toekennen van een zwart blokje gaat het om activiteiten waarbij voldaan wordt aan één of meer van de volgende voorwaarden: • de politieke afweging al plaatsvond voor behandeling van de begroting; • bestuurlijke afspraken zijn gemaakt; • het gaat om voorbereidingsbudget; • uitvoering wordt gegeven aan ingezet beleid; • het gaat om formatie.			
Doorlooptijd investeringskredieten	De doorlooptijd van een krediet voor een investering is maximaal drie jaar. Tenzij aantoonbaar sprake is van bijzondere omstandigheden.			
Berekening kosten vaste formatie	Wij brengen de kosten van personeel (formatie) op verschillende momenten in beeld. Bijvoorbeeld als wij voorstellen om meer mensen aan te nemen. Bij de berekening van de kosten kijken wij eerst naar de verwachte inschaling (salaris) van de medewerker. Daar tellen wij de werkgeverslasten bij op. Daarna rekenen wij ook de overheadkosten erbij. Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Bijvoorbeeld: kosten voor ondersteunende diensten, huisvestingskosten en ICT-kosten. Voor deze overheadkosten rekenen wij € 21.500 per fte (fulltime medewerker) in 2027.			
Indexatie exploitatiebudgetten	Het percentage voor indexatie baseren wij op gegevens uit de gemeentefondscirculaire van mei 2026. Op basis van deze reguliere methodiek is het indexatiepercentage voor onze exploitatie 2027 2,1%. Dit percentage gebruiken we voor aanpassing van de exploitatiebudgetten.			
Indexatie loonkosten	Het verwachte percentage voor onze exploitatie 2027 en volgende jaren is gemiddeld 4,1%. Dit percentage is gebaseerd op ramingen in de gemeentefondscirculaire mei 2026.			
Indexatie subsidies	Het percentage waarmee we subsidies verhogen is gelijk aan het verwachte, consumentenprijsindexcijfer (cpi) over een heel jaar. Het percentage voor 2027 bedraagt 2,1%. Het percentage is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan (CEP), CPB-raming maart 2026.			
Indexatie tarieven	De belastingen en tarieven verhogen met 3,4%. Dit percentage is een combinatie van de verwachte loon- en prijsstijging bij de overheid. Het percentage is gebaseerd op de gemeentefondscirculaire van mei 2026.			
Rentepercentage investeringen	De rekenrente bij investeringen is 0,0%.			
Rentepercentage vennootschapsbelastingplichtige activiteiten	Voor de kostprijsberekening bij de jaarwinstbepaling van activiteiten die vennootschapsbelastingplichtig zijn bedraagt het rentepercentage voor 2027 0,0%. Dit percentage is vanaf 2025 gelijk aan de rekenrente voor de investeringen. Alleen voor de faciliterende grondexploitaties wordt gerekend met een rente die is gebaseerd op de gemiddelde rentelast over het rentedragende vreemd vermogen. Dat is voor 2027 2,13%			
Gemeentefonds circulaires verwerken	De belangrijkste mutaties in het Gemeentefonds maakt het rijk bekend via circulaires in mei en september. We verwerken de financiële uitkomst van de meircirculaire in de Bestuursrapportage (najaar) van het lopende jaar. De financiële uitkomst van de septembercirculaire verwerken wij in de Kadernota van het volgende jaar.			
Verrekentarieven/uurtarieven	2027: € 141 per uur			
Taakstellende uren uitgangspunten	Bij de voorbereiding en uitvoering van investeringen, projecten en grondexploitaties zetten wij interne uren in. Dit houdt in dat wij het investeringsbedrag inclusief de benodigde interne uren ramen. Hierdoor ontstaat het voordeel dat deze salarislasteren niet meer op de reguliere begroting drukken. Wij ramen hiervoor € 1.500.000 structureel lagere lasten in de begroting.			
Meerjaren Prognose Grondexploitaties	Jaarlijks nemen wij een geactualiseerd overzicht op van de wijzigingen in baten en lasten van de grondexploitaties conform de Notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' (BBV).			
Aantal inwoners (per 1 januari)	2027	2028	2029	2030
	34.312	34.412	34.512	34.612
	We gaan uit van een toename van 100 inwoners per jaar. Dit is gebaseerd op 34.212 inwoners per 1-1-2026 (CBS) en het verloop over de afgelopen 15 jaar.			
Woningvoorraad (per 1 januari)	2027	2028	2029	2030
	16.016	16.146	16.276	16.406
	Het aantal woningen is gebaseerd op de gegevens die gebruikt worden voor de berekeningen binnen het gemeentefonds. Voor de toename van het aantal woningen is een inschatting gemaakt op basis van de planningslijst woningbouw.			

Bijlage 2: Intensiveringslijst

EB= Eerdere begrotingen
KB27= Kaderbrief 2027
B27= Begroting 2027

expl. (str.) = structureel
expl. (inc.) = incidenteel
r + a = rente + afschrijving (kapitaallasten)

Bedragen in €													
Bron	Omschrijving	2027	2028	2029	2030	Totaal	afschr. in jaren	zwart blokje	2027	2028	2029	2030	expl.(str.)/expl. (inc.)/ r+a
0. Bestuur en Ondersteuning													
B27	Opstellen strategisch toekomstbeeld					-			50.000				expl. (inc.)
Totaal investeringen Bestuur en Ondersteuning		0	0	0	0	0							
Totaal lasten Bestuur en Ondersteuning									50.000	0	0	0	
Lasten te dekken via reserves/anders									0	0	0	0	
Budgettaire lasten programma 0 Bestuur en Ondersteuning									50.000	0	0	0	
1. Veiligheid													
B27	Integrale veiligheid					-			113.000	113.000	113.000	113.000	expl. (str.)
B27	Vergroten weerbaarheid en veerkracht:					-							
B27	-uitvoeren programma vergroten weerbaarheid en veerkracht					-			326.000	122.000	122.000	144.000	expl. (inc.)
B27	-gemeentelijke inzet vergroten weerbaarheid en veerkracht					-			128.000	71.000	71.000	71.000	expl. (inc.)
B27	Uitbreiding formatie BOA's					-			98.000	98.000	98.000	98.000	expl. (str.)
Totaal investeringen Veiligheid		0	0	0	0	0							
Totaal lasten Veiligheid									665.000	404.000	404.000	426.000	
Lasten te dekken via reserves/anders									0	0	0	0	
Budgettaire lasten programma 1 Veiligheid									665.000	404.000	404.000	426.000	
2. Verkeer, vervoer en waterstaat													
EB	Epse - A1					-				5.000.000			expl. (inc.)
EB	- Dekking Algemene Reserve					-				-5.000.000			expl. (inc.)
B27	Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan 2027-2030					-			115.000				expl. (inc.)
B27	Uitvoering mobiliteitsplan (o.a. verkeersveiligheidsmaatregelen)					-			125.000	125.000	125.000	125.000	expl. (str.)
B27	Fietsverbinding Olthoflaan	300.000				300.000	30			10.000	10.000	10.000	r+a

B27	Fietsveiligheid inrichten en opwaarderen Onderlangs	325.000				325.000	30			11.000	11.000	11.000	r+a
B27	Herinrichten Hoofdstraat Gorssel	500.000				500.000	30			17.000	17.000	17.000	r+a
B27	Provinciaal project N826 / Kruising Rossweg - Harfsenseweg					-			433.000				expl. (inc.)
B27	Beheerder civiele werken					-			118.000	118.000	118.000	118.000	expl. (str.)
B27	Coördinator/Toezichthouder Kabels en Leidingen					-			118.000	118.000	118.000	118.000	expl. (str.)
Totaal investeringen Verkeer, vervoer en waterstaat		1.125.000	0	0	0	1.125.000							
Totaal lasten Verkeer, vervoer en waterstaat									909.000	5.399.000	399.000	399.000	
Lasten te dekken via reserves/anders									0	-5.000.000	0	0	
Budgettaire lasten programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat									909.000	399.000	399.000	399.000	
3. Economie													
B27	Bijdrage regionale inzet economie					-			25.000	25.000			expl. (inc.)
B27	Centrumaanpakken Lochem, Gorssel en Laren					-			64.000	64.000			expl. (inc.)
B27	Actualisatie Visie Recreatie en Toerisme					-			25.000				expl. (inc.)
Totaal investeringen Economie		0	0	0	0	0							
Totaal lasten Economie									114.000	89.000	0	0	
Lasten te dekken via reserves/anders									0	0	0	0	
Budgettaire lasten programma 3 Economie									114.000	89.000	0	0	
4. Onderwijs													
EB	Nieuwbouw Rank/Vennegotte	4.733.000				4.733.000	40			143.000	143.000	143.000	r+a
EB	Nieuwbouw Vullerschool (mfa Gorssel)	4.062.000				4.062.000	40					122.000	r+a
B27	Integraal Huisvestingsplan (IHP) Onderwijs	13.698.000	225.000	4.011.000	75.000	18.009.000	15/25/40			88.000	326.000	341.000	r+a
B27	Voorbereidingskredieten IHP (besluit raad 9 juni 2026)					0	15/25/40			-7.000	-47.000	-47.000	r+a
B27	Aangenomen amendement Inclusief Onderwijs	496.000		251.000		747.000	24/40				12.000	12.000	r+a
B27	Aangenomen amendement Circulair bouwen bij scholen	2.043.000		1.031.000		3.074.000	25/40				51.000	51.000	r+a
B27	Jongerenwerk op school					-			16.000	16.000	16.000	16.000	expl. (str.)
B27	Preventieve inzet leerplicht					-			52.000	52.000	52.000	52.000	expl. (str.)
B27	Dekking preventieve inzet leerplicht hogere inkomsten kwalificatieplicht.					-			-14.000	-14.000	-14.000	-14.000	expl. (str.)

B27	Uitvoering leerlingenvervoer					-			66.000	66.000	66.000	66.000	expl. (str.)
Totaal investeringen Onderwijs		25.032.000	225.000	5.293.000	75.000	30.625.000							
Totaal lasten Onderwijs								134.000	358.000	619.000	756.000		
Lasten te dekken via reserves/anders								-14.000	-14.000	-14.000	-14.000		
Budgettaire lasten programma 4 Onderwijs								120.000	344.000	605.000	742.000		
5. Sport, cultuur en recreatie													
EB	Verduurzaming en modernisering De Beemd (scenario 4)	p.m.				-			0	350.000	350.000	r+a	
EB	- Dekking subsidies en bijdragen derden	-1.297.000				-1.297.000			0	p.m.	p.m.	r+a	
EB	Multifunctionele accommodatie (mfa) Gorssel - realisatie	p.m.				-					575.000	r+a	
EB	- Dekking subsidies en bijdragen derden	p.m.				-					p.m.		
EB	Multifunctionele accommodatie (mfa) Gorssel - eenmalige kosten					-		725.000	p.m.	p.m.		expl. (inc.)	
B27	Gymzaal Curieplein	2.340.000				2.340.000	40				58.000	r+a	
B27	Aanvullen bestemmingsreserve sportvoorziening					-		125.000				expl. (inc.)	
B27	Achterhoek in Beweging					-		10.000	10.000	10.000	10.000	expl. (str.)	
B27	Uitvoeringsplan sport					-		50.000	50.000			expl. (inc.)	
B27	Accommodatiebeleid uitvoeringsagenda					-		50.000				expl. (inc.)	
B27	Actualiseren archeologische en cultuurhistorische waardenkaart					-		50.000				expl. (inc.)	
B27	Adviseur Erfgoed					-		48.000	48.000	48.000	48.000	expl. (str.)	
B27	Versterken bibliotheekwerk					-		105.000	105.000	105.000		expl. (inc.)	
B27	Monitoring vleermuis(kasten)					-		24.000	24.000	24.000	24.000	expl. (str.)	
B27	Opstellen gedragscode soortbescherming					-		30.000				expl. (inc.)	
B27	Duurzaam faunabeheer					-		22.000	22.000	22.000	22.000	expl. (str.)	
Totaal investeringen Sport, cultuur en recreatie		1.043.000	0	0	0	1.043.000							
Totaal lasten Sport, cultuur en recreatie								514.000	984.000	559.000	1.087.000		
Lasten te dekken via reserves/anders								0	0	0	0		
Budgettaire lasten programma 5 Sport, cultuur en recreatie								514.000	984.000	559.000	1.087.000		
6. Sociaal Domein													

B27	Visie Nieuwkomers - plus					-			1.208.000	4.840.000	3.766.000	3.699.000	expl. (inc.)
B27	-Dekking Rijk					-			-111.000	-2.994.000	-2.892.000	-2.892.000	expl. (inc.)
B27	-Dekking Reserve ontheemden					-			-1.097.000	-1.846.000	-874.000	-807.000	expl. (inc.)
B27	Visie Nieuwkomers - basis								2.989.000				expl. (inc.)
B27	-Dekking Rijk								-2.989.000				expl. (inc.)
B27	-Dekking Reserve ontheemden								0				expl. (inc.)
B27	Onderzoeken derde locatie opvang ontheemden					-			107.000				expl. (inc.)
B27	-Dekking reserve ontheemden					-			-107.000				expl. (inc.)
B27	Regisseur Uitvoeringsagenda Wonen, Welzijn en Zorg					-			111.000	111.000	111.000	111.000	expl. (str.)
B27	Uitvoeren wettelijke opgaven stevige lokale teams (zorg & veiligheid)					-			57.000	114.000	114.000	114.000	expl. (str.)
B27	Begeleiding en participatie Nieuwkomers					-			105.000	105.000	105.000	105.000	expl. (str.)
B27	Uitvoeren participatiebeleid					-			28.000	13.000	13.000	13.000	expl. (str.)
B27	Mantelzorg					-			20.000	20.000	20.000	20.000	expl. (str.)
B27	Welzijnscoördinator Epse					-			50.000	50.000	50.000	50.000	expl. (str.)
B27	Veilig Thuis					-			110.000	110.000	110.000	110.000	expl. (str.)
B27	Wmo consulent					-			118.000	118.000	118.000	118.000	expl. (str.)
B27	Vereenvoudiging (aanvraag)proces minimaregelingen					-			100.000	-10.000	-10.000	-10.000	expl. (inc./str.)
B27	Jeugdhulp lokaal beleid					-			50.000	50.000	50.000	50.000	expl. (str.)
B27	Kinderopvang pleegouders					-			15.000				expl. (inc.)
Totaal investeringen Sociaal Domein		0	0	0	0	0							
Totaal lasten Sociaal Domein									5.068.000	5.521.000	4.447.000	4.380.000	
Lasten te dekken via reserves/anders									-4.304.000	-4.840.000	-3.766.000	-3.699.000	
Budgettaire lasten programma 6 Sociaal Domein									764.000	681.000	681.000	681.000	
7. Volksgezondheid en milieu													
KB27	Uitvoering geven aan suïcidepreventie Lochem					-			30.000	30.000	30.000	30.000	expl. (str.)
B27	Vervanging prullenbakken buitenruimte	70.000				70.000	10			7.000	7.000	7.000	r+a
B27	Soortenmanagementplan: compensatiemaatregelen en boekhouding					-			100.000	50.000	50.000	50.000	expl. (inc./str.)
KB27	Uitbreiding taken en middelen Omgevingsdienst Achterhoek					-			495.000	620.000	705.000	778.000	expl. (str.)
KB27	dekking vanuit stelpost prijscompensatie					-			-69.000	-135.000	-209.000	-285.000	expl. (str.)

Totaal investeringen Volksgezondheid en milieu		70.000	0	0	0	70.000							
Totaal lasten Volksgezondheid en milieu								625.000	707.000	792.000	865.000		
Lasten te dekken via reserves/anders								-69.000	-135.000	-209.000	-285.000		
Budgettaire lasten programma 7 Volksgezondheid en milieu								556.000	572.000	583.000	580.000		
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing													
EB	Restant krediet realisatie projecten Binnenstad Lochem	1.027.000				1.027.000	25		46.000	46.000	46.000	46.000	r+a
B27	Doorontwikkelen Omgevingsvisie					-			50.000	200.000			expl. (inc.)
B27	Uitvoeringscapaciteit Ruimtelijke Ordening					-			350.000	350.000	350.000	350.000	expl. (str.)
B27	Strategisch adviseur Landelijk gebied					-			127.000	127.000	127.000	127.000	expl. (str.)
B27	Vergunningverlener Algemene plaatselijke verordening					-			108.000	108.000	108.000	108.000	expl. (str.)
B27	Vergunningverlener Omgevingsrecht					-			118.000	118.000	118.000	118.000	expl. (str.)
B27	Constructie advies vergunningsverlening					-			25.000	25.000	25.000	25.000	expl. (str.)
Totaal investeringen Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing		1.027.000	0	0	0	1.027.000							
Totaal lasten Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing								824.000	974.000	774.000	774.000		
Lasten te dekken via reserves/anders								0	0	0	0		
Budgettaire lasten programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing								824.000	974.000	774.000	774.000		
Overhead													
B27	Aanbesteding Financieel systeem					-			90.000	150.000			expl. (inc.)
B27	Versterken privacy- en informatiebeveiliging:					-							
B27	- uitvoeren versterken privacy- en informatiebeveiliging					-			18.000	43.000	36.000	43.000	expl. (str.)
KB27	- uitbreiding functie CISO (chief information security officer)					-			85.500	85.500	85.500	85.500	expl. (str.)
KB27	- nieuwe functie ISO (information security officer)					-			127.500	127.500	127.500	127.500	expl. (str.)
KB27	- dekking stelpost overhead					-			-80.000	-80.000	-80.000	-80.000	expl. (str.)
KB27	- nieuwe functie TISO (technical information security officer)					-			127.500	127.500	127.500	127.500	expl. (str.)
KB27	- nieuwe functie Privacyofficer					-			102.000	102.000	102.000	102.000	expl. (str.)
B27	Verbouwing gemeentehuis					-			20.000				expl. (inc.)
B27	Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer					-		200.000	200.000	200.000		expl. (inc.)	

Totaal investeringen overhead	0	0	0	0	0						
Totaal lasten overhead						770.500	835.500	678.500	485.500		
Lasten te dekken via reserves/anders						-80.000	-80.000	-80.000	-80.000		
Budgettaire lasten overhead						690.500	755.500	598.500	405.500		
Totaal investeringen programma 0 t/m 8 + overhead	28.297.000	225.000	5.293.000	75.000	33.890.000						
Totaal budgettaire lasten programma 0 t/m 8 + overhead						9.673.500	15.271.500	8.672.500	9.172.500		
Lasten te dekken via reserves/anders						-4.467.000	-10.069.000	-4.069.000	-4.078.000		
Totaal budgettaire lasten programma 0 t/m 8 + overhead						5.206.500	5.202.500	4.603.500	5.094.500		

Bijlage 3: Overzicht baten en lasten per programma en taakveld

(bedragen x € 1.000)

Programma / Taakveld	Rekening 2025			Begroting 2026			Begroting 2027			Meerjarenbegroting 2028			Meerjarenbegroting 2029			Meerjarenbegroting 2030		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
0 Bestuur en ondersteuning	852	5.109	-4.257	755	4.188	-3.433	535	3.486	-2.952	543	3.474	-2.932	550	3.510	-2.960	559	3.510	-2.951
0.1 Bestuur		3.705	-3.705	1	2.810	-2.808	1	2.352	-2.351	1	2.340	-2.339	1	2.376	-2.374	1	2.376	-2.374
0.2 Burgerzaken	768	1.335	-567	689	1.297	-607	489	1.073	-584	497	1.073	-576	504	1.073	-569	513	1.073	-560
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	84	69	16	65	82	-17	45	62	-17	45	62	-17	45	62	-17	45	62	-17
1 Veiligheid	427	3.432	-3.006	33	3.421	-3.387	33	3.692	-3.659	33	3.820	-3.787	33	3.822	-3.789	34	3.843	-3.809
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	419	2.918	-2.499	22	2.911	-2.888	22	3.201	-3.179	22	3.329	-3.307	22	3.331	-3.309	22	3.352	-3.330
1.2 Openbare orde en veiligheid	8	515	-507	11	510	-499	11	492	-480	11	491	-480	11	491	-480	12	491	-479
2 Verkeer, vervoer en waterstaat	865	10.874	-10.009	620	9.975	-9.355	634	8.653	-8.019	642	8.430	-7.789	648	8.445	-7.797	656	8.529	-7.873
2.1 Verkeer en vervoer	691	10.393	-9.702	394	9.447	-9.054	404	8.128	-7.724	410	7.908	-7.498	415	7.923	-7.508	421	8.010	-7.589
2.2 Parkeren	0	65	-65	0	77	-77	0	66	-66	0	63	-63	0	63	-63	0	60	-60
2.3 Recreatieve havens	13	7	6	1	1	-0	1	1	-0	1	1	-0	1	1	-0	1	1	-0
2.4 Economische havens en waterwegen	161	257	-97	162	267	-106	165	275	-110	167	275	-108	168	275	-107	170	275	-105
2.5 Openbaar vervoer	0	152	-152	64	183	-119	64	183	-119	64	183	-119	64	183	-119	64	183	-119
3 Economie	2.929	1.452	1.476	2.968	2.133	835	2.707	1.852	855	2.756	1.770	986	2.797	1.775	1.021	2.822	1.767	1.054
3.1 Economische ontwikkeling	138	289	-151	9	327	-317	10	327	-318	10	254	-244	11	254	-243	11	254	-243
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.189	703	486	1.507	1.216	291	923	934	-11	933	925	7	933	931	2	925	923	2
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	92	163	-71	95	256	-161	96	256	-160	97	256	-159	98	256	-158	99	256	-157
3.4 Economische promotie	1.509	297	1.212	1.357	335	1.022	1.678	335	1.343	1.716	335	1.381	1.755	335	1.420	1.787	335	1.452
4 Onderwijs	636	3.843	-3.208	474	3.868	-3.394	401	4.214	-3.813	401	4.244	-3.843	401	4.285	-3.885	401	4.330	-3.929
4.1 Openbaar basisonderwijs	4	299	-296	6	296	-290	6	296	-290	6	294	-289	6	293	-287	6	293	-287
4.2 Onderwijshuisvesting	14	1.213	-1.198	23	1.316	-1.293	0	1.602	-1.602	0	1.595	-1.595	0	1.602	-1.602	0	1.593	-1.593
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	618	2.331	-1.714	445	2.256	-1.811	395	2.316	-1.921	395	2.355	-1.960	395	2.391	-1.996	395	2.444	-2.049
5 Sport, Cultuur en Recreatie	971	9.363	-8.392	844	10.847	-10.004	707	9.589	-8.882	629	9.434	-8.805	629	9.371	-8.742	629	9.377	-8.748
5.1 Sportbeleid en activering	181	570	-389	182	645	-463	17	596	-579	0	579	-579	0	579	-579	0	579	-579
5.2 Sportaccommodaties	541	1.997	-1.456	567	2.676	-2.109	594	1.848	-1.253	533	1.807	-1.274	533	1.760	-1.227	533	1.765	-1.232
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	1.156	-1.156	0	1.218	-1.218	0	1.217	-1.217	0	1.194	-1.194	0	1.184	-1.184	0	1.184	-1.184
5.4 Musea	0	115	-115	0	123	-123	0	123	-123	0	123	-123	0	123	-123	0	123	-123
5.5 Cultureel erfgoed	4	174	-170	18	354	-336	18	213	-195	18	197	-179	18	194	-176	18	194	-176

(bedragen x € 1.000)

5.6	Media	227	1.033	-806	73	1.012	-939	73	909	-836	73	853	-780	73	852	-779	73	852	-779
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	17	4.318	-4.301	5	4.821	-4.816	5	4.683	-4.678	5	4.681	-4.676	5	4.680	-4.674	5	4.680	-4.674
6	Sociaal domein	17.000	46.613	-29.612	17.156	48.076	-30.920	10.822	46.114	-35.291	11.121	45.397	-34.277	11.114	43.203	-32.088	10.770	42.826	-32.056
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.461	8.433	-972	7.590	9.019	-1.429	1.484	7.072	-5.588	1.281	6.563	-5.282	1.248	6.448	-5.200	1.248	6.446	-5.198
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	0	490	-490	0	639	-639	0	672	-672	0	671	-671	0	670	-670	0	670	-670
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	0	1.260	-1.260	0	1.368	-1.368	0	1.372	-1.372	0	1.369	-1.369	0	1.365	-1.365	0	1.365	-1.365
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	134	1.358	-1.223	120	1.547	-1.427	0	1.427	-1.427	0	1.417	-1.417	0	1.404	-1.404	0	1.404	-1.404
6.3	Inkomensregelingen	7.857	10.801	-2.944	8.041	10.908	-2.867	8.041	10.985	-2.944	8.041	10.991	-2.951	8.041	10.995	-2.955	8.041	11.008	-2.968
6.4	WSW en beschut werk	608	3.591	-2.984	461	3.364	-2.903	461	3.294	-2.833	461	3.207	-2.746	461	3.305	-2.844	461	3.305	-2.844
6.5	Arbeidsparticipatie	0	1.397	-1.397	0	1.434	-1.434	0	1.528	-1.528	0	1.516	-1.516	0	1.500	-1.500	0	1.500	-1.500
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	45	2.972	-2.927	59	3.346	-3.287	59	3.343	-3.284	59	3.429	-3.370	60	3.514	-3.454	60	3.565	-3.505
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	293	3.645	-3.352	275	3.904	-3.629	275	3.829	-3.554	512	3.829	-3.317	512	1.634	-1.122	512	1.530	-1.018
6.712	Begeleiding (WMO)	0	2.373	-2.373	0	2.580	-2.580	0	2.525	-2.525	0	2.525	-2.525	0	2.525	-2.525	0	2.525	-2.525
6.713	Dagbesteding (WMO)	0	750	-750	0	693	-693	0	753	-753	0	753	-753	0	753	-753	0	753	-753
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	81	-81	0	155	-155	0	150	-150	0	30	-30	0	30	-30	0	0	-0
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	0	319	-319	0	261	-261	0	203	-203	0	203	-203	0	203	-203	0	203	-203
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	0	5.679	-5.679	0	5.547	-5.547	0	5.986	-5.986	0	5.994	-5.994	0	6.003	-6.003	0	6.012	-6.012
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	0	5	-5	0	21	-21	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1	0	1	-1
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	382	-382	0	228	-228	0	228	-228	0	228	-228	0	228	-228	0	228	-228
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	0	1.643	-1.643	0	1.430	-1.430	0	1.438	-1.438	0	1.438	-1.438	0	1.438	-1.438	0	1.438	-1.438
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	0	230	-230	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.791	PGB WMO	0	170	-170	0	168	-168	0	168	-168	0	168	-168	0	168	-168	0	168	-168
6.792	PGB Jeugd	0	30	-30	0	36	-36	0	36	-36	0	36	-36	0	36	-36	0	36	-36
6.811	Beschermde wonen (WMO)	603	551	52	611	500	111	503	414	89	394	443	-50	409	408	1	65	94	-29
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	13	-13	0	14	-14	0	14	-14	0	14	-14	0	14	-14	0	14	-14
6.821	Jeugdbescherming	0	269	-269	0	268	-268	0	270	-270	0	270	-270	0	270	-270	0	270	-270
6.822	Jeugdreclassering	0	55	-55	0	43	-43	0	43	-43	0	43	-43	0	43	-43	0	43	-43
6.91	Coördinatie en beleid WMO	0	114	-114	0	131	-131	0	131	-131	0	126	-126	0	118	-118	0	118	-118
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	0	230	-230	0	242	-242	0	231	-231	0	133	241	0	129	255	0	129	255

(bedragen x € 1.000)

7	Volksgezondheid en Milieu	13.400	15.145	-1.744	12.681	16.005	-3.324	11.878	15.236	-3.357	12.348	14.763	-2.414	12.355	14.747	-2.392	12.363	14.820	-2.457
7.1	Volksgezondheid	205	1.706	-1.501	247	1.888	-1.641	40	1.733	-1.693	0	1.758	-1.758	0	1.786	-1.786	0	1.821	-1.821
7.2	Riolering	6.582	6.194	388	6.207	5.639	568	6.326	5.653	673	6.326	5.645	680	6.326	5.647	679	6.326	5.684	641
7.3	Afval	4.917	4.194	723	5.104	4.321	783	5.104	4.316	788	5.104	4.325	779	5.104	4.280	824	5.104	4.280	824
7.4	Milieubeheer	1.274	2.510	-1.236	744	3.585	-2.841	19	2.968	-2.949	525	2.468	-1.943	525	2.468	-1.943	525	2.468	-1.943
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	423	541	-118	378	573	-194	390	567	-177	394	567	-173	401	567	-166	409	567	-158
8	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke vernieuwing	2.188	5.400	-3.211	1.459	4.929	-3.470	2.179	5.171	-2.992	1.295	4.188	-2.893	1.340	4.084	-2.744	1.454	4.012	-2.559
8.1	Ruimte en leefomgeving	117	1.555	-1.438	175	2.007	-1.832	143	1.876	-1.733	59	1.723	-1.663	62	1.573	-1.510	66	1.573	-1.506
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	232	596	-363	160	187	-27	231	197	34	185	160	25	214	212	2	308	160	148
8.3	Wonen en bouwen	1.839	3.249	-1.410	1.124	2.734	-1.610	1.804	3.097	-1.293	1.050	2.305	-1.254	1.063	2.299	-1.235	1.079	2.279	-1.200
9	Algemene Dekkingsmiddelen	81.961	1.306	80.655	82.325	1.846	80.478	84.642	10.131	74.511	84.248	18.084	66.164	84.506	13.574	70.932	87.700	16.076	71.624
0.5	Treasury	728	200	527	1.165	251	914	1.230	389	841	1.234	393	841	1.234	393	841	1.239	398	841
0.61	OZB woningen	4.532	464	4.068	4.653	410	4.244	4.733	481	4.252	5.139	506	4.633	5.227	513	4.714	5.331	513	4.818
0.62	OZB niet-woningen	1.717	114	1.603	1.719	101	1.618	1.852	118	1.735	2.005	124	1.881	2.038	126	1.912	2.077	126	1.951
0.63	Parkeerbelasting	18	0	18	29	0	29	29	0	29	30	0	30	30	0	30	30	0	30
0.64	Belastingen overig	123	6	117	122	10	112	123	10	113	123	10	113	123	10	113	123	10	113
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	74.749	0	74.749	74.667	0	74.667	76.645	0	76.645	75.687	0	75.687	75.824	0	75.824	78.870	0	78.870
0.8	Overige baten en lasten	95	521	-427	-30	1.075	-1.105	30	9.134	-9.104	30	17.051	-17.021	30	12.532	-12.502	30	15.029	-14.999
10	OVERIG Overhead, VpB, Mutaties Reserves	9.199	20.940	-11.741	12.326	24.292	-11.966	7.660	14.060	-6.400	9.255	13.286	-4.031	3.274	13.360	-10.086	3.155	13.372	-10.217
0.10	Mutaties reserves	8.962	7.900	1.062	12.095	9.732	2.364	7.479	250	7.230	9.074	214	8.861	3.093	243	2.851	2.974	329	2.646
0.4	Overhead	237	13.127	-12.889	231	14.560	-14.329	181	13.810	-13.630	181	13.073	-12.892	181	13.117	-12.937	181	13.043	-12.863
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)		-87	87															
11	Resultaat rekening van baten en lasten		6.952	-6.952		2.061	-2.061		0	0		-3.621	3.621		-2.530	2.530		-1.920	1.920
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten		6.952	-6.952		2.061	-2.061		0	0		-3.621	3.621		-2.530	2.530		-1.920	1.920
Totaal Programma's / Taakvelden		130.429	130.429	0	131.642	131.642	0	122.198	122.198	0	123.270	123.270	0	117.647	117.647	0	120.543	120.543	0

Bijlage 4: Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de incidentele baten en lasten. Voor wat betreft de invulling van het begrip incidenteel wordt aangesloten bij de notitie incidentele baten en lasten van het BBV en de handreiking structurele en incidentele baten en lasten van de provincies. In onderstaande tabel presenteren wij een totaaloverzicht.

In grote lijnen kan gesteld worden dat een post als incidenteel kan worden aangemerkt als het zich gedurende maximaal drie jaar voordoet en dat er een duidelijke en onvoorwaardelijke einddatum vastligt.

Overzicht incidentele baten en lasten					
Bedragen x € 1.000					
Programma	2027	2028	2029	2030	Toelichting
	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	
Incidentele baten	9.389	10.722	4.583	4.602	
0. Bestuur en ondersteuning	27	27	27	27	
Verkoop restgronden	27	27	27	27	Verkoop restgronden
1. Veiligheid	0	0	0	0	
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0	0	0	
3. Economie	0	10	10	2	
Grondexploitatie resultaat		10	10	2	Actualisatie winstnemingen en verliesvoorzieningen grexten bedrijventerreinen
4. Onderwijs	0	0	0	0	
5. Sport, cultuur en recreatie	267	33	0	0	
Dorpendeal Almen	267	33			Subsidie provincie
6. Sociaal Domein	3.633	3.527	3.425	3.425	
Opvang ontheemden Oekraïne	193	193	193	193	Specifieke uitkering Rijk en verhuur
Opvanglocatie Ampsenseweg	340	340	340	340	Vergoeding tijdelijke opvanglocatie Ampsenseweg
Visie Nieuwkomers	3.100	2.994	2.892	2.892	Specifieke uitkering Rijk
Project Samen Leefbaar, Samen Sterk	75				Subsidie provincie
7. Volksgezondheid en milieu	0	0	0	0	
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing	819	43	20	166	
Grondexploitatie resultaat	52	43	20	166	Actualisatie winstnemingen en verliesvoorzieningen grexten bedrijventerreinen
Lokale aanpak isolatie 2023-2028	767				Specifieke uitkering Rijk
Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	
Overige (o.a. overhead)	4.643	7.082	1.101	982	
Onttrekking algemene reserve	3.094	5.072	11	11	Onttrekking algemene reserve
Onttrekking reserve functiegericht wegbeheer	100				Onttrekking bestemmingsreserve
Onttrekking reserve ontheemden	1.316	1.958	986	919	Onttrekking bestemmingsreserve
Onttrekking reserve sportvoorzieningen	44				Onttrekking bestemmingsreserve
Onttrekking reserve grondexploitatie	89	52	104	52	Onttrekking bestemmingsreserve

Overzicht incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Programma	2027	2028	2029	2030	Toelichting
	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	
Incidentele lasten	9.389	12.458	4.949	4.790	
0. Bestuur en ondersteuning	60	0	0	0	
Kroonbenoemde burgemeester	10				Eenmalige kosten nieuwe burgemeester
Opstellen strategisch toekomstbeeld	50				Eenmalige kosten opstellen toekomstbeeld
1. Veiligheid	454	193	193	215	
Vergroten weerbaarheid en veerkracht: gemeentelijke inzet	128	71	71	71	Eenmalige projectleiding
Vergroten weerbaarheid en veerkracht: uitvoeren programma	326	122	122	144	Uitvoering Programmaplan Weerbaarheid en Veerkracht
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	583	5.000	0	0	
Verkenning fietsverbinding N346 Deedingsweerdweg	35				Eenmalige kosten verkenning
Epse - A1		5.000			Eenmalige bijdrage aan provincie
Uitvoering Mobiliteitsprogramma 2027- 2030	115				Eenmalige kosten onderzoeken
Provinciaal project N826/ kruising Rossweg - Harfsenseweg	433				Eenmalige gemeentelijke bijdrage
3. Economie	114	100	11	11	
Bijdrage regionale inzet economie	25	25			Eenmalige bijdrage regionale projecten Stedendriehoek
Centrumaanpakken Lochem, Gorssel, Laren	64	64			Eenmalige extra capaciteit
Actualisatie visie Recreatie en Toerisme	25				Eenmalige kosten actualisatie
Uitvoering dynamische economische agenda		11	11	11	Kosten uitvoering
4. Onderwijs	0	0	0	0	
5. Sport, cultuur en recreatie	411	819	0	0	
Inzet coördinator Sport en Preventie	44	44			Tijdelijk ondersteunen initiatieven
MFA Gorssel		725			Eenmalige afwaardering
Sportvoorzieningen	44				Eenmalige subsidies sportvoorzieningen
Aanvullen bestemmingsreserve sportvoorzieningen	125				Eenmalige aanvulling sportvoorzieningen
Uitvoeringsplan sport	50	50			Eenmalige uitgaven uitvoeringsagenda
Restauratie Zwiapse Molen	18				Eenmalige bijdrage restauratie
Accommodatiebeleid uitvoeringsagenda	50				Eenmalige uitgaven project
Archeologische en cultuurhistorische waardenkaart actualisatie	50				Eenmalige kosten actualisatie
Opstellen Gedragscode Soortbescherming	30				Eenmalige kosten opstellen gedragscode
6. Sociaal Domein	6.029	5.535	4.411	4.344	
Opvang ontheemden Oekraïne	305	305	305	305	Kosten opvang vluchtelingen Oekraïne
Opvanglocatie Ampsenseweg	340	340	340	340	Kosten tijdelijke opvanglocatie Ampsenseweg
Visie Nieuwkomers	4.197	4.840	3.766	3.699	Uitvoering visie
Onderzoeken derde locatie opvang ontheemden	107				Eenmalige kosten onderzoeken
Aanbesteding ICT Sociaal Domein	490				Eenmalige kosten aanbesteding
Dorpdeal Almen	400	50			Eenmalige kosten dorpdeal Almen
Project Samen Leefbaar, Samen Sterk	75				Eenmalig project
Vereenvoudiging (aanvraag)proces minimaregelingen	100				Eenmalige kosten ontwikkeling loket
Kinderopvang pleegouders	15				Eenmalige kosten compensatie pleegouders
7. Volksgezondheid en milieu	100	0	0	0	
Soortenmanagementplan:	100				Eenmalige kosten eerste kosten

compensatiemaatregelen en boekhouding					
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke orde en stedelijke vernieuwing	999	356	0	0	
Omgevingsplan	150	150			Eenmalige kosten voor inzet expertise
Doorontwikkelen omgevingsvisie	50	200			Eenmalige kosten doorontwikkeling
Lokale aanpak isolatie 2023-2028	767				Programma lokale aanpak isolatie 2023-2028
Implementatie Wet versterking regie volkshuisvesting	32	6			Eenmalige kosten implementatie
Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	
Overig (o.a. overhead)	639	455	334	220	
Organisatieontwikkeling	188				Invoeringskosten
Aanbesteding Financieel systeem	90	150			Eenmalige kosten aanbesteding
Verbouwing gemeentehuis	20				Eenmalige kosten verbouwing
Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer	200	200	200		Eenmalige kosten implementatie
Toevoeging reserve grondexploitatie	141	105	134	220	Toevoeging aan bestemmingsreserve
Saldo incidentele baten en lasten	0	1.736	366	188	

Inclusief: Bestuursrapportage 2026 en Begroting 2027

Bijlage 5: Meerjarig overzicht reserves

bedragen x € 1.000

Reserve		Boekwaarde 01/01/2027	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde 01/01/2028	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde 01/01/2029	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde 01/01/2030	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde 01/01/2031
1. Algemene reserve	I/S	40.068	-	3.938	36.130	-	5.072	31.058	-	11	31.047	-	11	31.036
Specificatie mutaties algemene reserve:														
Kadernota 2026 - Epse-A1 (nieuwe activiteit)							5.000							
Bestuursrapportage 2025 - overheveling budgetten							44							
Begroting 2026 - amendement 3.2 "Uitv.dyn.econ.agenda "							11			11			11	
Bestuursrapportage 2026 - overheveling budgetten				416			17							
Begroting 2027 - nieuwe activiteiten				2.046										
Begroting 2027 - incidenteel begrotingstekort				632										
Begroting 2027 - structureel begrotingstekort				844										
Bestemmingsreserves		40.908	249	3.541	37.616	213	4.002	33.827	242	3.082	30.987	328	2.963	28.352
2. Afvalstoffenheffing	I	460	-	-	460	-	-	460	-	-	460	-	-	460
3. Functiegericht wegbeheer	I	100	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Kapitaallasten (BBV)	I/S	29.040	108	1.992	27.156	108	1.992	25.272	108	1.992	23.388	108	1.992	21.504
5. Sportvoorzieningen	I	44	-	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Ontheemden opvang en huisvesting	I	8.406	-	1.316	7.090	-	1.958	5.132	-	986	4.146	-	919	3.227
7. Grondexploitaties	I	2.858	141	89	2.910	105	52	2.963	134	104	2.993	220	52	3.161
Totaal reserves		80.976	249	7.479	73.746	213	9.074	64.885	242	3.093	62.034	328	2.974	59.388

Inclusief: Bestuursrapportage 2026 en Begroting 2027

Bijlage 6: Kostenonderbouwing lokale heffingen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat een overzicht van baten en lasten wordt opgenomen voor de heffingen waarbij sprake is van het verhalen van kosten.

Bedragen in €

Onderwerp legesverordening	Kostendekkendheid				
	Directe kosten	Loonkosten	Overhead	Opbrengst	Kostendekkendheid
Hoofdstuk 1 - Algemene dienstverlening					
Paragraaf 1.1 - Burgerlijke stand	593	72.844	52.800	102.434	81,14%
Paragraaf 1.2 - Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	90.783	57.804	41.899	187.762	98,57%
Paragraaf 1.3 - Rijbewijzen	38.563	62.703	45.450	149.697	102,03%
Paragraaf 1.4 - Verstrekkingen in het kader van de basisregistratie persoonsgegevens	219	1.128	817	1.270	58,66%
Paragraaf 1.5 - Bestuursstukken					
Paragraaf 1.6 - Vastgoedinformatie	8.416			1.154	13,71%
Paragraaf 1.7 - Overige publiekszaken	6.379	7.799	5.653	19.614	98,90%
Paragraaf 1.8 - Gemeentearchief					
Paragraaf 1.9 - Bijzondere wetten	19.113	85.261	61.809	319.685	192,37%
Paragraaf 1.10 - Diversen		1.825	1.323	1.920	60,97%
Totaal hoofdstuk 1	164.067	289.364	209.751	783.536	118,15%
Hoofdstuk 2 - Fysieke leefomgeving / omgevingsvergunning					
Paragraaf 2.1 - Algemene bepalingen					
Paragraaf 2.2 - Voorfase		57.328	41.558		
Paragraaf 2.3 - Activiteiten met betrekking tot bouwwerken	18.210	541.159	392.283	995.972	104,66%
Paragraaf 2.4 - Activiteiten met betrekking tot cultureel erfgoed en werelderfgoed		14.658	10.626	2.520	9,97%
Paragraaf 2.5 - Milieubelastende activiteiten		4.622	3.350	5.600	70,25%
Paragraaf 2.6 - Lozingsactiviteiten					
Paragraaf 2.7 - Aanlegactiviteiten		17.400	12.613	3.920	13,06%
Paragraaf 2.8 - Overige activiteiten		11.684	8.470	3.639	18,06%
Paragraaf 2.9 - Maatwerkvoorschriften		1.204	873	423	20,37%
Paragraaf 2.10 - Gelijkwaardigheid					
Paragraaf 2.11 - Overige tarieven		24.702	17.907	12.139	28,49%
Paragraaf 2.12 - Modaliteiten	672	33.441	24.241	44.105	75,58%
Paragraaf 2.13 - Vermindering					
Paragraaf 2.14 - Teruggaaf					
Totaal hoofdstuk 2	18.882	706.198	511.921	1.068.318	86,36%
Hoofdstuk 3 - Europese dienstenrichtlijn					
Paragraaf 3.1 - Horeca		7.789	5.647	9.950	74,05%
Paragraaf 3.2 - Seksbedrijven					
Paragraaf 3.3 - Winkeltijdenwet					
Paragraaf 3.4 - Organiseren evenement of markt		1.483	1.075	1.436	56,14%
Paragraaf 3.5 - Gereserveerd					
Paragraaf 3.6 - Gereserveerd					
Paragraaf 3.7 - In dit hoofdstuk niet benoemd besluit		8.481	6.148	3.407	23,29%
Totaal hoofdstuk 3		17.753	12.870	14.793	48,31%
Totaal	182.949	1.013.315	734.542	1.866.647	96,68%

Bedragen in €

Afvalstoffenheffing		
<u>Lasten taakvelden:</u>		
7.3 Afval (incl. handhaving)	-4.495.000	
2.1 Verkeer en vervoer (straatreiniging, vegen)	-120.000	
6.3 Inkomensregelingen (kwijschelding)	-115.000	
<u>Baten taakvelden:</u>		
7.3 Afval	581.000	
Netto lasten	-3.854.000	
<u>Overige toe te rekenen kosten:</u>		
Overhead	-61.000	
BTW	-785.000	
Totale lasten	-4.995.000	
Opbrengst heffingen:	-4.995.000	
Kostendeckendheid		100%

Bedragen in €

Rioolheffing		
<u>Lasten taakvelden:</u>		
7.2 Riolering (incl. dekking res.kap.lasten)	-5.488.000	
6.3 Inkomensregelingen (kwijschelding)	-165.000	
<u>Baten taakvelden:</u>		
7.2 Riolering	14.000	
Netto lasten	-5.639.000	
<u>Overige toe te rekenen kosten:</u>		
Overhead	-138.000	
BTW	-927.000	
Totale lasten	-6.704.000	
Opbrengst heffingen:	6.312.000	
Kostendeckendheid		94%

Bedragen in €

Lijkbezorgingsrechten		
<u>Lasten taakveld:</u>		
7.5 Begraafplaatsen	-587.000	
<u>Overige toe te rekenen kosten:</u>		
Overhead	-30.000	
BTW	-1.000	
Totale lasten	-618.000	
Opbrengst heffingen:	430.000	
Kostendekkendheid		70%

Bedragen in €

Marktgelden		
<u>Lasten taakveld:</u>		
3.3 Bedrijfsloket en -regeling	-91.000	
<u>Overige toe te rekenen kosten:</u>		
Overhead	-13.000	
BTW	-16.000	
Totale lasten	-120.000	
Opbrengst heffingen:	67.000	
Kostendekkendheid		56%

Bedragen in €

Havengelden		
<u>Lasten taakveld:</u>		
2.4 Economische havens en waterwegen	-275.000	
<u>Overige toe te rekenen kosten:</u>		
Overhead	-32.000	
BTW	-27.000	
Totale lasten	-333.000	
Opbrengst heffingen:	162.000	
Kostendekkendheid		49%

Bijlage 7: EMU-saldo

Bedragen x € 1.000

EMU-saldo		Realisatie	Begroting				
		2025	2026	2027	2028	2029	2030
1.	(+) Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	5.890	282	-7.229	-12.482	-5.381	-4.566
2.	(-) Mutatie (im)materiële vaste activa	15.982	10.983	12.487	-4.911	2.723	-4.788
3.	(+) Mutatie voorzieningen	7.310	3.657	4.846	3.777	4.305	4.682
4.	(-) Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-406	300	2.056	-	-	-
5.	(-) Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		-2.376	-7.344	-16.926	-3.794	-3.799	4.904

Bijlage 8: Geprognosticeerde balans

Bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie	Realisatie	Begroting				
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Activa							
<u>Vaste activa</u>							
Immateriële vaste activa	419	570	553	537	521	505	489
Materiële vaste activa	90.829	106.660	117.660	130.163	125.268	128.007	123.235
Financiële vaste activa	8.816	8.777	8.693	8.609	8.525	8.441	8.357
Totaal vaste activa	100.064	116.007	126.906	139.309	134.314	136.953	132.081
<u>Viottende activa</u>							
Vorraden	10.700	10.294	10.594	12.650	12.650	12.650	12.650
Uitzettingen	17.065	11.065	11.065	11.065	11.065	11.065	11.065
Liquide middelen	456	461	-	-	-	-	-
Overlopende activa	4.484	10.193	10.193	10.193	10.193	10.193	10.193
Totaal viottende activa	32.705	32.013	31.852	33.908	33.908	33.908	33.908
Totaal activa	132.769	148.020	158.758	173.217	168.222	170.861	165.989
Passiva							
<u>Vaste passiva</u>							
Reserves	73.630	76.387	83.115	76.392	67.532	61.060	55.884
Resultaat boekjaar	3.819	6.952	506	-	-3.622	-2.531	-1.921
Voorzieningen	31.291	38.601	42.258	47.104	50.881	55.186	59.868
Vaste schuld	5.099	3.863	2.946	16.548	19.859	24.145	18.963
Totaal vaste passiva	113.839	125.803	128.825	140.044	134.650	137.860	132.794
<u>Viottende passiva</u>							
Viottende schuld	5.967	8.619	16.335	19.575	19.974	19.403	19.597
Overlopende passiva	12.963	13.598	13.598	13.598	13.598	13.598	13.598
Totaal viottende passiva	18.930	22.217	29.933	33.173	33.572	33.001	33.195
Totaal passiva	132.769	148.020	158.758	173.217	168.222	170.861	165.989

Bijlage 9: Beleidsindicatoren

Indicatoren BBV

Nr. Indicator	Omschrijving	Eenheid	Bron	Periode				
				2021	2022	2023	2024	2025
1 Verwijzingen Halt	Het aantal verwijzingen Halt per 1.000 inwoners van 12 t/m 17 jaar. Jongeren van 12 t/m 17 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.	per 1.000 jongeren	Stichting Halt	5	6	5	7	9
2 Misdrijven - Geweldd misdrijven	Het aantal geweldd misdrijven. Voorbeelden van geweldd misdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).	per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit	3,1	2,8	2	2,2	1,9
3 Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.	per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde criminaliteit	4,3	4,7	3,8	3,4	3,6
4 Misdrijven - Diefstallen uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen.	per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde diefstallen	1,9	1,9	1,5	1,5	1,7
5 Misdrijven - Winkeldiefstallen	Het aantal diefstallen uit winkels.	per 1.000 inwoners	CBS - Geregistreerde diefstallen	0,4	0,7	0,6	0,9	0,7
6 Functiemenging	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	%	CBS BAG/LISA - bewerking ABF Research	48,8	49,2	49,4	48,8	48,6
7 Vestigingen (van bedrijven)	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.	per 1.000 inw.15 t/m 64jr	LISA	187	194,5	200	209,1	214,3
8 Absoluut verzuim	Het aantal leer- of kwalificatieplichtige jongeren dat absoluut verzuimer is (geweest) gedurende het schooljaar: de jongere is niet ingeschreven bij een onderwijsinstelling en beschikt niet over een	per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	0,85	1,3	1,3	1,1	2,6

Indicatoren BBV

	vrijstelling.								
	De periodeaanduiding '2024' staat voor schooljaar '2023/2024'.								
9 Relatief verzuim	Het aantal leer- of kwalificatieplichtige leerlingen (per 1.000 leerlingen) waarbij sprake is van meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim gedurende 4 opeenvolgende lesweken. De periodeaanduiding '2024' staat voor schooljaar '2023/2024'.	per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	22	27	24	25	29	
10 Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	Vsv'ers zijn jongeren van 12 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is een havo of vwo diploma of minimaal een mbo-2 diploma. Het vsv-percentage staat voor het aantal vsv'ers als percentage van het aantal onderwijsdeelnemers die aan het begin van het schooljaar ingeschreven staan. De periodeaanduiding '2024' staat voor schooljaar '2023/2024'.	%	DUO/Ingrado	0,9	1,4	1,6	1,5	2	
11 Niet-sporters	Het percentage niet-wekelijkse sporters t.o.v. de bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	%	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM	NB	42,4	NB	43,4	*n.n.b.	
12 Omvang huishoudelijk restafval	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.	kg per inwoner	CBS - Huishoudelijk afval	82	76	77	80	*n.n.b.	
13 Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.	%	berekening	21,7	42,9	*n.n.b.	42,8	*n.n.b.	
14 Gemiddelde WOZ-waarde	De WOZ-waarde van alle woningen. Alle verblijfsobjecten in de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) met minimaal een woonfunctie en eventueel een of meer andere gebruiksfuncties worden als woning aangemerkt	x €1.000	CBS - Waarde onroerende zaken	342	372	455	464	466	
15 Nieuw gebouwde woningen	Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.	per 1.000 woningen	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research	8,7	4,5	7,8	4,6	*n.n.b.	
16 Demografische druk	Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar of ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.	%	CBS Bevolkingsstatistiek	93,6	94,4	94,8	95,4	96,0	
17 Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Som van de gemiddeld betaalde ozb op basis van de gemiddelde woz-waarde van woningen in de gemeente + reinigingsheffing + rioolheffing minus eventuele heffingskorting.	€	COELO - Atlas lokale lasten	861	865	874	887	914	
18 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Som van de gemiddeld betaalde ozb op basis van de gemiddelde woz-waarde van woningen in de gemeente + reinigingsheffing + rioolheffing minus eventuele heffingskorting.	€	COELO - Atlas lokale lasten	919	932	939	949	982	

Indicatoren BBV

19 Banen	Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar.	per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA - bewerking ABF Research	735 754,7	764	758,3	760,6
20 Jongeren met een delict voor de rechter	Het percentage jongeren (12 t/m 21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.	%	CBS - Jeugdmonitor	1	1	1	*n.n.b. *n.n.b.
21 Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	Percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot 2015) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz) verstaan.	%	CBS - Jeugdmonitor	4	4	4	4 *n.n.b.
22 Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	Personen van 16 t/m 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de Polisadministratie.	%	CBS - Jeugdmonitor	1	1	1	1 *n.n.b.
23 Netto arbeidsparticipatie	Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking). Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking).	%	CBS - Arbeidsdeelname (gemeente)	68,7	71	71,8	71,6 72,3
24 Personen met een bijstandsuitkering	Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, t/m 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen.	per 10.000 inwoners	CBS - Re-integratie	239,4	191,5	175,8	185,8 151,6
25 Lopende re-integratievoorzieningen	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	CBS - Re-integratie	305,1	270	279,2	306,8 339,2
26 Jongeren met jeugdhulp	in percentage van alle jongeren tot 18 jaar, per 1 januari hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014), en in natura door de zorgaanbieder is geleverd. PGB gefinancierde hulp en zorg valt hier dus buiten. Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders. Zorg in Natura wordt direct vergoed aan de zorgverlener	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura	12,1	12,1	13	13,6 13,7

Indicatoren BBV

	zonder tussenkomst van de zorggebruiker. In het kader van de jeugdzorg betekent dit dat de hulp rechtstreeks door de gemeente wordt vergoed. Persoonsgebonden budget (PGB) is een geldbedrag waarmee de zorggebruiker zelf zorg, begeleiding, hulp, hulpmiddelen of voorzieningen in kan kopen. Deze wordt verstrekt via de Sociale verzekeringsbank (SVB) maar is ook afkomstig van de gemeente.								
27 Jongeren met jeugdbescherming	in percentage van alle jongeren tot 18 jaar, per 1 januari Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.	%	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura	1,2	1,1	0,8	0,8	0,9	
28 Jongeren met jeugdreclassering	in percentage van alle jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar, per 1 januari Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie of leerplichtambtenaar in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder de overtreding of het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart.	%	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura	0,3	0	0	0,3	0,3	
29 Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.	per 10.000 inwoners	CBS - Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein Wmo	660	670	690	710	710	

Indicatoren Burgerpeiling

Nr. Indicator	Eenheid	Bron	Periode		
			2018	2021	2023
1 Inwoners dat veel vertrouwen heeft in de manier waarop gemeente wordt bestuurd	%	Burgerpeiling	32	37	27
2 Inwoners dat van mening is dat gemeente inwoners helpt bij het uitvoeren van hun ideeën en plannen	%	Burgerpeiling	19	26	20
3 Waardering inwoners dienstverlening via digitale faciliteiten	Cijfer	Burgerpeiling	6,6	8	6,7
4 Waardering inwoners communicatie en voorlichting gemeente	Cijfer	Burgerpeiling	6,5	6,7	6,3
5 Waardering inwoners algehele dienstverlening	Cijfer	Burgerpeiling	6,4	6,7	6,4
6 Inwoners dat zich veilig voelt in de buurt	%	Burgerpeiling	91	94	93
7 Inwoners dat van mening is dat de straten, paden en stoepen in de buurt goed begaanbaar zijn	%	Burgerpeiling	49	51	44
8 Inwoners dat (zeer) tevreden is over het aanbod van sportvoorzieningen in de nabijheid	%	Burgerpeiling	75	77	72
9 Inwoners dat van mening is dat perken, plantsoenen en parken in de buurt goed zijn onderhouden	%	Burgerpeiling	48	53	43
10 Inwoners dat van mening is dat de buurt schoon is	%	Burgerpeiling	71	71	68
11 inwoners dat (zeer) tevreden is over het aanbod van speelvoorzieningen in de nabijheid	%	Burgerpeiling	66	73	72
12 inwoners dat vrijwilligerswerk deed/doet	%	Burgerpeiling	63	56	57
13 inwoners dat mantelzorg verleende/verleent	%	Burgerpeiling	50	50	68
14 inwoners dat mantelzorg verleent en daardoor minder of onvoldoende tijd heeft voor eigen bezigheden	%	Burgerpeiling	31	29	52

Indicatoren Overig

Nr. Indicator	Programma	Eenheid	Bron	Periode		
				2023	2024	2025
1 Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	Programma 2	Aantal	Gemeente Lochem	0	3	1
2 Aantal arbeidsplaatsen	Programma 3	Aantal	Provinciale Werkgelegenheids Enquête	14.970	14.830	*n.n.b.
3 Aantal toeristische overnachtingen	Programma 3	Aantal	Gemeente Lochem	606.000	634.580	675.389
4 Aantal leerlingen PO	Programma 4	Aantal	DUO/CBS - Leerlingen en studenten	2.400	2.370	2.290
5 Aantal leerlingen VO	Programma 4	Aantal	DUO/CBS - Leerlingen en studenten	1.900	1.870	1.790
6 Aantal leerlingen speciaal onderwijs/voortgezet speciaal onderwijs	Programma 4	Aantal	DUO/CBS - Leerlingen en studenten	200	220	220
7 Aantal bezoekers aan Schouwburg Lochem	Programma 5	Aantal	Gemeente Lochem	32.781	36.251	36.109
8 Aantal BUIG-klanten	Programma 6	Aantal	Gemeente Lochem	400	405	428
9 Afvalscheiding	Programma 7	%	Gemeente Lochem	75	75	*n.n.b.
10 Hernieuwbare energie	Programma 7	%	Gemeente Lochem	13	14	*n.n.b.
11 Hernieuwbare elektriciteit	Programma 7	%	Gemeente Lochem	65	62	*n.n.b.
12 Saldo toevoeging woningvoorraad	Programma 8	Aantal	Gemeente Lochem	120	92	157